FACTORY

Επιθεώρηση για
τους Μητροπολιτικούς
Ανταγωνισμούς

Τεύχος#01 | Θεσσαλονίκη, Ιούνης 2010

Κρίση | Πράσινη ανάπτυξη

Περιεχόμενα

για επικοινωνία / web: www..yfanet.net e-mail: contact@yfanet.net

Editorial

θέσεις μάχης σε κρίσιμους καιρούς

Το Μάρτιο του 2004, μπαίνοντας στο εγκαταλειμμένο εργοστάσιο της Υφανέτ δεν είχαμε παρά μια γενική εικόνα γι αυτό που θέλαμε να κάνουμε. "Η κατάληψη ως πράξη είναι μόνο μια στιγμή απελευθέρωσης, ένα ακόμη εργαλείο στο οπλοστάσιο της ανατροπής. Μέσα όμως στα πλαίσια της αυτοοργάνωσης και στραμμένη ενάντια σε κάθε εξουσία και ιεραρχία, μπορεί να αποτελέσει μια ρωγμή στο οικοδόμημα της αλλοτριωμένης καθημερινότητας του καπιταλιστικού κόσμου." γράφαμε στο διακηρυκτικό μας κείμενο.

Έτσι βρεθήκαμε με μια έκταση 20 στρεμμάτων στα χέρια μας και με ένα ταυτόχρονο αίτημα για άνοιγμα του παλιού εργοστασίου. Και αρχίσαμε να οργανώνουμε πολλές και διαφορετικές "εικόνες από το μέλλον", στιγμές που αντανακλούσαν το πολιτικό μας όραμα: ανοιχτές πολιτικές συζητήσεις, γενικές συνελεύσεις, συντροφικές κουζίνες, βιβλιοπαρουσιάσεις, συναυλίες, θεατρικά δρώμενα. Καθώς όμως θεωρούσαμε πάντοτε την κίνηση έξω από τα τείχη μας σημαντική, η συνέλευση της Φάμπρικας Υφανέτ προσπάθησε στο μέτρο των δυνάμεών της, να είναι πάντοτε παρούσα στους κοινωνικούς αγώνες, βάζοντας τα δικά της χαρακτηριστικά και προσπαθώντας ταυτόχρονα να αναδείξει μέσα στην πολιτική συγκυρία κάποια ζητήματα ως κεντρικά (π.χ. μεταναστευτικό/ εθνικισμός). Με τη δυναμική παρουσία της στο δρόμο, με τη συμμετοχή της σε άμεσες δράσεις, αλλά και με τη διάδοση του πολιτικού της λόγου με αφίσες, προκηρύξεις, εκδόσεις βιβλίων.

Είναι βέβαια γεγονός πως η λειτουργία μιας πολυάριθμης συνέλευσης είναι συχνά απαγορευτική για τη συγκρότηση ενός συμπαγούς πολιτικού λόγου, ο οποίος θα αποτελεί προϊόν πραγματικής συνδιαμόρφωσης των απόψεων του κάθε μέλους της συνέλευσης. Κι αυτό για εμάς αποτελούσε πάντοτε και συνεχίζει να αποτελεί ένα ζητούμενο. Ως προσπάθεια απάντησης σε αυτό το ζητούμενο, προέκυψε η έντυπη απόπειρα του FACTORY.

Πρόκειται για "έντυπο" με την κυριολεξία του όρου, δηλαδή τυπωμένο σε χαρτί, όχι επειδή δυσπιστούμε στην αποτελεσματικότητα των ηλεκτρονικών μέσων (γι' αυτό άλλωστε υπάρχει και το www.yfanet.net) αλλά επειδή αφενός πιστεύουμε πως η πρόσβαση στο Διαδίκτυο παραμένει και σήμερα ένα όριο με ταξικά χαρακτηριστικά και αφετέρου επειδή συνεχίζουμε να θεωρούμε σημαντική την άμεση απεύθυνση στο δημόσιο χώρο και τη διακίνηση του πολιτικού λόγου "χέρι με χέρι".

Η συγγραφή του FACTORY στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στη λειτουργία θεματικών υποομάδων μέσα στη συνέλευση της Υφανέτ καθώς και ομάδων που συστεγάζονται και συνυπάρχουν με αυτήν. Έτσι τα κείμενα που αφορούν στην κρίση του καπιταλισμού προέρχονται από τη δουλειά της υποομάδας για την κρίση, τα κείμενα για την πράσινη ανάπτυξη και τις νέες περιφράξεις προέρχονται από την υποομάδα ενάντια στην πράσινη ανάπτυξη, το κείμενο ενάντια στο βιασμό προέρχεται από τη συνέλευση του μωβ καφενείου και το κείμενο για τους εργατικούς αγώνες από το café la rage. Όμως η τελική μορφή των κειμένων προέκυψε μέσα από μια διαδικασία άμεσης αλληλεπίδρασης με το σύνολο της συνέλευσης. Η επιτυχία αυτού του μοντέλου είναι για εμάς ένα ακόμη ζητούμενο: Ως προς το περιεχόμενο, θα το κρίνουν οι αναγνώστριες και οι αναγνώστες. Ως προς τη διαδικασία, μας αρκεί ότι είναι μια "καλή αρχή" καθώς γνωρίζουμε πως έχουμε ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουμε.

Στόχος του FACTORY είναι να οπλίσει θεωρητικά την οργή μας, να εντείνει την αμφιβολία μας, να βαθύνει τη συνείδησή μας και να αποτελέσει ένα ακόμη ανάχωμα για την αντίσταση στη νέα πραγματικότητα που βιώνουμε.

Αυτή η νέα πραγματικότητα πατάει σε μια πραγματική δυσκολία από τη μεριά των αφεντικών. Σήμερα, όπως και άλλοτε στην ιστορία, ο καπιταλισμός δυσκολεύεται να αναπαράγει τον εαυτό του. Αυτό στη μυστικοποιημένη γλώσσα της κυριαρχίας ονομάζεται οικονομική κρίση. Η σημερινή οικονομική κρίση, που είναι σε ένταση μια από τις μεγαλύτερες στην ιστορία του καπιταλισμού όπως αυτή του '29, δεν έχει ξεδιπλωθεί ακόμα μπροστά μας στην πληρότητά της. Είμαστε ακόμα στην αρχή. Όσο για το τέλος μπορούμε μόνο να προβλέψουμε ότι ο κόσμος μας θα καταλήξει διαφορετικός. Ποια κατεύθυνση θα πάρει εξαρτάται από μας -από την ένταση, την αποφασιστικότητα και τα χαρακτηριστικά των αγώνων που αναπόφευκτα θα γεννηθούν. Μέσα στην τωρινή συγκυρία μας προσφέρεται η ευκαιρία να αμφισβητήσουμε την καπιταλιστική σχέση στο σύνολό της. Με άλλα λόγια: οι καιροί είναι κρίσιμοι.

Η πράσινη ανάπτυξη που προβάλλεται ως η λύση στην οικονομική, ενεργειακή και οικολογική κρίση φαίνεται πως δεν επαρκεί –ούτε και ως απάντηση-στην κρίση νοήματος και κοινωνικής ενσωμάτωσης που αντιμετωπίζει ο καπιταλισμός. Σήμερα το κεφάλαιο και το κράτος του αδυνατούν να εφεύρουν τις νέες κοινωνικές σχέσεις που θα κινητοποιήσουν ξανά την καπιταλιστική μηχανή. Όσο κι αν προσπαθούν να μας πείσουν για το αντίθετο, δεν χρωστάμε εμείς, αυτοί έχουν χρεοκοπήσει. Το μόνο που τους μένει, λοιπόν, είναι να επιτεθούν με σκοπό μια βίαιη μεταφορά πλούτου από την εργασία στο κεφάλαιο. Χρησιμοποιούν ό,τι μέσο έχουν: τις ιδεολογίες του εθνικού συμφέροντος, τους διαχωρισμούς μεταξύ των εργαζομένων και την ωμή καταστολή όποτε χρειάζεται.

Όσοι βλέπουμε τώρα τους όρους της ζωής μας να αλλάζουν βίαια προς το χειρότερο, πρέπει να αντιληφθούμε τη δύναμή μας: είναι η δική μας απειθαρχία στην περεταίρω υποτίμησή μας που φέρνει το σύστημα σε κρίση. Εμείς έχουμε τη δύναμη να δημιουργήσουμε νέες κοινωνικές σχέσεις: αυτές που αμφισβητούν την εξουσία του καπιταλισμού πάνω στις ζωές μας. Μέσα από τους αγώνες για τη μη αύξηση της εκμετάλλευσής μας πρέπει να αναδυθούν τα στοιχεία εκείνα που θα μας πάνε ένα βήμα παραπέρα. Η ικανοποίηση των αναγκών μας ως πρώτη προτεραιότητα και ανεξαρτήτως κόστους. Η οργάνωση της αντίστασής μας από τα κάτω. Οι συλλογικές αποφάσεις μέσα από διαδικασίες που δεν προάγουν την ιεραρχία. Η μη-διαμεσολάβηση των αγώνων μας από οποιουδήποτε είδους πεφωτισμένη ηγεσία. Το ξεπέρασμα των διαχωρισμών ανάμεσά μας. Η δημιουργία πραγματικών δομών κοινωνικής αλληλεγγύης. Μια γλώσσα για να μιλήσουμε και για τις άλλες σχέσεις που μας καταπιέζουν, όπως η πατριαρχική συνθήκη του φύλου. Η αμφισβήτηση της νομιμότητας αυτού του συστήματος.

Για την απελευθέρωση των περιοχών που έχει καταλάβει το κεφάλαιο στην ατέλειωτη προσπάθειά του για επέκταση, πρέπει τώρα και εμείς να πάρουμε θέσεις μάχης.

Δεν χρωστάμε τίποτα στα αφεντικά και το κράτος γιατί δεν ξοφλήσαμε ακόμα, θα μας βρουν μπροστά τους.

Σημειώσεις για την καπιταλιστική κρίση

Από το κραχ του 1929 στη σημερινή συγκυρία

Συμπληρώνονται κιόλας τρία χρόνια από το καλοκαίρι του 2007 με το θεαματικό σκάσιμο της χρηματοπιστωτικής φούσκας και την παγκόσμια εξάπλωση που επανέφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της καπιταλιστικής κρίσης. Τρία χρόνια που ακούμε συνεχώς για την περιβόητη οικονομική κρίση, τις μεταλλάξεις και τις επιπτώσεις της, βιώνοντας τις τελευταίες όλο και πιο έντονα στις ζωές μας. Και η ερώτηση έρχεται φυσικά. Τί είναι τελικά αυτή η κρίση;

Παρά τις συνεχείς αναφορές στην κρίση και τον ιδεολογικό πόλεμο που έχει επιστρατευτεί αυτά τα τρία χρόνια, η εμβάθυνση στα ζητήματα που ανακύπτουν είναι αντιστρόφως ανάλογη με το χώρο και το χρόνο που τα μέσα αφιερώνουν σ'αυτή. Η ρηχότητα των αναλύσεων που χαρακτηρίζει τον κυρίαρχο λόγο γύρω από την κρίση είναι εντυπωσιακή. Αποφεύγοντας οποιαδήποτε αναφορά στο κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή εκδηλώνεται και προστατευμένος πίσω από τη μυστικοποίηση που δημιουργεί σαν άλλη μεταφυσική η οικονομία και η ορολογία της, ο λόγος αυτός παρουσιάζει την κρίση περίπου σαν ένα φυσικό φαινόμενο. Μια έκτακτη κατάσταση που έσκασε εν αιθρία δοκιμάζοντας τις ζωές όλων μας ανεξαιρέτως. Στη μυθολογία του κεφαλαίου για την κρίση του, στην ίδια του δηλαδή την αυτο-παρουσίαση, δεν υπάρχουν αντιτιθέμενα συμφέροντα και ανάγκες, δεν υφίστανται εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενοι ούτε βέβαια κοινωνικοί ανταγωνισμοί ανάμεσά τους. Υπάρχει μια κοινή συνθήκη, ένα γενικό καλό, όπου τα πάντα αρχίζουν και τελειώνουν μέσα στη σφαίρα της οικονομίας – η οποία προορίζεται φυσικά για τους ειδικούς. Γι'αυτό και όλα οφείλουν να απαντηθούν μέσα σ'αυτή (και οπωσδήποτε έξω από τις κοινωνικές διεργασίες και την πραγματική κοινωνική κίνηση) με σύμμαχο την ιδεολογία, που ως γνωστόν μπορεί να εξηγήσει τα πάντα. Είναι αρκετά σαφές πού αποσκοπεί όλη αυτή η θεαματική διαχείριση και από τί κινδύνους προσπαθεί να απαλλαγεί. Στην καλύτερη περίπτωση παρουσιάζει την κατάσταση σαν αποτέλεσμα κάποιων ανεύθυνων κερδοσκόπων και στη χειρότερη διαστρεβλώνει εντελώς την φύση της τροφοδοτώντας έναν αναδυόμενο ιδιότυπο οικονομικό εθνικισμό.Εντάξει, λοιπόν, οι αστικές αναλύσεις απ'ό,τι φαίνεται δεν θα μας κάνουν σοφότερους/ες και σίγουρα όχι πιο υποψιασμένους/ες αλλά τα ερωτήματα παραμένουν. Τί είναι τελικά αυτή η κρίση; Πότε και πώς δημιουργήθηκε και ποιος ευθύνεται; Και τώρα τί κάνουμε; Αυτά δεν είναι απλές ερωτήσεις· αντίθετα είναι τεράστια ζητήματα που πιθανότατα δεν μπορούν να απαντηθούν στα πλαίσια ενός γραπτού κειμένου. Γενικά μιλώντας, κάθε τέτοια κρίση που εμφανίζεται σαν οικονομική είναι στην πραγματικότητα μια μυστικοποιημένη κρίση των ταξικών/κοινωνικών σχέσεων. Δεν πρόκειται δηλαδή για μια αποστροφή των "ατσάλινων νόμων της οικονομίας" ούτε μια απόρροια κάποιων δομικών αντιφάσεων, εκτός κι αν δεχτούμε σαν αντιφάσεις τους ίδιους τους εκμεταλλευόμενους και τους αγώνες που δίνουν ενάντια στη συνθήκη της εκμετάλλευσής τους. Θα λέγαμε πως η κρίση είναι η οριακή στιγμή όπου εκφράζεται η αδυναμία του κεφαλαίου να αυτοαξιοποιηθεί με τους όρους του, ταυτόχρονα με την προσπάθεια για το ξεπέρασμα αυτής της αδυναμίας μέσα από την αναδιάρθρωση των σχέσεων και την εκκαθάριση των μη-παραγωγικών κομματιών του. Φυσικά και αυτή η προσπάθεια εξαρτάται από τους εκάστοτε κοινωνικούς ανταγωνισμούς, απ'τη στιγμή μάλιστα που δημιουργεί το "υλικό" υπόβαθρο για την όξυνσή τους. Γυρνώντας στα ερωτήματα που βάλαμε και σε μια προσπάθεια να τα διαπραγματευτούμε, βρίσκουμε σκόπιμο να καταδυθούμε στις ιστορικές διαδικασίες και τους μετασχηματισμούς μέσα από τους οποίους φτάσαμε στην παρούσα κατάσταση. Ξέρουμε πως κάθε εξουσία επιδιώκει να εμφανίσει την τάξη της σαν αιώνια, γι'αυτό και επιλέγουμε να την αμφισβητήσουμε ακολουθώντας αυτή την διαδρομή, άλλοτε τρέχοντας πάνω από δεκαετίες και άλλοτε παγώνοντας σε στιγμές που ο κοινωνικός ανταγωνισμός πύκνωνε, σε περιόδους που οι συγκρούσεις γεννούσαν καταστάσεις καθοριστικές για τη συνέχεια. Δεν μπορούμε εκ των πραγμάτων να καταπιαστούμε με όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη σε κάθε χρονική περίοδο, παρά μόνο με τους τόπους και τις εξελίξεις που αποτέλεσαν την ατμομηχανή γι'αυτά που μας αφορούν. Απέχοντας, λοιπόν, πολύ από το να είναι λεπτομερές και ολοκληρωμένο (και "αντικειμενικό"), νομίζουμε πως το σκαρίφημα των μετασχηματισμών αυτών είναι χρήσιμο για να κατανοήσουμε (και) τη σημερινή ιστορική συγκυρία από μια ανταγωνιστική σκοπιά. Και φυσικά για να πάρουμε την θέση μας μέσα σ' αυτή.

Δεκαετία '30, ΗΠΑ: συκρούσεις εργατών/τριών με την αστυνομία στην διάρκεια απεργίας

Η κρίση του '29 σαν αποτέλεσμα ιστορικών διαδικασιών και σαν καταλύτης νέων

Η κρίση του '29 που ξέσπασε σαν χρηματιστηριακό κραχ στην Αμερική και εξαπλώθηκε στον υπόλοιπο κόσμο βυθίζοντάς τον στην ύφεση για όλο το πρώτο μισό της δεκαετίας του '30, κατέχει κεντρική θέση στο "πάνθεον" των καπιταλιστικών κρίσεων. Τόσο ως μια από τις σφοδρότερες υφέσεις όσο και ως παράδειγμα-διαχείρισης-μιας-κρίσης προς αποφυγή. Είναι σημαντικό πως πολλοί ειδικοί σπεύδουν να παρομοιάσουν ως προς τη σφοδρότητα τη σημερινή συνθήκη με αυτή του '29. Στην ιστορική φιλολογία, το κραχ εμφανίζεται σαν ένα στιγμιότυπο, αυτό της "μαύρης Πέμπτης" και της χρηματιστηριακής κατάρρευσης στις ΗΠΑ. Ωστόσο η κουβέντα σπάνια πηγαίνει πέρα από τις ιστορίες για τους λούστρους που συζητούσαν πού θα επενδύσουν τα λεφτά τους (παρουσιάζοντας έτσι σαν αιτία την κοινωνικοποίηση των χρηματιστηριακών επενδύσεων) και απόψεις που θέλουν την κρίση σαν απότοκο μιας αφηρημένης υποκατανάλωσης. Είναι όμως έτσι τα πράγματα;Η εμφάνιση και η εδραίωση του κεφαλαίου δεν ήταν μια σύντομη και ειρηνική διαδικασία. Κεντρική στιγμή της ήταν η δέσμευση και η εμπορευματοποίηση της κοινής αγροτικής γης, ταυτόχρονα με τον διωγμό των αγροτικών πληθυσμών και τη βίαιη διάλυση των κοινοτήτων τους (νόμοι για τις περιφράξεις-μια διαδικασία που διήρκησε πολλά χρόνια στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα). Αυτή η καταστροφή της κοινοτικής οικονομίας και των παλιών κοινωνικών σχέσεων είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση στις πόλεις εκατομμυρίων ανθρώπων που, ξεκρέμαστοι καθώς ήταν πλέον, δεν είχαν τίποτε άλλο παρά τους εαυτούς τους και την εργασιακή τους δύναμη σαν εμπόρευμα. Ό,τι ακριβώς δηλαδή χρειαζόταν η αναπτυσσόμενη βιομηχανία της εποχής για να ταΐσει τις ανάγκες της σε φτηνό και εκμεταλλεύσιμο ανθρώπινο δυναμικό.

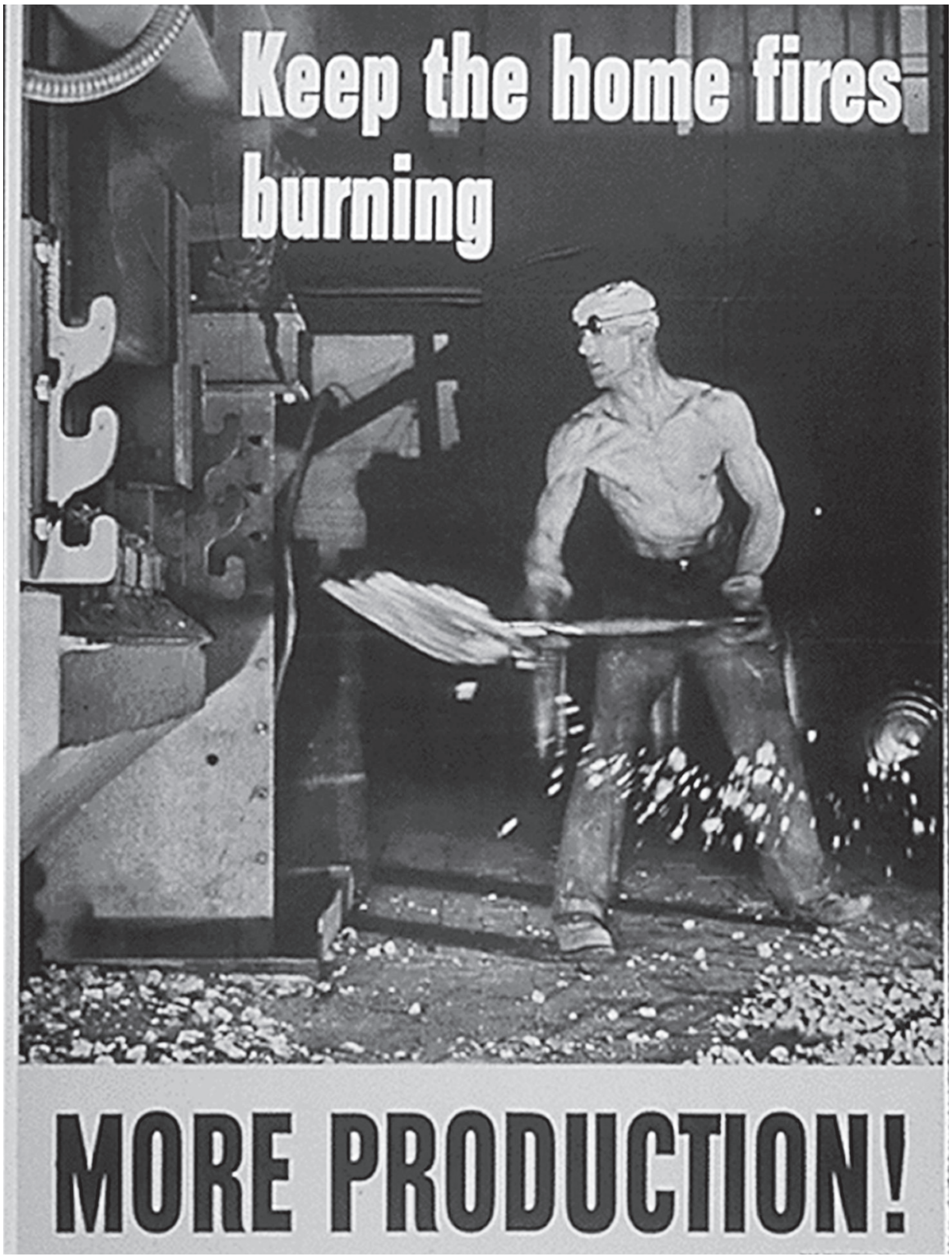
Η βίαιη αυτή συνθήκη της προλεταριοποίησης παρήγαγε φυσικά και ανάλογες αντιδράσεις. Τα πρώτα χρόνια σημαδεύονται τόσο από τις εξεγέρσεις των αγροτικών πληθυσμών ενάντια στην επίθεση που δέχονταν, όσο και από την αντίσταση των νέων εργατών των πόλεων στη μισθωτή εργασία. Το κοινό βίωμα της υποτίμησης και της ανέχειας διαμορφώνει το έδαφος ώστε τα εργατικά στρώματα να αρχίσουν ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα να αναγνωρίζουν τον εαυτό τους σαν μια τάξη, με εξίσου κοινές ανάγκες και συμφέροντα. Δημιουργούν εκ νέου κοινότητες στις πόλεις και μέσα από μια σειρά δομών και αντιθεσμίσεων (αυτοοργανωμένα εργατικά ταμεία ασφάλισης, σχολεία κ.α.) καταφέρνουν να διατηρούν μια αυτονομία εχθρική στην επιβεβλημένη καπιταλιστική πραγματικότητα. Παράλληλα, απαντούν και έμπρακτα στη συνθήκη της εκμετάλλευσης είτε με τη μορφή πιο μοριακών και "αόρατων" αντιστάσεων είτε με συλλογικούς αγώνες, άλλοτε στρεφόμενοι ενάντια στη σχέση-κεφάλαιο συνολικά και άλλοτε καταφέρνοντας να βελτιώσουν την θέση τους στο εσωτερικό της. Αυτή είναι η περίοδος που ιδρύονται και ενισχύονται τα πρώτα συνδικάτα και οι εργατικές οργανώσεις.

Για την εξουσία εκείνης της περιόδου βέβαια (και για πολλά χρόνια ακόμη) και την πολιτική οικονομία του κεφαλαίου, η εργατική τάξη δε λογίζεται ως συλλογικό υποκείμενο. Η εργασία υπάρχει αλλά θεωρείται απλά ένα εμπόρευμα, ένας ακόμη παράγοντας της παραγωγής και του κόστους της. Έτσι, αυτοί οι αγώνες αντιμετωπίζονται συνήθως με ωμή καταστολή και δευτερευόντως μέσω κάποιων πρωτόλειων μορφών πρόνοιας από-τα-πάνω, η οποία περισσότερο έχει σκοπό να ελέγξει και να περιορίσει την αυτοσυγκρότηση και την δραστηριότητα των εκμεταλλευόμενων παρά να συμβάλει ειλικρινά στην κοινωνική αναπαραγωγή τους.

Στις αρχές του 20ου αιώνα συντελείται μια σειρά από διαρθρωτικές αλλαγές μέσα στα πλαίσια της καπιταλιστικής συσσώρευσης σαν αποτέλεσμα της μεγάλης ύφεσης που την είχε γονατίσει τα προηγούμενα χρόνια. Πολλές επιχειρήσεις συγχωνεύονται, οι μικρές ιδιοκτησίες απορροφώνται από τις πιο μεγάλες και παρατηρείται ένα σταδιακό πέρασμα από τον μεμονωμένο ιδιώτη καπιταλιστή σε πιο συγκεντροποιημένες μορφές κεφαλαίου. Στα ίδια πάνω κάτω χρόνια εισάγονται από μια μερίδα αφεντικών οι πρώτες τεχνικές επιστημονικής οργάνωσης της μαζικής ανειδίκευτης εργασίας σε μια προσπάθεια να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να χτυπηθεί η κεντρική ως τότε φιγούρα των μαστόρων που λόγω της εξειδίκευσης και των γνώσεών τους είχαν την δύναμη να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την παραγωγή. Οι τεχνικές ωστόσο αυτές ορθολογικοποίησης και ελέγχου της εργασίας -γνωστές σαν τεϋλορισμός/φορντισμός- θα παραμείνουν μειοψηφικές και μόνο με τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο στα 1914 και την βιομηχανία που αναπτύχθηκε γύρω από αυτόν θα εφαρμοστούν σε μαζική κλίμακα.

Από την πλευρά των από-τα-κάτω, τα χρόνια αυτά στις αρχές του 20ου αιώνα πριν τον Α΄ παγκόσμιο όπως και τα πρώτα χρόνια μετά το τέλος του, συνθέτουν μια ιδιαίτερα πλούσια περίοδο για το διεθνές επαναστατικό κίνημα. Το πλήθος των μαχητικών αγώνων και των εξεγέρσεων, οι κοινωνικές και πολιτικές ζυμώσεις και οι πρωτότυπες μορφές οργάνωσης που χαρακτηρίζουν αυτή την εποχή, που δικαίως ονομάστηκε η πρώτη προλεταριακή έφοδος του εικοστού αιώνα στον ουρανό, άφησαν ανεξίτηλα το στίγμα τους στην επαναστατική παράδοση.1 Όταν λοπόν ο πόλεμος ολοκληρώνει το καταστροφικό του έργο τέσσερα χρόνια μετά, με το τέλος του να σφραγίζεται με τη συνθήκη των Βερσαλλιών, τίποτα δεν έχει τελειώσει. Παρά το προσωρινό πάγωμα των ενδοκαπιταλιστικών ανταγωνισμών δημιουργείται μια σειρά από συνθήκες όπως η λεηλασία της Γερμανίας, η διάλυση 3 ευρωπαικών αυτοκρατοριών και η ίδρυση πολλών νέων εθνικών κρατών που παίρνουν την θέση τους, που μόνο ενθαρρυντική δεν είναι για τη σταθερότητα της κατάστασης. Την ίδια στιγμή και πριν ακόμη λήξουν οι εχθροπραξίες, ο πόλεμος μεταφέρεται από τα ιμπεριαλιστικά μέτωπα στο εσωτερικό των κρατών. Γρήγορα ξεσπάνε εξεγέρσεις και επαναστάσεις σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης και όλες οι προηγούμενες επαναστατικές διεργασίες κορυφώνονται θέτοντας σε κάποιες περιπτώσεις ρητά το ζήτημα της εξουσίας (ρώσικος Οκτώβρης του 1917, επανάσταση του Σπάρτακου στη Γερμανία).

Οι εργάτες, λοιπόν, έχοντας συρθεί στην πρώτη γραμμή των πολεμικών συγκρούσεων και πληρώσει βαρύ τίμημα σε αίμα επανέρχονται δυναμικά στο προσκήνιο υπονομεύοντας πραγματικά την κυρίαρχη τάξη. Αυτό σε συνδυασμό με την διαπιστωμένη μεγέθυνση των επιχειρήσεων οδηγεί ένα κομμάτι των αστών με κυριότερο εκπρόσωπο τον άγγλο οικονομολόγο John Maynard Keynes στην άποψη της αναγνώρισης της εργατικής τάξης και της προσπάθειας για ενσωμάτωσή της. Ο Keynes διέβλεπε ήδη την αυξανόμενη κοινωνικοποίηση της εργασίας και τους κινδύνους που εγκυμονούσε η τακτική της συνεχούς υποτίμησής τους προς όφελος του κέρδους. Πίστευε, λοπόν, πως θα έπρεπε να γίνουν κεντρικά κινήσεις τέτοιες που θα λάμβαναν σοβαρά υπ'όψη την επικίνδυνη δύναμη της εργασίας. Ωστόσο, οι πιο πολλοί της τάξης του έχουν διαφορετική

Προσταγή για περισσότερη δουλειά και παραγωγικότητα στα μετόπισθεν εν μέσω Β' Παγκοσμίου. Ο πόλεμος σαν υγεία της (καπιταλιστικής) μηχανής, που λέει κι ένα σύνθημα

Η απροθυμία δηλαδή των εργατών να υποτιμήσουν περισσότερο την εργασία τους και να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους, αναγκάζει το κεφάλαιο να καταφύγει στην κερδοσκοπία προκειμένου να "υπεραξιωθεί", στοιχηματίζοντας σε μια μελλοντική ένταση της εκμετάλλευσης της εργασίας.

γνώμη. Η ιδεολογία του laissez faire δεν θα έπεφτε ακόμη, όχι πριν την γκρεμίσει η επερχόμενη κρίση.

Οι αγώνες δείχνουν να καταλαγιάζουν στην δεκαετία του '20. Στις ΗΠΑ μετά από μια μικρή ύφεση ξεκινά μια περίοδος σχετικής ευημερίας που χαρακτηρίζεται από την εφαρμογή σε μεγάλη κλίμακα της μαζικής παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας. Υπάρχει μια άνευ προηγουμένου αφθονία εμπορευμάτων αυτά τα χρόνια που απαιτεί και μια αντίστοιχη μαζική κατανάλωση. Τα κατώτερα στρώματα μετατρέπονται κι αυτά σε καταναλωτές και την ηθική της κατανάλωσης αναλαμβάνει να τους καλλιεργήσει μια άγνωστη ως τότε και ραγδαία αναπτυσσόμενη βιομηχανία της διαφήμισης. Παρ'όλα αυτά, οι μισθοί παραμένουν όσο το δυνατόν χαμηλότεροι δυσχεραίνοντας την πραγματοποίηση της κλεμμένης υπεραξίας μέσω της κατανάλωσης και στην θέση τους υιοθετούνται άλλα τεχνάσματα όπως οι δόσεις και τα δώρα. Όλα αυτά όμως διαμορφώνουν μια τεχνητά συντηρούμενη ανάπτυξη που συνεχώς μεταθέτει την πραγματική της επικύρωση στο μέλλον.

Παράλληλα με τη μαζική παραγωγή και τις καινοτομίες του Τεϋλορ και του Φορντ που ακολούθησε ένα μέρος των καπιταλιστών, ένα μεγάλο κομμάτι του κεφαλαίου βρίσκεται σε στασιμότητα. Αδυνατώντας να εξασφαλίσει την απαιτούμενη κερδοφορία μέσω της επένδυσης στην παραγωγή, στρέφεται στο χρηματιστήριο. Η απροθυμία δηλαδή των εργατών να υποτιμήσουν περισσότερο την εργασία τους και να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους, αναγκάζει το κεφάλαιο να καταφύγει στην κερδοσκοπία προκειμένου να "υπεραξιωθεί", στοιχηματίζοντας σε μια μελλοντική ένταση της εκμετάλλευσης της εργασίας. Όσο αυτό δε συνέβαινε, η τακτική αυτή φυσικά έφτανε στα όριά της καταρρέοντας τελικά με τον τρόπο που ξέρουμε.Υπ' αυτή την έννοια, η χρηματιστηριακή κρίση του '29 είναι το ψευδώνυμο της κρίσης των εκμεταλλευτικών σχέσεων· μάλλον έκφραση, παρά αιτία μιας κρίσης υπερσυσσώρευσης κεφαλαίων που στον πυρήνα της έχει την εργατική ανυποταξία.

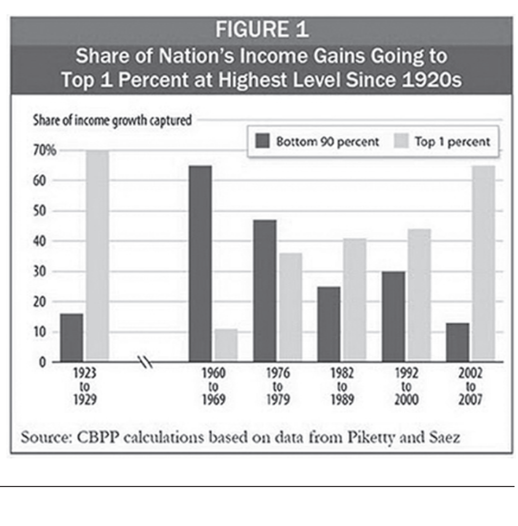
Μετά το ξέσπασμα της κρίσης και όσο αυτή τα επόμενα χρόνια επιδεινωνόταν, γινόταν πια ξεκάθαρο πως η εργασία δεν μπορούσε να αντιμετωπίζεται σαν κάτι εξωτερικό στη λειτουργία του καπιταλισμού καθώς αυτό απειλούσε ανοιχτά την αναπαραγωγή του. Οι ιδεολογίες των αφεντικών για τους αυτοματισμούς της ελεύθερης οικονομίας και το "αόρατο χέρι" που ρυθμίζει την αγορά είχαν συντριβεί με τον πιο οδυνηρό γι'αυτά τρόπο. Η ανάγκη για μια συνολική αναδιάρθρωση στην οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων ήταν επείγουσα τη στιγμή που οι προλετάριοι εξεγείρονταν ενάντια στην ανέχεια στην οποία είχαν περιέλθει και το αντίπαλο σοβιετικό δέος έδειχνε να τα πάει πολύ καλύτερα. Η στιγμή που ο Keynes θα έπαιρνε την εκδίκησή του είχε φτάσει.

Καθώς η μαζική παραγωγή/μαζική κατανάλωση είχε μεταβάλει τις προηγούμενες κοινωνικές σχέσεις, ο μισθός ως ο αναγκαίος όρος αναπαραγωγής των εργατικών στρωμάτων αναγνωρίστηκε σαν κεντρική καπιταλιστική λειτουργία στην θέση του κέρδους. Τα αφεντικά συνειδητοποίησαν τη σημασία της εργασίας και την ανάγκη να αναλάβουν τη μέριμνα για την αναπαραγωγή της. Την οργάνωση αυτής της διαδικασίας θα έπρεπε να σηκώσει ένας μηχανισμός που θα συγκέντρωνε την ισχύ, το κύρος και το know how. Μα φυσικά το κράτος, που από δω και πέρα καλείται σαν γενικός κουμανταδόρος να εγγυηθεί τις προσδοκίες (κατανάλωσης, εργασίας, κέρδους) δημιουργώντας απασχόληση και εξασφαλίζοντας την ομαλή αναπαραγωγή της εργατικής τάξης. Κι όλα αυτά σχεδιάζοντας και προγραμματίζοντας τις κινήσεις του σε βάθος χρόνου.

Στις ΗΠΑ η νέα πολιτική εκφράστηκε από το 1933 και μετά με τη σταδιακή εφαρμογή του New Deal από την κυβέρνηση του Ρούζβελτ που προέβλεπε μέτρα κοινωνικής ασφάλισης, μεγάλα προγράμματα δημόσιων επενδύσεων και αναγνώριση βασικών συνδικαλιστικών δικαιωμάτων. Το New Deal ενσάρκωσε μ'αυτόν τον τρόπο μια πρώτη μορφή της κεϋνσιανής σύλληψης του λεγόμενου κράτους-σχέδιο. Κάτι παρόμοιο συνέβη και σε άλλα κράτη όπου το κράτος-σχέδιο πήρε άλλες μορφές, όπως η ναζιστική ή η σταλινική. Ωστόσο, η νέα αυτή ρύθμιση δεν θα μπορούσε να αποφέρει τα μέγιστα πριν τη νέα ανθρωποσφαγή που έμελλε να ακολουθήσει. Στην δεκαετία του '30, παρά τις εμφανείς βελτιώσεις, η ανεργία κρατιόταν ακόμη σε επικίνδυνα για την κοινωνική ειρήνη επίπεδα και η κερδοφορία δεν είχε αποκατασταθεί πλήρως, ενώ οι διακρατικές σχέσεις ήταν στον αέρα και η μεταξύ τους ισορροπία εύθραυστη. Αυτό είχε άμεσο αντίκτυπο στους διακρατικούς ανταγωνισμούς για την κατάκτηση των αγορών τρίτων χωρών.

Ο Β' παγκόσμιος ήταν η κατάλληλη ευκαιρία να ολοκληρωθεί το κεϋνσιανό πρόγραμμα με την δημιουργία νέων πεδίων εφαρμογής της μαζικής πρόνοιας, τον κεντρικό ρόλο του κράτους και, ας μην το ξεχνάμε με τον θάνατο πολλών εκατομμυρίων πληβείων στα πεδία της μάχης που έλυσε το πρόβλημα της πλεονάζουσας εργασίας. Λίγο πριν τη λήξη του υπογράφτηκε εν όψει της ανοικοδόμησης η συμφωνία του Bretton Woods που

Εύγλωττη η αντιστροφή στο μοίρασμα του πλούτου κατά τις δεκαετίες '60-'70. Το ίδιο βέβαια και η «αποκατάσταση της τάξης» των αφεντικών τα επόμενα χρόνια

από δω και στο εξής θα ρύθμιζε τις οικονομικές σχέσεις των κρατών. Σύμφωνα μ' αυτή, το δολάριο ως νόμισμα αναφοράς κλείδωνε σε σταθερή σχέση με το χρυσό και τα υπόλοιπα νομίσματα κλείδωναν πάνω στο δολάριο, ενώ είναι στα πλαίσια αυτής της συμφωνίας που ιδρύονται η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, δύο τυπικά κεϋνσιανοί θεσμοί που αναλαμβάνουν να ελέγχουν ευρύτερα την ομαλή αναπαραγωγή της παγκόσμιας κυριαρχίας.

Όλη αυτή την περίοδο του 19ου αιώνα και των πρώτων δεκαετιών του 20ου στην ελλάδα η κατάσταση είναι αρκετά ιδιαίτερη καθώς συναντάμε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης του βιομηχανικού κεφαλαίου, ενώ μεγάλο μέρος του πληθυσμού επιβιώνει μέσα από αγροτικές εργασίες. Παρ'όλα αυτά, οι αγώνες δεν θα λείψουν ούτε εδώ καθώς μεγάλα κομμάτια του αγροτικού πληθυσμού εξεγείρονται ενάντια στους γαιοκτήμονες και μεγαλοτσιφλικάδες που τους επιβάλουν ουσιαστικά μια συνθήκη δουλοπαροικίας. Κορυφαία στιγμή είναι η γνωστή εξέγερση των αγροτών του Κιλελέρ στα 1910, ενώ λίγα χρόνια μετά η αγροτική μεταρρύθμιση του ελληνικού κράτους βελτιώνει κάπως την θέση ενός μεγάλου κομματιού. Οι πρώτες επενδύσεις σε πεδία του δευτερογενούς δεν θα αρχίσουν πριν την δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα. Κι εδώ ο σχηματισμός της εργατικής δύναμης παρουσιάζει διαφορές, καθώς δεν προκύπτει από κάποια μορφή πρωταρχικής συσσώρευσης αλλά σαν αποτέλεσμα των μετακινήσεων πληθυσμών στην πόλη για εποχιακές δουλειές και την εγκατάσταση πληθυσμών της Μ. Ασίας μετά τον πόλεμο. Η τάξη δείχνει σημάδια συγκρότησης και μπαίνει δυναμικά στο προσκήνιο την δεκαετία του '30 όταν εν μέσω κρίσης ξεσπούν άγριοι εργατικοί αγώνες, με αποκορύφωμα τον θεσσαλονικιώτικο μάη του '36, που καταφέρνουν να ξεπεράσουν τη συντεχνιακή κατεύθυνση της πρόσφατα ιδρυθείσας ΓΣΕΕ.

Το μεταπολεμικό μπουμ–
Η "χρυσή εποχή" του κεϋνσιανισμού

Εκ του αποτελέσματος λοιπόν, βλέπουμε πως οι 2 παγκόσμιοι πόλεμοι ήταν αναγκαίες στιγμές στην διαδικασία αναδιάρθρωσης του κεφαλαίου. Αντιμετώπισαν πρακτικά το πρόβλημα της εργατικής ανυποταξίας, εκτόνωσαν τους διακρατικούς ανταγωνισμούς και ομαλοποίησαν τη γενίκευση της μαζικής παραγωγής/μαζικής κατανάλωσης. Στα χρόνια που ακολουθούν έχουμε την καθολικοποίηση της φορντικής ρύθμισης στην εργασία και τη συγκρότηση του γνωστού κράτους πρόνοιας. Παρ'ότι αυτό πήρε κατά τόπους διάφορες εκφράσεις υπάρχουν κάποια βασικά σημεία που συνθέτουν τον κανόνα. Η κατοχύρωση κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων στα πλαίσια της αστικής δημοκρατίας σε συνδυασμό με την αναγνώριση και την πριμοδότηση των μαζικών κομμάτων και μαζικών συνδικάτων πετυχαίνει την κορπορατιστική ενσωμάτωση της εργασίας και την άμβλυνση των κοινωνικών συγκρούσεων. Παράλληλα, με την εφαρμογή της σταθερής μισθωτής σχέσης στο φορντικό πλαίσιο αυξάνονται οι διαχωρισμοί και οι ιεραρχίες στην παραγωγή και βαθαίνουν οι διαιρέσεις σε κλάδους και συντεχνίες κάνοντας πιο δύσκολη την αλληλεγγύη και τη στήριξη μεταξύ των εργατών. Θεσπίζονται νέα επιδόματα και προνοιακές παροχές (στην υγεία, την ασφάλεια, την ανεργία) που φτάνουν σε περισσότερο περιθωριοποιημένα κοινωνικά κομμάτια εντάσσοντάς τα στον κύκλο παραγωγής/κατανάλωσης. Καλύπτοντας με αυτό τον τρόπο ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνικής αναπαραγωγής, το κεφάλαιο καταφέρνει να δημιουργήσει τους όρους που του εξασφαλίζουν την υγιή επέκτασή του. Όλα τα προηγούμενα έχουν σαν αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κόστους παραγωγής, γεγονότα που σε συνδυασμό με την εντατική εκμετάλλευση του πλούτου των αποικιών αυξάνουν το ποσοστό κέρδους που αντλεί από τις επενδύσεις του. Με την διαβρωτική δύναμη της ανάπτυξης και της ευημερίας, όλο και περισσότερα κομμάτια του προλεταριάτου χάνουν τη συνείδηση του εαυτού τους σαν εκμεταλλευόμενη τάξη και μαγεύονται από τις ιδεολογίες της κατανάλωσης και της υλικής ανόδου.

Τον ίδιο καιρό στην ελλάδα τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά. Το εργατικό κίνημα που είχε κάνει αισθητή την παρουσία του την δεκαετία του '30 βρίσκεται σε πολύ κακή κατάσταση καθώς μετά τον Β' Παγκόσμιο ξεκινά η συνθήκη της μετανάστευσης για μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, ενώ ο εμφυλιακός πόλεμος και το κυνήγι ενάντια στα πολιτικοποιημένα κομμάτια της Αριστεράς που θα ξεσπάσει τα επόμενα χρόνια, αφήνει λίγα περιθώρια για αγώνες και διεκδικήσεις. Το απολυταρχικό ελληνικό κράτος αυτής της περιόδου καμιά σχέση δεν έχει με το μοντέλο που περιγράψαμε πιο πάνω. Η ελληνική εκδοχή του κοινωνικού κράτους θα κάνει τη βραχύβια εμφάνισή της αρκετά χρόνια μετά, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

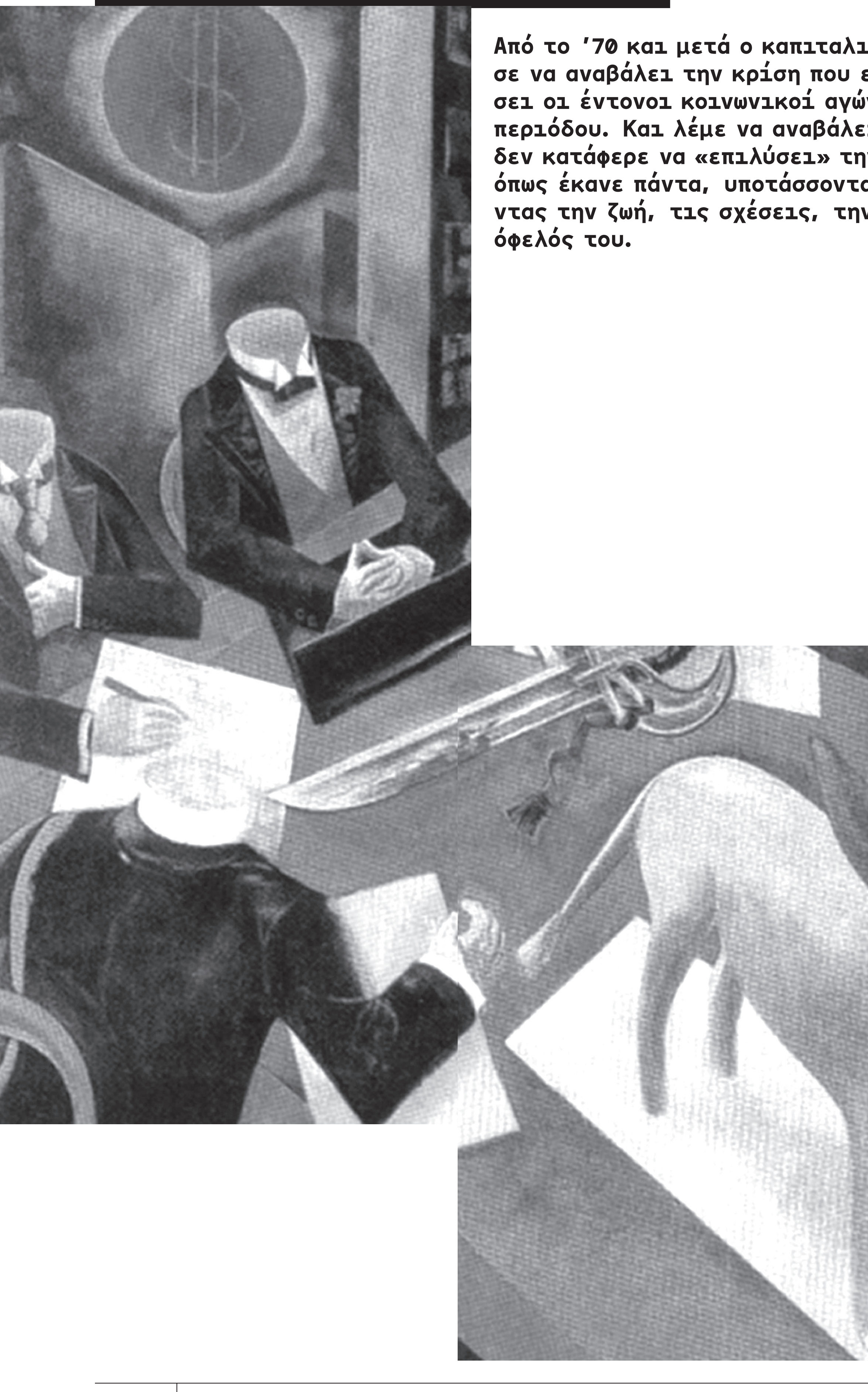
60-70: Η έφοδος στον ουρανό γειώνει τα αφεντικά στο σκληρό έδαφος της κρίσης

Κι όμως, η ιδεολογική και υλική νίκη των αφεντικών θα αποδειχθεί προσωρινή. Μέσα από την ίδια τη συνθήκη της μαζικής εργασίας και του κοινωνικού κράτους ξεπετάχτηκαν νέες αρνήσεις, περισσότερο διάχυτες και λιγότερο ελέγξιμες από τις προηγούμενες. Στην δεκαετία του '60 εμφανίζεται μια νέα γενιά που δείχνει να μη συμμερίζεται τις συμβάσεις και τους συμβιβασμούς του παρελθόντος. Που ασφυκτιά μέσα στα όρια του υποχρεωτικού 8ωρου στο εργοστάσιο, που αδυνατεί να βρει τον εαυτό της σε μια δουλειά χωρίς κανένα νόημα, που εξεγείρεται ενάντια στην πατριαρχική οργάνωση των κοινωνικών σχέσεων και την καταπίεση της γυναίκας, που ορθώνει το ανάστημά της στο διάχυτο και θεσμισμένο ρατσισμό. Είναι μια εποχή όπου ο κοινωνικός ανταγωνισμός οξύνεται ξανά από-τα-κάτω και το καινοφανές είναι πως αυτό δεν αφορά μόνο σε αγώνες στο πεδίο της παραγωγής, αλλά κυρίως επεκτείνεται σε όλες τις περιοχές που είχε προηγουμένως αποικιοποιήσει το κράτος πρόνοιας.

Οι κοπάνες από το μαζικό εργοστάσιο, το σαμποτάζ και η μειωμένη εργασιακή ηθική συναντούν την εμφάνιση νέων συλλογικών υποκειμένων. Το γυναικείο κίνημα, το οικολογικό, το αντι-αποικιακό, η υποκουλτούρα, το κίνημα των μαύρων στις ΗΠΑ συνθέτουν ένα εκρηκτικό μίγμα που ασκεί κριτική τις κυρίαρχες κοινωνικές σχέσεις αλλά και προεικονίζει νέες μέσα στο κέλυφος του παλιού κόσμου. Οι εκμεταλλευόμενοι αντιλαμβάνονται την δύναμη που τους δίνει η παλιότερη ρύθμιση του φορντισμού και του προνοιακού καθεστώτος και οργανώνουν την επίθεσή τους φτάνοντάς την στα όριά της. Η πρώτη αντίδραση από τη μεριά των αφεντικών είναι μια παραχώρηση ακόμη περισσότερων παροχών αποσκοπώντας στον κατευνασμό και την ενσωμάτωση των κοινωνικών εκρήξεων. Μάταια ωστόσο, γιατί οι παραχωρήσεις αυτές την ίδια στιγμή που πετύχαιναν μια περαιτέρω εγκόλπωση της εργατικής τάξης στην αλλοτριωτική μορφή-κράτος, δημιουργούσαν τους όρους για ακόμη μεγαλύτερους αγώνες που όριζαν ένα πεδίο αέναων διεκδικήσεων.

Ήταν σαφές πως πίσω από την διόγκωση του κοινωνικού κράτους και την δημοσιονομική κρίση που αυτή προκάλεσε, βρίσκονταν μια άρνηση του κυρίαρχου κόσμου κοινωνικών σχέσεων. Οι νέες ριζοσπαστικές υποκειμενικότητες, η γέννηση της αυτονομίας, η άρνηση συνολικά της εργασίας, έστω και μειοψηφικά, κόντρα σε παλιότερες λογικές αυτοδιαχείρισης, οι κριτικές που διατυπώθηκαν από τα επαναστατικά κινήματα αχρήστευσαν κάθε πλευρά της κεϋνσιανής ρύθμισης θέτοντας σε κρίση όχι μόνο την πρακτική λειτουργία αλλά και το σύνολο των σημασιών της. Η κρίση πειθάρχησης αυτής της περιόδου εκδηλώνεται αναπόφευκτα και σαν κρίση κερδοφορίας των αφεντικών που βλέπουν την παραγωγικότητα να φθίνει μαζί με την κοινωνική πειθαρχία, και το ποσοστό κέρδους να γκρεμοτσακίζεται. Η κρίση αυτή της δεκαετίας του '70 παρουσιάστηκε και τότε μυστικοποιημένα σαν μια οικονομική κρίση αποκρύβοντας την πραγματικότητα˙ τον βάλτο της κρίσης αναπαραγωγής στον οποίο είχε βουλιάξει η καπιταλιστική συσσώρευση εξαιτίας μιας πρωτόγνωρης συσσώρευσης πολλών και διαφορετικών αρνήσεων.

Η μονιμότητα της κρίσης του καπιταλισμού.

Από το '70 και μετά ο καπιταλισμός προσπάθησε να αναβάλει την κρίση που είχαν προκαλέσει οι έντονοι κοινωνικοί αγώνες εκείνης της περιόδου. Και λέμε να αναβάλει γιατί απλά δεν κατάφερε να «επιλύσει» την κρίση του όπως έκανε πάντα, υποτάσσοντας και υποτιμώντας την ζωή, τις σχέσεις, την εργασία προς όφελός του.

Βασική καινοτομία αυτής της αναβολής υπήρξε ο απεριόριστος δανεισμός του προλεταριάτου. Ταυτόχρονα με την εξατομίκευση που προωθήθηκε με τον δανεισμό έλαβε χώρα και μια συντονισμένη επίθεση στις μορφές κοινωνικής αναπαραγωγής (υγεία, εκπαίδευση, ασφάλιση) που είχαν κατακτηθεί στην περίοδο της όξυνσης των αγώνων. Σημείο τομής των δύο αυτών κεντρικών στρατηγικών (δανεισμού – εργασιακής και κοινωνικής υποτίμησης) είναι η αδυναμία του κεφαλαίου και του κράτους να υποτάξουν όσο θα ήθελαν την εργασία και την εκμετάλλευσή της. Αυτή η αποτυχία του καπιταλισμού οδήγησε ουσιαστικά σε μια κρυφή αλλά μόνιμη κρίση από το '70 και μετά που μόλις τα τελευταία δύο χρόνια έφτασε στα όρια της. Από δω και πέρα όλα είναι ανοιχτά...

Οι δεκαετίες του '60 και του '70 ήταν πολύ σημαντικές, όπως περιγράφηκε, για όσους βρίσκονται στη μεριά των εκμεταλλευόμενων. Η πρωτοφανής αύξηση των μισθών και του βιοτικού επιπέδου των εργατών, η αναγνώριση της άμισθης εργασίας των γυναικών στο σπίτι, το πανεπιστήμιο σαν ένα κοινωνικό εργαστήρι αυτομόρφωσης, οι αγώνες ενάντια στα ενοίκια, η επίτευξη φθηνών κοινωνικών υπηρεσιών για το προλεταριάτο αποτέλεσαν τα οφέλη για να κατευναστούν οι συσσωρευμένοι αγώνες αυτής της περιόδου και ο γενικότερος κοινωνικός αναβρασμός. Σε αυτή την περίοδο η πτώση της υπεραξίας πραγματικά είχε αρχίσει να τρομάζει τις κυρίαρχες τάξεις. Το μοντέλο της αστικοποίησης και του μαζικού εργάτη, που κάποτε έβαλε μπρος τις μηχανές της βιομηχανίας και του πλουτισμού τους, είχε αρχίσει να γίνεται ο εφιάλτης της συρρίκνωσης των κερδών. Οι

Λόγω της εργατικής ανυποταξίας στο πεδίο της παραγωγής αλλά και της κοινωνικής ανυποταξίας στην αναπαραγωγή, τεράστια κεφάλαια λίμναζαν ακινητοποιημένα με τη μορφή του χρήματος. Τεράστιο πρόβλημα για κάθε καπιταλιστή ή μια κλασική κρίση υπερσυσσώρευσης όπως θα την συναντήσετε σε οικονομικά εγχειρίδια.

αγώνες είχαν κερδίσει σημαντικό έδαφος.

Στην Ελλάδα, λόγω της εμφυλιακής πολιτικής συγκρότησης οι κοινωνικοί αγώνες δεν μπορούσαν να ξεδιπλωθούν καθώς αλλεπάλληλα πραξικοπήματα και δικτατορίες προσπαθούσαν να παγώσουν τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Η Ελλάδα ζει τη δική της έφοδο στον ουρανό από τη μεταπολίτευση και μετά. Έντονοι εργατικοί αγώνες, η νεανική αμφισβήτηση, το φεμινιστικό κίνημα. Από την άλλη, σε θεσμικό επίπεδο το τέλος της παρανομίας για το ΚΚΕ και η αναγνώριση του συνδικαλιστικού κινήματος ως αξιόπιστου συνομιλητή αποτελούν τα πρώτα ψήγματα του πρώτου μεταπολεμικού κοινωνικού συμβολαίου. Η άνοδος του πασοκ ουσιαστικά σημαίνει την υπογραφή του ελληνικού New Deal. Πλατιές κοινωνικές μάζες βγαίνουν από την πολιτική καταπίεση και αναπόφευκτα αυτό αναβαθμίζει και τους υλικούς όρους ζωής. Όλα αυτά που στην Αμερική και την Ευρώπη ονομάστηκαν κοινωνικό κράτος ή κεϋνσιανισμός και εφαρμόστηκαν από τον πόλεμο και μετά, κουτσουρεμένα μεν αλλά δυναμικά εισέρχονται στην ελληνική πραγματικότητα από το 1981 και μετά.

Επιστρέφοντας στο παγκόσμιο σκηνικό και την κρίση κερδοφορίας λόγω της έντασης των αγώνων, τα αφεντικά εναγωνίως ανέλυαν, πειραματίζονταν και δοκίμαζαν τεχνικές για να βγουν από το τέλμα. Ένα τέλμα στο οποίο τους είχε φέρει η ανυποταξία των εργατών και συνακόλουθα η ραγδαία πτώση του ποσοστού κέρδους. Στην Ιταλία τη διετία '70-'72, οι μισθοί στους περισσότερους κλάδους παρουσίαζαν αύξηση 30%. Από την άλλη τα δάνεια για κατοικία μέσα από κρατικές τράπεζες με χαμηλό επιτόκιο και το σύνολο των προστατευτικών θεσμών (επιδόματα, συντάξεις, εκπαίδευση) τα οποία δημιουργούσαν υποτίθεται μια τάξη ικανοποιημένων (άρα και ήσυχων) εργατών που στη συνέχεια θα καταναλώνει τα προϊόντα, είχε γυρίσει μπούμερανγκ. Οι «ικανοποιημένοι» εργάτες κατάλαβαν την δύναμη τους και ζητούσαν όλο και περισσότερα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις αμφισβητούσαν συνολικά τη μισθωτή σχέση και το καπιταλιστικό σύστημα. Ειδικά οι πιο νέοι προλετάριοι που σφυρηλατήθηκαν στους αγώνες του '60 – '70 άρχισαν να αποδομούν την εικόνα του «παραγωγικού» εργάτη που είναι όμως καταδικασμένος να περάσει τη ζωή του στη γραμμή παραγωγής. Έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα, ήταν πραγματικά επιτακτικό για τα αφεντικά να εφαρμόσουν μια ριζική λύση.

Ένα από τα βασικά ζητήματα με τα οποία έρχονταν αντιμέτωπα τα αφεντικά ήταν ότι λόγω της εργατικής ανυποταξίας στο πεδίο της παραγωγής αλλά και της κοινωνικής ανυποταξίας στην αναπαραγωγή, τεράστια κεφάλαια λίμναζαν ακινητοποιημένα με τη μορφή του χρήματος. Τεράστιο πρόβλημα για κάθε καπιταλιστή ή μια κλασική κρίση υπερσυσσώρευσης όπως θα την συναντήσετε σε οικονομικά εγχειρίδια. «Γιατί είναι πρόβλημα να έχεις πολλά λεφτά στην τσέπη;» θα ρωτήσει εύλογα κάποιος. Κατ' αρχάς γιατί αυτή η αδυναμία να παραχθούν κέρδη σπέρνει μια αμφιβολία σε όλο το σύστημα εκμετάλλευσης· σπέρνει ένα πανικό ότι οι σχέσεις εξουσίας και δύναμης που αντλούνται από τη πραγματοποίηση του κέρδους με κοινωνικούς όρους, δηλαδή με όρους επέκτασης και αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης, μπορεί να μπλοκάρουν.

Από την άλλη το να λιμνάζουν κεφάλαια παράγει έναν άλλο εσωτερικό φόβο που φωλιάζει σε κάθε καπιταλιστική διαδικασία-σχέση. Τον φόβο ότι στα πλαίσια του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού μπορεί κάποιος άλλος να επενδύσει σωστά τα φράγκα του, να τα κινήσει σωστά και να στείλει τους ανταγωνιστές του αδιάβαστους. Δηλαδή χρεοκοπημένους. Οι κρίσεις υπερσυσσώρευσης δεν είναι κάποια φυσικά φαινόμενα, αλλά επιβεβαιώνουν την παρουσία και τη σημασία των αγώνων μέσα στον καπιταλισμό, παγώνοντας την κοινωνική αναπαραγωγή του κεφαλαίου. Τι αποτέλεσμα έχει αυτό; Πολύ απλά ότι ο καπιταλισμός δεν παράγει νέες σχέσεις, φυσικά καπιταλιστικές, οι οποίες θα αποτελούσαν τη βάση της απόσπασης υλικών και διανοητικών αποθεμάτων από την κοινωνία για να γίνουν χρήμα και σχέσεις εξουσίας στο εργοστάσιο, στην κρεβατοκάμαρα, στο πανεπιστήμιο, στη διασκέδαση.

Και εγένετο νεοφιλελευθερισμός

Το κεφάλαιο είναι νεκρή εργασία η οποία, σαν βρικόλακας, ζει μόνο ρουφώντας τη ζωντανή εργασία. (Καρλ Μαρξ)

Με την ανάπτυξη του νεοφιλελευθερισμού οι συμφωνίες μεταξύ εργατών και κεφαλαίου γίνονται θρύψαλα. Μια σειρά από στρατηγικές αρχίζουν να εφαρμόζονται και να συγκροτούν σταδιακά το νεοφιλελεύθερο όραμα διαχείρισης του καπιταλισμού. Τέλος με τις αμοιβαίες συμφωνίες, την εξισσορόπηση, τα κοινωνικά συμβόλαια, το χάϊδεμα της εργατικής τάξης. Για εμάς, φωνάζει ο καπιταλισμός, δεν υπάρχουν τάξεις, ο καθένας είναι επιχειρηματίας του εαυτού του.

Η πιστωτική επέκταση αποτέλεσε βασικό σημείο του νεοφιλελευθερισμού για να αποδράσει το κεφάλαιο από την παραγωγή και την ανυποταξία που επικρατούσε εκεί. Με τα δάνεια οι εργάτες αγοράζουν προϊόντα και αποφεύγεται ο κίνδυνος υποκατανάλωσης, ταυτόχρονα διασφαλίζεται η εκμετάλλευση της εργασίας στο μέλλον.

Η πιο άμεση απάντηση είναι πολλά εργοστάσια να μεταφέρουν την παραγωγή τους σε χώρες με ανοργάνωτο προλεταριάτο, με όφελος το χαμηλό εργατικό κόστος, όπως για παράδειγμα συνέβη με την φυγή του κλάδου της υφαντουργίας στη Βουλγαρία και τη Μακεδονία πριν 15 χρόνια στην Ελλάδα. Όπως είδαμε και πριν, στον ελληνικό καπιταλισμό υπάρχει μια φάση χρονικής υστέρησης. Αυτή η μετακίνηση έχει σαν συνέπεια να χτυπηθεί η μαχητικότητα των εργατικών τάξεων. Η δύναμη του εργάτη της γραμμής παραγωγής υπονομεύεται. Παράλληλα τα αφεντικά εμφανίζουν και άλλους άσσους από το μανίκι. Τεχνολογίες αυτοματοποίησης που αποσκοπούν στο να μειώσουν την εξάρτηση από τη ζωντανή εργασία, εισαγωγή πιο ευέλικτων μορφών εργασίας, συμβάσεις έργου, προσωρινότητα, ανεργία. Όλα αυτά τελικά διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για να μειωθεί το μισθολογικό κόστος και να αρχίσουν να επενδύουν σε νέες σχέσεις εκμετάλλευσης, ξανά επωφελείς. Να ξεπεράσουν δηλαδή τα αφεντικά την κρίση κερδοφορίας.

Παράλληλα η νεοφιλελεύθερη στρατηγική αποτέλεσε και μια κρατική πολιτική στην προαιώνια σύμπραξη κράτους και κεφαλαίου. Εδώ δεν εννοούμε ότι το κράτος έκανε απλά τα στραβά μάτια στην επίθεση των αφεντικών, αλλά αποτέλεσε τον νομοθετικό, κατασταλτικό και προπαγανδιστικό βραχίονα της νεοφιλελεύθερης μηχανής. Χωρίς τα κρατικά διατάγματα η νέα αυτή εποχή στην ιστορία του καπιταλισμού θα ήταν μια παρωδία. Για να εδραιωθεί ιδεολογικά, η νέα αυτή εποχή χρειαζόταν υλικές νίκες που θα επένδυαν με γόητρο το σχέδιο της.

«Η νίκη του Ρέιγκαν στις ΗΠΑ επί της απεργίας των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας το 1981, καθώς και η νίκη της Θάτσερ στο Ηνωμένο Βασίλειο επί της απεργίας των μεταλλωρύχων το 1985, διαδέχθηκε μια πραγματικά οργιαστική καμπάνια διάλυσης των συνδικάτων και ένα πλήθος απειλών υπονόμευσης των συντάξεων κοινωνικής ασφάλισης αλλά και άλλων εγγυήσεων (το λεγόμενο δίχτυ ασφάλειας)». (Midnight Notes Collective and Friends, 2009)

Τα δύο αυτά γεγονότα αποτέλεσαν ορόσημο για τη νεοφιλελεύθερη διαχείριση. Το μεταπολεμικό κοινωνικό συμβόλαιο σπάει. Η προστασία της εργασίας και του μισθού, η οποία κατοχυρωνόταν και από νόμους των κρατών, αποδιαρθρώνεται. Η έννοια της ελεύθερης αγοράς, της κρατικής δηλαδή απορύθμισης της εργατικής νομοθεσίας και της διάλυσης των δομών κοινωνικής πρόνοιας, επελαύνει. Το αόρατο χέρι του laissez faire ρίχνει ξανά την σκιά του στην κοινωνία και η δύναμη της αγοράς, δηλαδή της ακόρεστης επιθυμίας για επέκταση της καπιταλιστικής σχέσης σε κάθε πεδίο της ζωής, κερδίζει έδαφος. Κεντρικό ερώτημα που έπρεπε να απαντήσει η στρατηγική της υποτίμησης των εργατών, άρα του μισθού και της αγοραστικής δύναμης, είναι το ποιοι θα αγοράζουν τώρα τα εμπορεύματα του. Πώς θα πραγματοποιείται η κερδοφορία; Η απάντηση που δόθηκε ήταν αφοπλιστική. Με απεριόριστα δάνεια.

Πιστωτική επέκταση

Από την περίοδο ακόμη της μεγάλης ύφεσης και μετά, οι δόσεις και οι μορφές διακανονισμού της πληρωμής εφαρμόζονταν από επιχειρήσεις. Τα δάνεια με τη μορφή που τα ξέρουμε σήμερα ήταν περιορισμένα και προέρχονταν από κρατικούς οργανισμούς κυρίως για την απόκτηση στέγης. Η εδραίωση της πιστωτικής επέκτασης αποτέλεσε βασικό σημείο του νεοφιλελεύθερου σχεδίου για να αποδράσει το κεφάλαιο από τους χώρους παραγωγής και την ανυποταξία που επικρατούσε εκεί. Η σκέψη ήταν αρκετά ριζοσπαστική για τον ίδιο τον καπιταλισμό που προσπάθησε να αναζητήσει απαντήσεις στο ερώτημα πώς θα συνεχίσουν τα αφεντικά να εκμεταλλεύονται την εργασία σε ικανοποιητικό βαθμό.

Τα δάνεια λοιπόν θα χρησιμοποιηθούν έτσι ώστε οι εργάτες να αγοράζουν προϊόντα και να αποφευχθεί ο κίνδυνος υποκατανάλωσης, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελούν ένα εργαλείο διασφάλισης της εκμετάλλευσης της εργασίας στο μέλλον. Πώς; Το δάνειο που συνάπτει με ένα ευαγές (τραπεζικό) ίδρυμα ο καθένας μας δεν είναι παρά μια υπόσχεση εκμετάλλευσης του δανειζόμενου στο μέλλον. Ο δανειολήπτης δηλώνει ότι θα συνεχίσει να δουλεύει με όλο και πιο εντατικούς ρυθμούς για να ξεπληρώσει το κεφάλαιο που πήρε, συν τους τόκους που αποτελούν μια επιπλέον υπόσχεση εντατικοποίησης της εργασίας. Το αποτέλεσμα πολύ σημαντικό: και το προλεταριάτο αγοράζει προϊόντα από τα δανεικά και τα αφεντικά έχουν κέρδη. Καλό; Ευφυές; Σίγουρα ναι. Υπάρχει όμως ένα κενό σε αυτή τη σκέψη, το όριο ότι κάποια στιγμή τα δανεικά που φέρνουν και άλλα δανεικά πρέπει να γίνουν κέρδος από την εργασία, ώστε να καλυφθεί ο αρχικός κύκλος του δανεισμού και να ανοίξει ένας άλλος. Κάποια στιγμή πρέπει να επιστρέψει

Μεγάλο μέρος των κεφαλαίων πήρε τη μορφή χρήματος που θα γεννά χρήμα μέσα από το δανεισμό. Δηλαδή επένδυε σε μη παραγωγικές αλλά άκρως κερδοφόρες business. Αυτό αποτέλεσε την περίφημη φυγή στην χρηματοπιστωτική σφαίρα.

η κερδοφορία στο βρώμικο και δύσβατο τόπο της εργασίας. Ακριβώς αυτήν την επιστροφή σχεδίαζαν μέσα από τα προγράμματα λιτότητας και τις περίφημες διαρθρωτικές αλλαγές από το '70 και μετά τα κράτη και τα αφεντικά.

Κάπου στην πορεία και όσο η επιστροφή αυτή συνέβαινε μεν, αλλά όχι στο βαθμό που έπρεπε, θεώρησαν σαν δεδομένο ότι η υπόσχεση θα εκπληρώνεται για πάντα. Κάπου εκεί που τα στεγαστικά μαζί με μετοχές του χρηματιστηρίου και τα παράγωγά τους γίνονταν προϊόντα που έφερναν τρελά κέρδη, επαναπαύθηκαν στην άμεση κερδοφορία. Ξεχνώντας έτσι και υποτιμώντας ότι τα πολύπλοκα χρηματιστηριακά προϊόντα τελικά δεν αποτελούσαν παρά υποσχέσεις εκμετάλλευσης κρυμμένες στα στεγαστικά δάνεια, στις μετοχές των εταιρειών (στις οποίες κάποιοι δουλεύουν) και στα ασφαλιστικά ταμεία (τα χρήματα των οποίων τις ανάγκες κάποιων θα κάλυπταν). Η ιστορία μέσα από την παγκόσμια κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος αρχικά και του κρατικού χρέους στη συνέχεια, τους υπενθύμισε ότι η κρίση του κεφαλαίου είναι η κρίση της εξάρτησής του από την εργασία και τις κοινωνικές σχέσεις ευρύτερα.

Η πίστωση σαν πίστη

Εξ αρχής, όταν κάποιος πιστώνεται, δηλώνει εκείνη τη στιγμή είτε το θέλει είτε όχι ότι εμπιστεύεται την καπιταλιστική σχέση και αναλαμβάνει μια προσωπική υποχρέωση να ξεχρεώσει. Η υποχρέωση αυτή μέσα στην εξέλιξη της ιστορίας ήταν συνδεδεμένη με μια ενοχή απέναντι στην κοινότητα, πολλές φορές με τίμημα - ενέχυρο την ίδια του την ελευθερία. Μια ενοχή οφειλής. Στην εποχή της απεριόριστης πιστωτικής επέκτασης αυτή η ενοχή αντιστράφηκε. Ένοχος είναι αυτός που δεν χρωστά, καθώς φαίνεται πως δεν επιλέγει να αποκτήσει πρόσβαση στα βασικά μέσα αναπαραγωγής.

Μέσα από τη γενίκευση της πίστωσης για την απόκτηση των βασικών αγαθών επιβίωσης (στέγη, μετακίνηση, αγορές με πιστωτική), ο καθένας ρητά ή άρρητα, λίγη σημασία έχει, συνυπογράφει ώστε το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο να διαμεσολαβεί τις ζωές μας. Από την καθημερινή συνήθεια πληρωμής στο supermarket με την πιστωτική μέχρι την αγωνία για την αποπληρωμή του στεγαστικού -ανεξάρτητα από το πόσες κατάρες ακούγονται για τα επιτόκια- το σύστημα τίθεται σε κίνηση και, το πιο σημαντικό, αντλεί νομιμοποίηση. Ουσιαστικά λοιπόν μεγαλύτερη σημασία για την επιβεβαίωση της καπιταλιστικής σχέσης έχει η στιγμή της πίστωσης σαν στιγμή ζωντανής αναπαραγωγής του καπιταλισμού παρά τελικά η ίδια η αποπληρωμή του δανείου. Τουλάχιστον μέχρι πολύ πρόσφατα, όταν μερικές χιλιάδες λατίνοι «αποφάσισαν» να μην αποπληρώσουν τα στεγαστικά τους στις ΗΠΑ.

Νεοφιλελευθερισμός και τραπεζικό σύστημα

Στην προ-νεοφιλελευθερισμού εποχή το τραπεζικό σύστημα είχε μια αποταμιευτική αξία, δεν μπορούσε να υποσχεθεί κάτι. Άλλωστε τα μεγαλύτερα τραπεζικά ιδρύματα ήταν κρατικά. Στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού τα δεδομένα αυτά αλλάζουν. Οι τράπεζες αναλαμβάνουν να διαμεσολαβήσουν την κατανάλωση, υποκαθιστώντας το κοινωνικό κράτος. Πραγματοποιείται με αυτό τον τρόπο η μετάβαση σε μια ιδιωτική και ταυτόχρονα ατομική μορφή χρηματοδότησης των κοινωνικών αναγκών μέσω των δανείων. Ενώ μέχρι τώρα το κράτος είχε την ευθύνη να φροντίζει το σώμα του εργάτη, στο νεοφιλελευθερισμό την ευθύνη αυτή την έχει ο ίδιος ο εργάτης μέσα από την αναζήτηση αντίστοιχων δανείων στην τραπεζική αγορά. Κάπως έτσι υλοποιείται η διάλυση της ομοιογένειας των ταξικών διεκδικήσεων και η ενσωμάτωση της εργατικής τάξης στην καπιταλιστική σχέση μέσα από μια πιστωτικά συντηρούμενη ανάπτυξη.

Ένα μεγάλο ποσοστό του κεφαλαίου που απαιτήθηκε για να οργανωθεί αυτή η αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος προήλθε από λεφτά που έμεναν αναξιοποίητα (χωρίς να επενδύονται) λόγω της ασύμφορης για τα αφεντικά κατάστασης που επικρατούσε στα εργοστάσια. Έτσι ένα μεγάλο μέρος των κεφαλαίων πήρε τη μορφή χρήματος που θα γεννά χρήμα μέσα από το δανεισμό. Αντί να επενδύει σε μηχανήματα, εργαζόμενους, πρώτες ύλες, το κεφάλαιο επένδυσε σε χρήμα. Δηλαδή σε μη παραγωγικές αλλά άκρως κερδοφόρες business. Αυτό αποτέλεσε την περίφημη φυγή στην χρηματοπιστωτική σφαίρα, την οποία όμως θα αναλύσουμε καλύτερα παρακάτω.

Στον νεοφιλελευθερισμό λοιπόν οι τράπεζες είναι το κεντρικό σημείο, η «κεντρική βάνα» στην κυκλοφορία του χρήματος και μαζί είναι η «κεντρική καταγραφή»

Ο τρόπος ζωής αποτέλεσε βασικό εργαλείο ενσωμάτωσης στην εξουσία του κράτους. Αμυντικοί αγώνες αρθρώνονταν γύρω από κοινωνικές ανάγκες, συνυφασμένοι πολλές φορές με μια κρατική υπόσχεση αλλά ταυτόχρονα ενάτια σε αυτή, καθώς η κρατική πολιτική μετατοπιζόταν από τη σοσιαλδημοκρατία στο νεοφιλελευθερισμό.

των ιδιοκτησιών πάνω στα μέσα παραγωγής -και όχι μόνον αυτά. Γιατί οι τράπεζες «δανείζοντας», είτε τ' αφεντικά είτε τους υποτελείς (τους πρώτους για να οργανώσουν τομείς της παραγωγής / εργασίας, τους δεύτερους για να καταναλώσουν) κατευθύνουν την «ανάπτυξη» εδώ και όχι εκεί· ενισχύουν τους χ τομείς για τους οποίους υπάρχουν καλύτερες προοπτικές κερδοφορίας και «παραμελούν» τους ψ που δεν έχουν μέλλον (περιοδικό Sarajevo, Δεκέμβρης 2009).

Φυσικά και δεν υποστηρίζουμε ότι υπάρχει κάποιο διευθυντήριο (τραπεζικό), αλλά φυσικά και υποστηρίζουμε τη διαφορετική βαρύτητα κάθε καπιταλιστικού θεσμού. Γι' αυτό άλλωστε και η επιλογή της διάσωσης των τραπεζών με το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης αναπτύχθηκε με τέτοια ομοιογένεια και συνέπεια παγκοσμίως. Ποιος δεν θυμάται τα 28 δις που δόθηκαν από το ελληνικό κράτος και τα τρις ευρώ που επιστρατεύθηκαν διεθνώς. Τα κράτη έπρεπε να διασώσουν τις τράπεζες ακριβώς γιατί ο ρόλος τους είναι στρατηγικής σημασίας για την αναπαραγωγή και επέκταση της καπιταλιστικής σχέσης στις μέρες μας.

Διάλυση και ενσωμάτωση της ταξικότητας

Πολλοί εργαζόμενοι αναρωτιούνται συχνά «σε ποια τάξη ανήκω;». Αυτή η σύγχυση είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Εκεί που η κοινωνία λειτουργούσε με τη μορφή μετωπικών αντιπαραθέσεων που κατακτούσαν ένα διαρκώς καλύτερο επίπεδο ζωής και ενίσχυαν το αίσθημα της κοινής μοίρας, της συλλογικότητας, του «όλοι μαζί», το παιχνίδι άλλαξε.

Η απόλυση, ή οι χαμένοι μισθοί λόγω απεργίας, ίσως να σήμαιναν την αδυναμία της τακτικής αποπληρωμής των δόσεων του δανείου. Η απώλεια της εργασίας δεν σήμαινε μόνο ανεργία αλλά και αδυναμία εξόφλησης του χρέους, έξωση, φτώχεια. Η πειθαρχική δύναμη που κρύβεται στο χρέος και στην επισφαλή εργασία δεν μπορεί επ' ουδενί να παραβλεφθεί. Η κάλυψη βασικών αναγκών, όπως στέγαση, περίθαλψη, εκπαίδευση, θέρμανση κοκ, όταν υπάρχει σοβαρή πιθανότητα να τη χάσεις, είναι ένα κίνητρο που υποσκάπτει την όποια αλληλεγγύη με όσους η φτώχεια είναι μια καθημερινή συνθήκη. (Midnight Notes Collective and Friends, 2009)

Η ανεργία και η μαζική μαύρη εργασία έσπασαν την ομοιογένεια και έκαναν αναποτελεσματική τη στρατηγική του «όλοι μαζί μπορούμε». Ο μισθός δεν έφτανε πια για να έχει κανείς πρόσβαση στο ήδη κατεκτημένο επίπεδο ζωής, έπρεπε να καταφύγει στα δάνεια. Η κοινωνία δεν καταδικάστηκε ξαφνικά σε μια μαζική ανέχεια· αντίθετα η ευημερία υπήρχε στις βιτρίνες με τα εμπορεύματα και μάλιστα πολλαπλασιασμένη, μόνο που έπρεπε ο καθένας μόνος του να την διεκδικήσει. Να γίνει επιχειρηματίας του εαυτού του. Η νέα καπιταλιστική υπόσχεση διακήρυττε ότι όλοι είμαστε ίσοι απέναντι στο χρήμα, και όλοι μπορούν να διεκδικήσουν μια θέση στον ήλιο της ανάπτυξης. Ούτε λόγος βέβαια για κοινωνικά κομμάτια που την ίδια στιγμή πετιούνταν στο περιθώριο, υπόκειντan σε άγρια εκμετάλλευση και ζούσαν τη φτώχεια (μετανάστες, άνεργοι κτλ). Αυτοί ήταν τόσοι ώστε να μην μπορούν να επηρεάσουν το κλίμα αισιοδοξίας. Η λεηλασία των κοινωνικών σχέσεων - συμπεριφορών που διαπράχθηκε αυτή την περίοδο με την υπόσχεση μιας μελλοντικής εκμετάλλευσης ήταν πολύ σημαντική για τους κοινωνικούς συσχετισμούς που διαμορφώθηκαν.

Στην Ελλάδα η κατάσταση αυτή βιώνεται από το '90-'91 και μετά όπου μετά την κατάρρευση του New Deal στις αρχές του '80 ακολουθεί κρίση (κλείσιμο - μεταφορά εργοστασίων, νέες εργασιακές σχέσεις κτλ) και αρχίζει η πιστωτικά συντηρούμενη ευημερία. Διακοποδάνεια, νέα αυτοκίνητα, απενοχοποίηση του πλούτου, νέες απολαύσεις, ιδιωτική τηλεόραση, ιδιωτικές τράπεζες. Η εργασία ήταν εκεί δια της απουσίας της σε όλα τα '90ς με τα αφεντικά να ελπίζουν ότι στα επόμενα χρόνια θα καταφέρουν να περάσουν εκείνες τις αναδιαρθρώσεις που θα έκαναν πραγματική την φανταστική υπόσχεση εκμετάλλευσης που υπογράφονταν στη χιονοστιβάδα ιδιωτικού δανεισμού. Για να επιστρέψουμε στο αρχικό ερώτημα για την ταξική μας καταγωγή, θα λέγαμε ότι σε καμία περίπτωση δεν έπαψε να υπάρχει ταξικότητα. Απλά ένα νεφέλωμα ευημερίας διείσδυσε στις σχέσεις του κόσμου της εργασίας μπλοκάροντας την αλληλεγγύη, πριμοδοτώντας ταυτόχρονα το πάρτυ των ατομισμών. Σε κάποια τμήματα του πληθυσμού το βιοτικό επίπεδο ανέβηκε απότομα, ενώ άλλα παρέμειναν στάσιμα με αποτέλεσμα να ενταθούν οι διαιρέσεις και οι έριδες εντός των εργαζομένων. Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι το μίσος πολλών ιδιωτικών υπαλλήλων απέναντι σε συγκεκριμένους δημοσίους υπαλλήλους.

Παρ' όλα αυτά η σημερινή κρίση ως διάψευση σε ένα βαθμό αυτής της υπόσχεσης εκμετάλλευσης που

ενυπήρχε στα συμβόλαια δανείων που υπέγραφαν οι προλετάριοι, απομακρύνει το νεοφιλελεύθερο νεφέλωμα -τουλάχιστον στην αναπτυξιακή του διάστασηανοίγοντας δρόμους για ανασύνθεση των σχέσεων αλληλεγγύης πάνω στον καμβά των κοινών αναγκών...

Οι αγώνες στο νεοφιλελευθερισμό

Μέσα σε αυτά τα δύσκολα για κοινά οράματα χρόνια υπήρξαν αρκετοί που αντιστάθηκαν. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα οι αμυντικοί αγώνες υπεράσπισης των κατακτήσεων που είχαν κερδηθεί όλα αυτά τα χρόνια ήταν συστηματικοί και συνεπείς με τα ραντεβού τους με την εξουσία. Η μεταρρύθμιση στα ασφαλιστικά συστήματα που σάρωσε όλες τις κοινωνίες παγκοσμίως αποτελούσε την προπαίδεια την νεοφιλελεύθερης αριθμητικής. Έπρεπε οι κοινωνίες να δουλεύουν όλο και περισσότερο και να παίρνουν σύνταξη για όλο και λιγότερα χρόνια με όλο και λιγότερα λεφτά. Παράλληλα ένα ακόμη πεδίο των κοινωνικών αναγκών -η ασφάλεια των γηρατειών- έπρεπε να παραδοθεί στην κερδοφορία των αφεντικών, όπως συνέβαινε παγκοσμίως.

Στο ελληνικό παράδειγμα οι αγώνες υπεράσπισης των κεκτημένων και ιδιαίτερα του ασφαλιστικού, κράτησαν ισχυρές γραμμές άμυνας μέχρι και πολύ πρόσφατα. Παρ' όλο που στην πλειοψηφία τους αυτοί οι αγώνες εγκλωβισμένοι σε μια κοντόφθαλμη συντεχνιακή λογική δεν σκιαγραφούσαν κάποιο δρόμο για μια πιο συνολική κριτική στις σχέσεις εκμετάλλευσης, μπλόκαραν πραγματικά σχέδια των αφεντικών αποτελώντας ίσως έναν από τους παράγοντες της σημερινής κρίσης. Μιας κρίσης αναπαραγωγής του συνολικού κεφαλαίου. Φαίνεται ότι ο παράγοντας των αμυντικών αγώνων στη δύση τείνει να αποτελέσει μια ενδημική παράμετρο της κρίσης. Η αύξηση του βιοτικού επίπέδου, ή καλύτερα του ιστορικού επιπέδου αναγκών, που κατακτήθηκε από τους αγώνες και συντηρήθηκε από την πίστωση συνδέθηκε πολλές φορές άρρηκτα με την κοινωνική ειρήνη και την υπόσχεση ευτυχίας του καπιταλισμού στη δύση σε αντιστάθισμα του σοβιετικού κομμουνισμού.

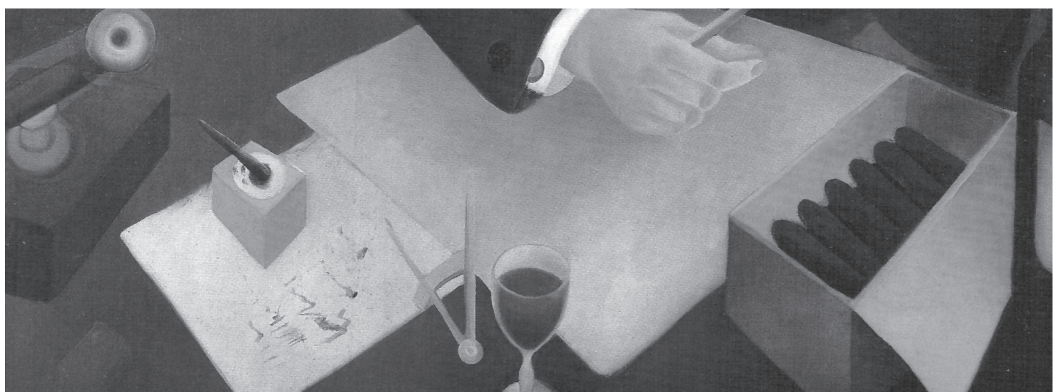
Ακριβώς αυτός ο τρόπος ζωής, λόγω του ριζώματός του στον πληθυσμό, αποτέλεσε όλα αυτά τα χρόνια το βασικό εργαλείο ενσωμάτωσης στην εξουσία του κράτους. Γι' αυτό και οι αμυντικοί αυτοί αγώνες ήταν τόσο συστηματικοί. Αρθρώνονταν γύρω από κοινωνικές ανάγκες, συνυφασμένοι πολλές φορές με μια κρατική υπόσχεση αλλά ταυτόχρονα ενάτια σε αυτή, καθώς η βασική κρατική πολιτική μετατοπιζόταν από τη σοσιαλδημοκρατία στο νεοφιλελευθερισμό. Σήμερα είναι μάλλον η στιγμή που οι αμυντικοί αυτοί αγώνες -με βασικό φορέα τα συνδικάτα ως κοινωνικούς εταίρους κράτους και αφεντικών- θα πρέπει να διαλέξουν με ποιον θα πάνε και ποιον θα αφήσουν... Προς το παρόν επιβεβαιώνουν τον εμπεδωμένο ρόλο του κοινωνικού αμορτισέρ που τόσα χρόνια με συνέπεια υπηρέτησαν, μόνο που τους διαφεύγει μια σημαντική λεπτομέρεια. Η μόνιμη κρίση του καπιταλισμού έχει βγει στον αφρό αλλάζοντας, όπως δείχνουν τα πρώτα σημάδια της μετά-την-κρίση-περιόδου, το σχέδιο πολιτικής διοίκησης και συνεπώς την βαρύτητα των ξεπουλημένων «κοινωνικών εταίρων» σε αυτό.

Το νεοφιλελεύθερο κράτος

Λανθασμένα κάποιες φορές αναπτύχθηκε η ιδέα ότι στο νεοφιλελευθερισμό το κράτος πάει να εξαφανιστεί, ή άλλοι αστικοί μύθοι του τύπου «μας κυβερνούν 10 πολυεθνικές ή 100 οικογένειες». Όλη αυτή η συνωμοσιολογία πάτησε πάνω στην πραγματικότητα της συρρίκνωσης του κράτους πρόνοιας ή του κράτους-σχέδιο όπως έχουμε αναλύσει παραπάνω. Αντίθετα, το κράτος ήταν αυτό που είχε την δυνατότητα να προστάξει νομοθετικά, ιδεολογικά, φορολογικά την μετάβαση σε μια άλλη εποχή. Τα αφεντικά από μόνα τους δεν μπορούσαν να το επιτύχουν, άλλωστε δεν είναι τυχαίο πως όταν αναφερόμαστε στην ήττα των ανθρακωρύχων ή των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας, τις συνδέουμε πάντα με την Θάτσερ και τον Ρήγκαν, αρχηγούς των δύο κρατών. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η επιμελής νομική, θεσμική και πολιτική αρωγή του κράτους στην αναμόρφωση του ρόλου του τραπεζικού συστήματος στη νεοφιλελεύθερη εποχή μέσα από την ανάπτυξη ενός πλήθους κρατικών μηχανισμών που προστατεύουν το πιστωτικό σύστημα και μετρούν την αποτελεσματικότητά του, με τις κεντρικές τράπεζες να ρυθμίζουν την λειτουργία της κατά τα άλλα ελεύθερης αγοράς.

Ας μην ξεχνάμε ακόμα ότι ήταν τα ίδια τα κράτη που θέσπιζαν φορολογικά καθεστώτα με τεράστιους έμμεσους φόρους (φπα), υψηλή φορολόγηση των μισθών και χαμηλή φορολόγηση των κερδών με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα 150 είδη φοροαπαλλαγών που απολαμβάνουν οι έλληνες εφοπλιστές. Ένα άλλο σημείο στην στρατηγική του σύγχρονου νεοφιλελεύθερου κράτους αναφέρεται σε αυτό που βιώνουμε σήμερα, ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Ενώ το νεοφιλελεύθερο σχέδιο δέχτηκε ένα ανεπανόρθωτο πλήγμα και αποδείχτηκε το αυτονόητο της μακροπρόθεσμης πορείας των κοινωνιών προς την καταστροφή, ζούμε μια περαιτέρω υπερ-ένταση της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής αντί μιας εύλογης αλλαγής πολιτικής.

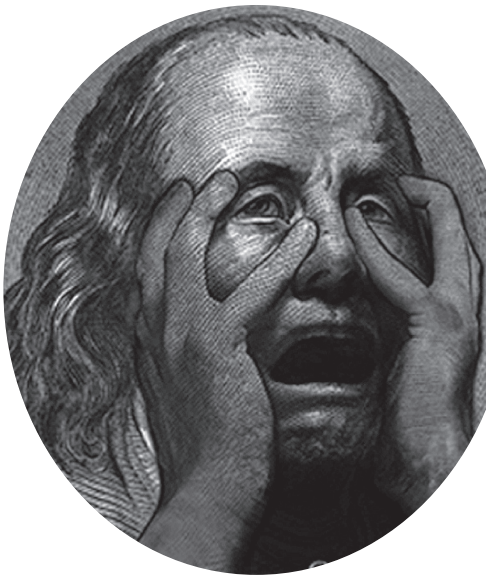
Σε αυτό το ευρωπαϊκό παράδοξο είναι δύο τα σενάρια που μπορούν να υπάρξουν ταυτόχρονα συντηγμένα στο εξής ένα. Η εμπειρία αγώνων και το συνακόλουθο ιστορικό επίπεδο αναγκών στην Ευρώπη είναι τέτοια και λειτουργούν ανασχετικά στο βαθμό που μπλοκάρουν την προοπτική του ευρωπαϊκού καπιταλισμού να μπορέσει να επιστρέψει σε μια ικανοποιητική κερδοφορία στους τόπους της εργασίας. Ένα μπλοκάρισμα που σίγουρα σε ένα δεύτερο χρόνο θέτει σοβαρά ζητήματα ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού με άλλα μπλοκ

εξουσίας όπως η Κίνα, οι ΗΠΑ κτλ. Συνεπώς, όπως φαίνεται από το αναδιαρθρωτικό ντόμινο (Πορτογαλία, Ελλάδα, Ισπανία, Δανία, Μεγάλη Βρετανία προς το παρόν), είναι τετελεσμένη απόφαση να επιτεθούν με κάθε τρόπο στην ιστορική ευρωπαϊκή κοινωνική συγκρότηση. Είναι μάλλον παράτολμο αλλά προβλέπουμε οτι μπαίνουμε σε μια φάση ιστορικών μετασχηματισμών που ελπίζουμε πως είναι ικανοί να μας επιτρέψουν να μιλάμε για επαναστατικούς μετασχηματισμούς.

Φυγή στη χρηματοπιστωτική σφαίρα

Από το δείκτη NASDAQ στα ορυχεία της Κίνας. Από τα εργοστάσια του Σικάγο στις συνόδους του G20. Από την αγορά ενός σπιτιού με δάνειο στο L.A. στην εκτόξευση των spreads και την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας. Από την διάσωση της τράπεζας CajaSur στην ιβηρική χερσόνησο, στις περικοπές μισθών και επιδομάτων…

…Από τη «στήριξη» του Δ.Ν.Τ. σε διάφορες ανά τον κόσμο χώρες, στην δολοφονική επίθεση εναντίον της Κ. Κούνεβα. Διαδρομές του κεφαλαίου. Ατελείωτες. Κάποιες φορές καλά σχεδιασμένες, άλλοτε dérives, περιπλανήσεις σε νέα άγνωστα πεδία. Πότε έτσι πότε γιουβέτσι˙ όλες όμως φαίνεται να έχουν το ίδιο επίδικο ζήτημα. Αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, ένταση της εκμετάλλευσης, κέρδη για τα αφεντικά. Κι αν σε κάποιες περιόδους ορισμένοι αντιδρούν και όλα τα παραπάνω φαίνονται κομματάκι δύσκολα; Ε, μπορούν να μετατεθούν για το κοντινό μέλλον…

ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΟ ΠΑΛΙΚΑΡΙ ΞΕΡΕΙ ΚΙ ΑΛΛΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ…

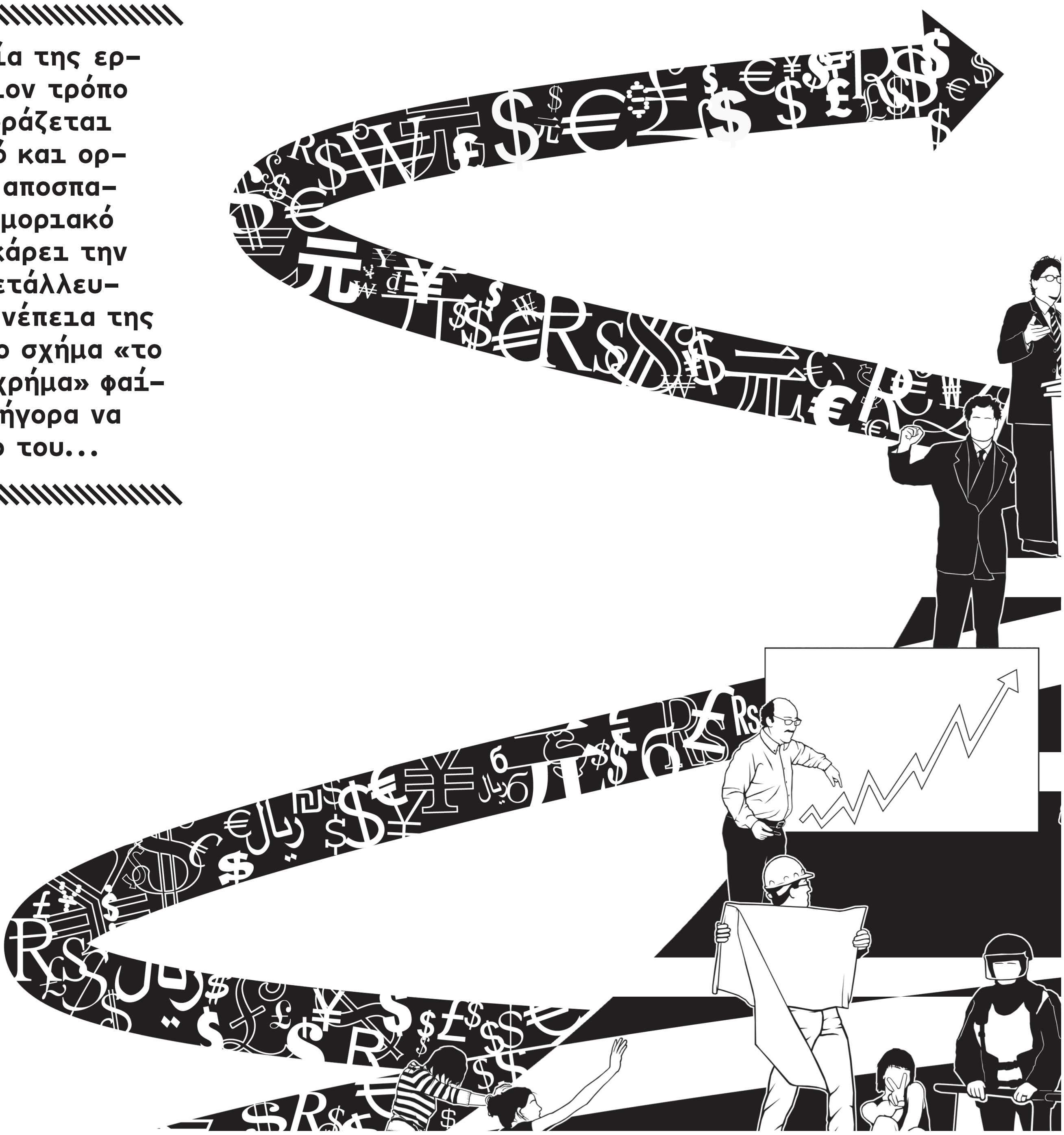
Η σημερινή παγκόσμια κρίση ερμηνεύεται συνήθως ως αποτέλεσμα της υπερβολικής διόγκωσης του χρηματοπιστωτικού τομέα, των «κερδοσκοπικών παιχνιδιών» και της απουσίας ρυθμιστικών αρχών και ελέγχου σ' αυτή τη νέα και όλο διευρυνόμενη αγορά. Άλλες φορές αποδίδεται στο λάθος δρόμο που πήρε το κεφάλαιο εγκαταλείποντας την «πραγματική παραγωγή», στρεφόμενο προς μια πλασματική οικονομία όπου το χρήμα γεννάει χρήμα. Μπορεί όμως μια κρίση του καπιταλιστικού συστήματος να ερμηνευτεί έξω από την ίδια τη σχέση του κεφαλαίου, μακριά από τον ταξικό ανταγωνισμό; Θα τολμήσουμε να φωνάξουμε ένα μεγάλο όχι. Τί ήταν λοιπόν αυτό που ώθησε το κεφάλαιο να ακολουθήσει αυτή την πορεία;

Την κρίση του 1974, μία από τις μεγαλύτερες κρίσεις του σύγχρονου καπιταλισμού, ακολουθεί μια περίοδος σοβαρής αδυναμίας από τη μεριά των αφεντικών να αναδιαρθρώσουν την παραγωγική διαδικασία σε νέα βάση. Η πολυπόθητη κερδοφορία παρέμενε στάσιμη, καθώς αγώνες και διεκδικήσεις των εργαζομένων κρατούσαν την παραγωγικότητα της εργασίας σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα. Βέβαια, κέρδη για τα αφεντικά φυσικά και υπήρχαν, αλλά σε καμία περίπτωση δεν έφταναν στα επίπεδα της δεκαετίας '50-'60. Πολλά κεφάλαια (ιδίως τα λεγόμενα βιομηχανικά) παρέμεναν ανενεργά, αδυνατώντας να διευρύνουν τους ορίζοντες κερδοφορίας τους, καθώς προσέκρουαν σε μία μαχητική εργατική τάξη. Η κατάσταση δεν ήταν καλύτερη ούτε για τις τράπεζες, καθώς ο δανεισμός στην παραγωγή (στις επιχειρήσεις δηλαδή) δεν απέφερε τα προσδόκιμα κέρδη. Ήταν φανερό πως πολλά πράγματα έπρεπε να αλλάξουν.

Μέσα σε αυτό το ασφυκτικό για την κερδοφορία περιβάλλον, η επίθεση στο κράτος πρόνοιας το οποίο εμπεριείχε κατακτήσεις εργατικών και κοινωνικών κινημάτων των προηγούμενων δεκαετιών ήταν μονόδρομος. Οι μισθοί των εργαζομένων που κατά τα προηγούμενα χρόνια είχαν αυξηθεί σημαντικά μέσω των αγώνων δέχονται τώρα σοβαρό πλήγμα. Για τις επόμενες δεκαετίες (μέχρι και σήμερα ουσιαστικά) θα παραμείνουν σχεδόν στάσιμοι. Αυτή η επίθεση του κεφαλαίου στους μισθούς και γενικότερα στα δικαιώματα των εργαζομένων, εκτός του ότι στοχεύει στην αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, δημιουργεί πλέον και ένα νέο λαμπρό πεδίο κερδοφορίας για τις τράπεζες.

Τα δεδομένα στη ζωή των εργαζομένων αλλάζουν. Καθώς τώρα η διατήρηση ενός α' βιοτικού επιπέδου μέσω του μισθού φαντάζει αδύνατη, όλο και περισσότερος κόσμος σπεύδει να καλύψει αυτές του τις ανάγκες δανειζό-

Όσο η ανυποταξία της εργασίας, με όποιον τρόπο και αν αυτή εκφράζεται (είτε συλλογικό και οργανωμένο, είτε αποσπασματικά και σε μοριακό επίπεδο), μπλοκάρει την ένταση της εκμετάλλευσης και κατά συνέπεια της κερδοφορίας, το σχήμα «το χρήμα παράγει χρήμα» φαίνεται αργά ή γρήγορα να φτάνει στο όριο του...

μενος, υποθηκεύοντας με αυτό τον τρόπο τη μελλοντική του εργασία. Οι εργαζόμενοι θα αποτελέσουν πλέον απευθείας το κύριο πεδίο κερδοφορίας των τραπεζών. Ταυτόχρονα όμως με την επίθεση αυτή αρχίζει και η μεγάλη ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής σφαίρας, με επίκεντρο τις Η.Π.Α. Μέσα σε λίγα χρόνια τεράστια κεφάλαια επενδύονται σε μετοχές. Το στοίχημα της εκμεταλλευσιμότητας της εργασίας που όπως φαινόταν δεν μπορούσε να κερδηθεί στο παρόν, ήταν πλέον δυνατόν να μεταφερθεί μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος για το μέλλον. Ουσιαστικά τα αφεντικά έδιναν έξτρα χρόνο και κεφάλαια στους εαυτούς τους έτσι ώστε να καταφέρουν να αναδιοργανώσουν την παραγωγή και να χτίσουν τις βάσεις για μία συστηματικά ανοδική κερδοφορία.

ΟΠΟΥ ΑΚΟΥΣ ΠΟΛΛΑ ΚΕΡΑΣΙΑ ΚΡΑΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟ ΚΑΛΑΘΙ...

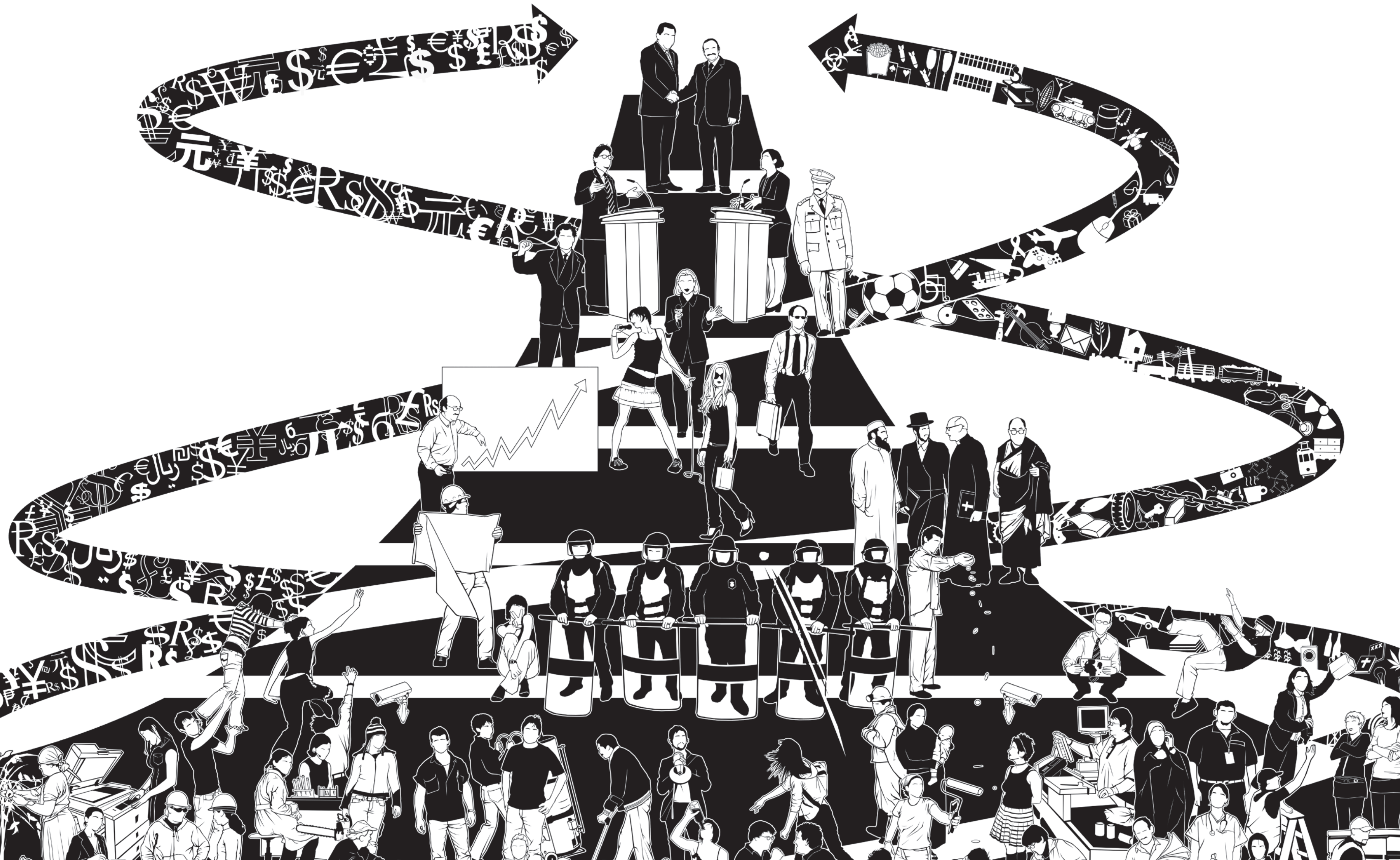
Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορικής και η πραγματική ένταξή της στην παραγωγική διαδικασία τη δεκαετία του '80 δημιούργησε την πεποίθηση πως τα εν δυνάμει κέρδη από τον συγκεκριμένο κλάδο θα μπορούσαν να είναι τεράστια. Η αξία των μετοχών της Microsoft και ορισμένων νέων εταιρειών πληροφορικής αυξανόταν με εκπληκτικούς ρυθμούς και όλοι πλέον ήταν διατεθειμένοι να πιστέψουν πως το ίδιο θαύμα θα μπορούσαν να πετύχουν πολλές ακόμα νέες επιχειρήσεις. Αυτή η ευφορία και η μεγάλη εισροή κεφαλαίων στον κλάδο της υψηλής τεχνολογίας έδωσε μεγάλη ώθηση στις τιμές των συγκεκριμένων μετοχών. Έτσι άρχισαν να αυτοτροφοδοτούνται[1]. Όσοι είχαν επενδύσει σε μετοχές παρουσίαζαν υψηλή κερδοφορία, ενώ όσοι παρέμεναν επιφυλακτικοί έμεναν στάσιμοι. Συνεπώς στο χρηματιστήριο διοχετεύονταν ολοένα και περισσότερα κεφάλαια, οι τιμές ανέβαιναν όλο και πιο ψηλά και έτσι η φούσκα που μεγάλωνε δεν άργησε να σκάσει.

Από το καλοκαίρι του 2000 και μετά οι μετοχές αυτές έχασαν κατά μέσο όρο το 40% της αξίας τους. Αυτό συνέβη όταν έγινε αντιληπτό πως οι τιμές των μετοχών των περισσότερων εταιρειών δεν αντιστοιχούσαν σε καμία περίπτωση στην κερδοφορία τους στην παραγωγή, κάτι το οποίο δείχνει ξεκάθαρα το πόσο συνυφασμένη είναι η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τελευταία. Όσο η ανυποταξία της εργασίας, με όποιον τρόπο και αν αυτή εκφράζεται (είτε συλλογικό και οργανωμένο, είτε αποσπασματικά και σε μοριακό επίπεδο), μπλοκάρει την ένταση της εκμετάλλευσης και κατά συνέπεια της κερδοφορίας, το σχήμα «το χρήμα παράγει χρήμα» φαίνεται αργά ή γρήγορα να φτάνει στο όριο του. Το σκάσιμο της φούσκας ταρακούνησε δυνατά την οικονομία των Η.Π.Α. (και όχι μόνο). Ένα μεγάλο στοίχημα για το κεφάλαιο φαινόταν να χάνεται, καθώς ο εφιάλτης της οικονομικής ύφεσης επανεμφανιζόταν δυναμικά.

ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ ΣΠΙΤΑΚΙ ΜΟΥ...

Αντιμέτωπος με το φόβο της ύφεσης, ο διοικητής της Ο.Κ.Τ. Άλαν Γκρίνσπαν άρχισε να ρίχνει τα επιτόκια τα οποία έφτασαν στο 1%, ώστε μέσω του δανεισμού να δοθεί ώθηση στην οικονομία. Σε μια τέτοια περίοδο η επένδυση στον κατασκευαστικό τομέα φάνταζε η πιο σίγουρη επιλογή, καθώς η απόκτηση ιδιόκτητης κατοικίας αποτελούσε ανέκαθεν διακαή πόθο κάθε οικογένειας στην Αμερική. Το πάγωμα των μισθών για πολλά χρόνια, τα χαμηλά επιτόκια, η έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα των τόκων των δανείων και τα προγράμματα αγοράς κατοικίας από μειονοτικές κοινότητες (λατίνους, αφροαμερικάνους) που προώθησε τόσο η κυβέρνηση Μπους όσο και η προηγούμενη του Κλίντον με στόχο την ενσωμάτωση αυτών των πληθυσμών, ώθησαν τεράστια τμήματα της αμερικανικής κοινωνίας στην αγορά σπιτιών με στεγαστικά δάνεια, βάζοντας σε λειτουργία την ατμομηχανή του καπιταλιστικού συστήματος των Η.Π.Α., τον κατασκευαστικό τομέα.

Οι τράπεζες άρχισαν να δανείζουν στον καθένα εγκαταλείποντας τους παραδοσιακούς κανόνες δανεισμού[2], χωρίς να τους πολυενδιαφέρει το αν ο δανειζόμενος θα μπορούσε με ασφάλεια να αποπληρώσει τα χρέη του. Αυτή η στροφή στην πολιτική των τραπεζών δεν ήταν φυσικά μια βουτιά στο κενό όπως μπορεί να φαίνεται με μια πρώτη ματιά. Οι τράπεζες μέσω της τιτλοποίησης των στεγαστικών δανείων είχαν διώξει από πάνω τους τον πιστωτικό κίνδυνο[3] και έτσι ήταν σε θέση να βγάζουν μέσα από τη σύναψη κάθε δανείου άμεσο κέρδος χωρίς ρίσκο. Εξάλλου όσοι αγόραζαν αυτά τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα δεν θα είχαν πρόβλημα από τις όποιες μεμονωμένες αθετήσεις πληρωμών όσο οι τιμές των ακινήτων θα συνέχιζαν να διαγράφουν ανοδική πορεία όπως τα τελευταία χρόνια[4]. Και τελευταίο (και πιο σημαντικό), με τη νέα αυτή στρατηγική η αμερικανική εργατική τάξη σχεδόν στο σύνολό της έσπευδε να υποθηκεύσει την μελλοντική της εργασία και πειθάρχηση μέσα από τα δάνεια. Το γήπεδο αλλάζει, το στοίχημα όμως παραμένει το ίδιο: πειθαρ-

Τα κράτη βγαίνουν μπροστά για λογαριασμό του κεφαλαίου κοινωνικοποιώντας τις ζημιές και τα χρέη. Μειώσεις μισθών, περικοπές επιδομάτων, αύξηση της φορολογίας για τους μισθωτούς – οικονομική ενίσχυση προς το κεφάλαιο. Νέο τους όπλο θα αποτελέσει τώρα η κρίση των δημόσιων οικονομικών.

χημένη εργατική τάξη, κέρδη για το κεφάλαιο.

Οι τράπεζες λοιπόν συνεχίζουν να δανείζουν χωρίς σχεδόν κανένα κριτήριο. Και όσο οι τιμές των ακινήτων αυξάνονταν όλα έμοιαζαν να κυλούν ομαλά. Ωστόσο, οι αθετήσεις πληρωμών και οι κατασχέσεις σπιτιών άρχισαν σιγά σιγά να αυξάνονται. Αμέτρητα «επισφαλή δάνεια», πολλές κατασχέσεις, πολλά άδεια και απούλητα σπίτια. Σαν συνέπεια αυτού εμφανίζεται πτώση στις τιμές των ακινήτων, η οποία συνεχίζεται με ραγδαίο ρυθμό. Όσο όμως οι τιμές πέφτουν τόσο αυξάνονται και οι αθετήσεις πληρωμών καθώς κανέναν δε συμφέρει να αποπληρώνει ένα τεράστιο δάνειο για ένα σπίτι που έχει χάσει μεγάλο μέρος της αξίας του. Το αντάλλαγμα πλέον για την υποθήκευση του μέλλοντος κάθε εργαζομένου φαίνεται πολύ φτηνό. Η αντίδραση είναι ενστικτώδης αλλά πολύ καίρια για το οικοδόμημα των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, το οποίο καταρρέει υπό το βάρος των μη αποπληρωμών. Μαζί του συμπαρασύρονται και όσοι επένδυσαν σε τέτοια ομόλογα και παράγωγα (εταιρείες, οργανισμοί ασφάλισης, τράπεζες) καταγράφοντας τεράστιες απώλειες, με αρκετούς μάλιστα να φτάνουν στο όριο της χρεοκοπίας.

Ο ΚΑΛΟΣ Ο ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ ΣΤΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ ΦΑΙΝΕΤΑΙ…

Έτσι φθάνουμε στο καλοκαίρι του 2007, όπου τοποθετείται η «επίσημη» έναρξη της παγκόσμιας κρίσης. Πολλές τράπεζες φτάνουν στο χείλος του γκρεμού σε διάφορες «ώριμες» καπιταλιστικά χώρες. Ανάμεσά τους η επενδυτική τράπεζα Northern Rock του Ηνωμένου Βασιλείου (Σεπτέμβριος 2007), πολλές γερμανικές και ελβετικές τράπεζες, η Bear Stearns, πέμπτη μεγαλύτερη επενδυτική τράπεζα στις ΗΠΑ, οι δύο «ημι-κρατικές» επιχειρήσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων Fannie May και Freddy Mac, η Lehman Brothers η οποία αφέθηκε τελικά να καταρρεύσει στις 15/09/2008, με τον κατάλογο να μακραίνει διαρκώς μέχρι σήμερα με την ισπανική τράπεζα CajaSur. Τα κράτη ανά τον κόσμο, σε αντίθεση με τα νεοφιλελεύθερα ιδεολογήματα που τα ήθελαν να μην επεμβαίνουν στις αγορές, δεν κάθονται να παρατηρούν ως θεατές το φλερτ τραπεζών και μεγάλων επιχειρήσεων με τη χρεοκοπία. Αναλαμβάνουν αμέσως δράση προσπαθώντας να αναχαιτίσουν αυτή την συστημική κρίση που εξαπλωνόταν πλέον με ραγδαίους ρυθμούς. Οικονομικά πακέτα στήριξης δίνονται απλόχερα από όλες τις κυβερνήσεις προς τις τράπεζες.

Τα κράτη βγαίνουν μπροστά για λογαριασμό του κεφαλαίου κοινωνικοποιώντας τις ζημιές και τα χρέη. Μειώσεις μισθών, περικοπές επιδομάτων, αύξηση της φορολογίας για τους μισθωτούς – οικονομική ενίσχυση προς το κεφάλαιο. Σε μια τέτοια συγκυρία όπου η κοινωνική κατάσταση είναι τόσο ρευστή, οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται για τα αφεντικά προς την κατεύθυνση της αναδιάρθρωσης πρέπει να αρπαχτούν από τα μαλλιά. Και για να γίνει αυτό πρέπει να δημιουργηθούν με κάθε κόστος αυτοί οι κοινωνικοί συσχετισμοί που θα επιτρέψουν την επιτάχυνση αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών στην καπιταλιστική σχέση. Νέο τους όπλο θα αποτελέσει τώρα η κρίση των δημόσιων οικονομικών. Όπλο στην προσπάθειά τους να κερδίσουν το διαρκές στοίχημα της αναδιάρθρωσης. Μόνο που όταν τα αφεντικά κερδίζουν κάποιος πρέπει να χάσει. Ποιος άραγε;

Το αδέσποτο spread

Για την κοινωνική εμπειρία των επιτοκίων δανεισμού

«... Χωρίς ένα "κούρεμα", μια μερική διαγραφή χρεών, δεν μπορεί και δεν πρόκειται ποτέ να καταφέρει η Ελλάδα να εξυπηρετήσει το χρέος της. Γιατί δεν το έκαναν αυτό αμέσως; Η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε να έχει διακηρύξει έξι μήνες πριν, ή και νωρίτερα, ότι απαιτείται αναδιάρθρωση χρέους για την Ελλάδα. Το σχέδιο σωτηρίας έγινε για να προστατευθούν οι γερμανικές και, πολύ περισσότερο, οι γαλλικές τράπεζες από τις διαγραφές χρεών. Την ημέρα που ανακοινώθηκε το σχέδιο, οι μετοχές των γαλλικών τραπεζών κέρδισαν 24%. Βλέποντας όλα αυτά, καταλαβαίνουμε γιατί επινοήθηκε το σχέδιο διάσωσης: για να διασωθούν οι τράπεζες και ορισμένοι πλούσιοι Έλληνες... θα έπρεπε να διαγράψουν το ένα τρίτο του ελληνικού χρέους. Οι επενδυτές γρήγορα θα καταλάβαιναν ότι πλέον η Ελλάδα έχει ένα χρέος που μπορεί να το διαχειριστεί. Η εμπιστοσύνη θα είχε αποκατασταθεί πολύ γρήγορα. Τώρα αυτή η ευκαιρία χάθηκε και είμαστε αντιμέτωποι με αυτό το τρομερό μπλέξιμο».

Κάρλ Ότο Πέρλ, (πρόεδρος της Bundesbank την περίοδο 1980-1991), συνέντευξη στο περιοδικό Spiegel

Ήταν Μάρτιος του 2009 όταν το ελληνικό κράτος έβγαζε δεκαετές ομόλογο 5 δις € και τελικά το πουλούσε με υψηλό επιτόκιο 6%. Αυτό το έμαθα πολύ αργότερα, σχεδόν ένα χρόνο μετά. Μάλλον θα είχε «περάσει» στα ψιλά των εφημερίδων. Θα περνούσαν αρκετοί μήνες μέχρι το spread να αποτελέσει την νέα εθνική ψύχωση. Ξαφνικά εκεί που έχεις εκπαιδευτεί να ασχολείσαι με σκάνδαλα και ανούσιες πολιτικές αψιμαχίες εισβάλει στη ζωή το spread. Από την αρχή κατακτά μια πολύ σημαντική θέση στην μηντιακή δημοκρατία, καθώς σε στυλ πολεμικού ανακοινωθέντος μας προειδοποιεί ότι κάτι που δεν πολυκαταλαβαίνουμε τι είναι μας απειλεί άμεσα. Αφανείς κρατικοί μηχανισμοί, όπως ο οργανισμός διαχείρισης δημόσιου χρέους, μπαίνουν στο προσκήνιο και μας αναλύουν το ξαφνικό πρόβλημα του κρατικού χρέους. Στρατιές ειδικών αναλυτών κάθε μέρα με εκπαιδεύουν σε έννοιες όπως CDS, σορτάρισμα και τα ρέστα. Από την άλλη η αγωνία για τις ανακοινώσεις των οίκων πιστοληπτικής αξιολόγησης με έχει κάνει φανατικό αναγνώστη των κίτρινων σελίδων. Η S&P, η Moody's, η Fitch φαίνεται να καθορίζουν το μέλλον το δικό μου, των παιδιών μου, των φίλων μου. Οι αγορές δεν ησυχάζουν αν δεν δουν αίμα, επαναλαμβάνουν οι καναλάρχες. Το αρχικό συναίσθημα αιφνιδιασμού έχει γίνει φόβος. Φόβος για μια ξαφνική άνοδο του spread που μπορεί να σημαίνει χρεοκοπία της χώρας και υποθέτω όλων μας. Με την ανακοίνωση των νέων μέτρων που θα με αναγκάσουν να κόψω τις καλοκαιρινές διακοπές για εμένα και τη γυναίκα μου ελπίζω να ησυχάσει το θηρίο και να μην έχουμε και άλλα προβλήματα. Προφανώς για κάτι πρέπει να πειστώ το οποίο μου διαφεύγει. Μια συντονισμένη εκστρατεία διεξάγεται. Από τη μία εγώ και οι ανάγκες μου και από την άλλη περίπλοκες οικονομικές έννοιες που απειλούν να μετατρέψουν το μέχρι χθες με δόσεις ξεζούμισμα σε ακαριαία βύθιση εν είδει Τιτανικού. Και ως γνωστόν ο πνιγμένος από τα μαλλιά του πιάνεται ή από κάποιο σχέδιο διάσωσης, από κάποιο ΔΝΤ. Ο επικοινωνιακός βομβαρδισμός από τα παράθυρα, οι δεκάδες νεόκοποι οικονομολόγοι που μιλούν για το πιστοληπτικό θάνατο στον οποίο μας καταδικάζουν τα spread. Οι επιλογές φαίνονται λίγες. Τελικά μάλλον έπρεπε να εκπαιδευτούμε από τις εκλογές έως σήμερα ότι θα χρειαστεί για το καλό όλων να τα χάσουμε όλα. Μια αμηχανία με διακατέχει που πηγάζει από την αδυναμία να ορίσω ακριβώς τι είναι αυτό που με απειλεί. Ο απόμακρος φόβος των αγορών, η τελετουργία των δελτίων ειδήσεων με αποκλειστικές πληροφορίες για τους «κερδοσκόπους», η καταστροφολογία: όλα ήταν μέρος μιας τακτικής εκγύμνασης της κοινής γνώμης. Μια κοινωνική συνήθεια, ένας κοινός κώδικας που φτιάχτηκε - η πτώση και η άνοδος του spread - που ρουφώντας την προσοχή μας έπειθε καθημερινά όλο και πιο πολύ για το αναπόφευκτο τέλος του τρόπου ζωής μας. Ο πληθυσμός έπρεπε να προετοιμαστεί, απάντησε ο Παπακωνσταντίνου στην ερώτηση γιατί δεν λήφθηκαν τα μέτρα νωρίτερα. Μια οργανωμένη τελετή μύησης σε έννοιες εξ' αρχής προορισμένες να μυστικοποιήσουν, να συσκοτίσουν, να γεννήσουν περισσότερους φόβους. Μια τελετή που σημασία είχε η συμμετοχή σε αυτήν, και όχι το μεταφυσικό (δυσνόητο) περιεχόμενο της. Όπως άλλωστε σε όλες τις υπόλοιπες θρησκείες, το ίδιο και σε αυτή του χρήματος, σημασία έχει τελικά να πιστέψεις ότι έτσι έχουν τα πράγματα. Τελικά το αποτέλεσμα μετράει, η ακινητοποίηση. Να υποταχθούμε πλήρως μπρος στην αόρατη δύναμη που πρέπει να εξευμενίσουμε με θυσίες. . .Ιφιγένειες της νέας εκστρατείας των αφεντικών. Κάπως έτσι ήρθε το ΔΝΤ και έφυγε το spread από την ημερήσια διάταξη. Με νέα μέτρα.

Τις επόμενες μέρες μέσα από τις εφημερίδες και τα πολυσέλιδα αφιερώματα στο ΔΝΤ ανακαλύπτω την Αργεντινή, την Ουγγαρία, τη Λετονία - βίοι παράλληλοι. Το παγκόσμιο εργοστάσιο χρεοκοπίας δεν έχει σταματήσει να δουλεύει. Οι κερδοσκόποι των αγορών πέρασαν και από εκεί, αναφέρουν οι δημοσιογραφικές σειρήνες, και δεν ησύχασαν μέχρι να εδραιώσουν ένα σύγχρονο καθεστώς εντατικής απομύζησης κατεδαφίζοντας αγώνες χρόνων. Λογικά, σκέφτομαι, ούτε με εμένα θα ησυχάσουν μέχρι να πιάσουμε πάτο. Αυτές οι αγορές στοιχειώνουν τα όνειρά μου.

Που πήγε το ελληνικό θαύμα της ανάπτυξης; Η ήττα της πολιτικής από τις αγορές, ψελλίζει ένας συντετριμμένος πασόκος συνδικαλιστής σε μια διαδήλωση. Μήπως και η ελεύθερη αγορά πολιτική δεν είναι; Και μάλιστα επισήμως διακηρυγμένη από την σοσιαλιστική καπιταλιστική διαχείριση. Τις υπογραφές στα σύμφωνα σταθερότητας ποιος τις έβαλε, εγώ ή το κράτος; Ή μήπως στο εσωτερικό ακολουθούν κάποιο άλλο μοντέλο και μου διαφεύγει; Το 5% των Ελλήνων κατέχει το 60% του πλούτου. Από ποια μη κερδοσκοπική δραστηριότητα προήλθε αυτό το χάσμα; Μήπως από μια κρατικά οργανωμένη μακροχρόνια μεταφορά εισοδημάτων; Και ύστερα κραυγάζουν για τους ασύδοτους κερδοσκόπους. Αυτές οι σκέψεις με κάνουν να αναθαρρήσω για λίγο, τουλάχιστον φαίνεται να αρχίζω να βγάζω μια άκρη. Δεν είναι στα spread ούτε στο ΔΝΤ η απάντηση. Είναι στον καθημερινό εκβιασμό της αμφίβολης επιβίωσης που πρέπει να εστιάσουμε. Πολλοί ήταν αυτοί που δεν πάγωσαν μπροστά στην οργανωμένη τρομοκρατία των αόρατων εχθρών. Που κατέβηκαν στο δρόμο με ταξική οργή. Ήμασταν μαζί τους, εκεί που μπορεί να οργανωθεί η μόνη αξιόπιστη λύση στην κρίση. Στους αγώνες των από τα κάτω.

εμείς, αυτοί και
η κρίση του χρέους

Η παγκόσμια οικονομική κρίση των τελευταίων ετών –μία από τις μεγαλύτερες κρίσεις του καπιταλισμού μετά τη βιομηχανική επανάσταση– εμφανίζεται πλέον ως κρίση των δημόσιων οικονομικών ή κρίση του χρέους. Η Ελλάδα ήταν η χώρα που πρωταγωνίστησε σε αυτό το παγκόσμιο «δράμα» μέχρι τώρα, αλλά αναμένεται να ακολουθήσουν και άλλες. Η οικονομική κρίση με τη μορφή της κρίσης του χρέους παρέχει το μεγάλο πλεονέκτημα ότι προσδένει την εργατική τάξη στα συμφέροντα του κεφαλαίου μέσω της ιδεολογίας του «εθνικού συμφέροντος».

Η οικονομική κρίση, όποια μορφή κι αν παίρνει, αποτελεί μια κρίση αναπαραγωγής της καπιταλιστικής σχέσης. Όσο κι αν δυσκολεύονται τα αφεντικά σε διεθνές επίπεδο, θα προσπαθήσουν να λύσουν την κρίση αυτή υπέρ τους, μέσω μιας ανακατανομής πλούτου από την εργασία στο κεφάλαιο. Για αυτούς η κρίση είναι μια ευκαιρία να ολοκληρώσουν αναδιαρθρωτικές διαδικασίες που συστηματικά προωθούσαν την τελευταία εικοσαετία. Και πράγματι, τους τελευταίους μήνες με άξονα την πολιτική του χρέους, γινόμαστε μάρτυρες μιας επίθεσης που εξαπολύεται ενάντια στους εκμεταλλευόμενους, επίθεση που κατά τα φαινόμενα θα συνεχιστεί και θα ενταθεί. Ωστόσο, η οικονομική κρίση παρέχει και σε μας, τους από τα κάτω, μια ευκαιρία: την αμφισβήτηση της καπιταλιστικής σχέσης στο σύνολό της.

Η δημοσιονομική πολιτική μέσα από μια ταξική σκοπιά

Στο παρόν τμήμα του κειμένου θα προσπαθήσουμε να συνδέσουμε το ζήτημα του δημόσιου χρέους με τον κοινωνικό ανταγωνισμό, επιχειρώντας μια πρώτη απομυστικοποίηση εννοιών με τις οποίες βομβαρδιζόμαστε τον τελευταίο καιρό.

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Όταν μιλάμε για δημοσιονομική κρίση ή κρίση του χρέους αυτή αναφέρεται στα δημόσια οικονομικά, στα οικονομικά δηλαδή του κράτους. Η δημοσιονομική πολιτική σχετίζεται με τη διάρθρωση της αναλογίας κρατικών εσόδων- εξόδων. Δημοσιονομικό έλλειμμα προκύπτει στον προϋπολογισμό μιας χρονιάς όταν τα κρατικά έξοδα υπερβαίνουν τα έσοδα. Τα συσσωρευμένα ελλείμματα των προηγούμενων χρόνων δημιουργούν το δημόσιο χρέος, δηλαδή το κράτος δανείζεται με σκοπό την κάλυψη του προϋπολογισμού. Ο δανεισμός γίνεται με την έκδοση κρατικών ομολόγων. Τα ομόλογα πιστοποιούν ότι το κράτος θα ξεπληρώσει το χρέος του μακροπρόθεσμα (π.χ. σε δέκα χρόνια), ενώ στο μεσοδιάστημα οι

βλέπουμε σήμερα τη δημοσιονομική πολιτική να χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση μιας μεταφοράς πλούτου από την εργατική τάξη στο κεφάλαιο

δανειστές-αγοραστές των ομολόγων κερδίζουν από τους ετήσιους τόκους του δανεισμού. Επειδή τα ομόλογα είναι ευκολομεταβιβάσιμα και λειτουργούν ως ισόποσο μετρητό χρήμα, γενικά η επένδυση σε κρατικά ομόλογα αποτέλεσε μια σχετικά ασφαλή και κερδοφόρα επένδυση για το κεφάλαιο, ειδικά σε περιόδους ύφεσης, όταν στερεύουν τα πεδία κερδοφόρων επενδύσεων.

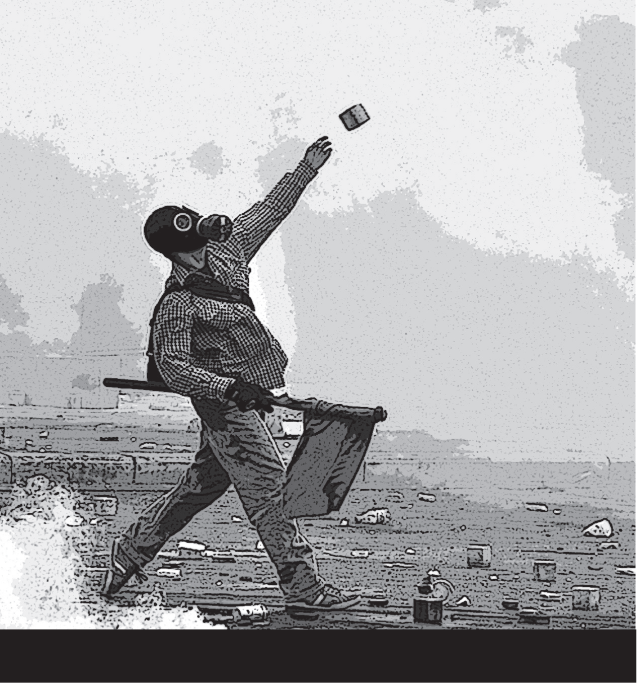
Τα δημόσια έσοδα προέρχονται κατά κύριο λόγο από τη φορολογία, άμεση και έμμεση. Στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από την έμμεση, π.χ. φόρος προστιθέμενης αξίας στα διάφορα προϊόντα (ΦΠΑ), που επιβαρύνει εξίσου όλους ανεξαρτήτως εισοδήματος. Περεταίρω, το βάρος της άμεσης φορολόγησης το επωμίζονται σε μεγάλο βαθμό οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην εκτεταμένη φοροδιαφυγή που παρατηρείται στην Ελλάδα, αλλά αντικατοπτρίζει μια γενικότερη τάση της φορολογικής πολιτικής των δυτικών κρατών από το '70 και μετά, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια

το κράτος έχει συγκεκριμένη θέση μέσα στη διαδικασία της καπιταλιστικής συσσώρευσης

των '90ς (υποτίθεται ότι η ελαττωμένη φορολόγηση του κεφαλαίου βοηθά στην «ανάπτυξη»). Τα δημόσια έξοδα σχετίζονται με δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες, για προσωπικό, για μεταβιβαστικές πληρωμές (π.χ. ασφαλιστικά ταμεία) και επιδοτήσεις (π.χ. επιδόματα ανεργίας). Στα δημόσια έξοδα συγκαταλέγονται και οι δαπάνες για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους.

Η κλασσική νεοφιλελεύθερη συνταγή για τη μείωση του ελλείμματος και του χρέους ευαγγελίζεται τη μείωση των δημόσιων δαπανών, ως απαραίτητο μέτρο για την εξυγίανση της εθνικής οικονομίας. Είναι όμως πράγματι οι δημόσιες δαπάνες αντιπαραγωγικές (παραβλέποντας προς στιγμήν την όλη συζήτηση που χωρά το ζήτημα παραγωγικός- μη παραγωγικός), είναι δηλαδή «στρεβλώσεις» που διαταράσσουν την λειτουργία της οικονομίας; Γιατί μπορούμε να δούμε τις δημόσιες δαπάνες κι αλλιώς, ανάλογα με τις λειτουργίες που εξυπηρετούν. Δαπάνες όπως κατασκευή οδικού δικτύου, σιδηροδρόμων, τηλεπικοινωνίες, έρευνα, επενδύσεις εκτός συνόρων επηρεάζουν άμεσα την κερδοφορία του κεφαλαίου. Μέσω του κράτους, το κόστος των παραπάνω, που σχετίζονται με τα διάφορα στάδια παραγωγής και πώλησης των εμπορευμάτων, κοινωνικοποιείται, δηλαδή αποδίδεται σε όλη τη μάζα των φορολογούμενων, εξασφαλίζοντας έτσι την αυξημένη κερδοφορία του κεφαλαίου. Δαπάνες όπως σύστημα υγείας, ασφάλιση είναι απαραίτητες για τη λειτουργία του κεφαλαίου, καθώς εξασφαλίζουν την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης –επαρκή αριθμό ατόμων κατάλληλων για εργασία- ή την αυξημένη παραγωγικότητα (εκπαιδευτικό σύστημα) χωρίς να επιβαρύνουν τους μεμονωμένους καπιταλιστές. Τέλος, η συντήρηση των σωμάτων ασφαλείας και του στρατού μπορεί να μη σχετίζεται άμεσα με την κερδοφορία, αλλά δημιουργεί το απαραίτητο πλαίσιο ασφάλειας μέσα στο οποίο διαρθρώνεται η καπιταλιστική σχέση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το κράτος έχει συγκεκριμένη θέση μέσα στη διαδικασία της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Πρώτον, επωμίζεται και κοινωνικοποιεί το βάρος εξόδων (επενδυτικές δαπάνες και δαπάνες για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης) που αλλιώς θα έπεφταν στις πλάτες των μεμονωμένων καπιταλιστών. Δεύτερον, μέσω του δημόσιου χρέους το κεφάλαιο κερδίζει από το δανεισμό του κράτους, το κόστος του οποίου επίσης κοινωνικοποιείται. Επειδή αυτά τα ξέρουν και οι καπιταλιστές, σήμερα δε γίνεται λόγος για τη μείωση του ελλείμματος και του χρέους γενικά και αόριστα, αλλά προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Αύξηση της έμμεσης φορολογίας, γεγονός που μεγαλώνει τη φορολογική επιβάρυνση της εργατικής τάξης. Μείωση των μισθών στο δημόσιο τομέα, που αναπόφευκτα θα συμπαρασύρει και τον ιδιωτικό, μειώνοντας το συνολικό κόστος της εργασίας για το κεφάλαιο. Τέλος, ελάττωση των κοινωνικών παροχών, η οποία επιχειρείται με διάφορους τρόπους (π.χ. αναδιάρθρωση ασφαλιστικού, υποχρηματοδότηση συστήματος υγείας). Αυτή η επιχειρούμενη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους ασκεί μια πίεση στην εργατική τάξη να αναλάβει το κόστος της αναπαραγωγής της μόνη της. Σαν συμπέρασμα, βλέπουμε σήμερα τη δημοσιονομική πολιτική να χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση μιας μεταφοράς πλούτου από την εργατική τάξη στο κεφάλαιο.

Άνοδος των δημόσιων ελλειμμάτων και του χρέους παρατηρείται στην πλειοψηφία των αναπτυγμένων κρατών από τις αρχές του ’70

Άνοδος του δημόσιου χρέους: μια ιστορική ανασκόπηση

Σε απόλυτη αντιστοιχία με τα παραπάνω, στη συνέχεια θα δούμε ιστορικά την άνοδο του ελλείμματος και του χρέους μέσα στα πλαίσια της δημοσιονομικής πολιτικής όχι ως μια αυτόνομη διαδικασία, αλλά ως αποτύπωση της κοινωνικής/ταξικής ισορροπίας στο επίπεδο του κράτους.

Από τα τέλη του ’60 και έπειτα εκδηλώνεται σε διεθνές επίπεδο μια πληθώρα κινημάτων, μέσα και έξω από την παραγωγή. Κοπάνες, σαμποτάζ, μεγάλες απεργίες και γενικευμένη εργασιακή απειθαρχία σε συνδυασμό με το γυναικείο κίνημα, το κίνημα των μαύρων, το οικολογικό, το αντιαποικιακό κ.α. θέτουν τον καπιταλισμό σε όλο και μεγαλύτερη αμφισβήτηση, μπλοκάροντας ταυτόχρονα την καπιταλιστική συσσώρευση (μεγάλη οικονομική κρίση του ’70). Η ελλάτωση της εκμεταλλευσιμότητας της εργατικής τάξης, δηλαδή της ικανότητας του κεφαλαίου να αποσπά κέρδη από αυτή, εκφράζεται μέσω της αύξησης του άμεσου κόστους εκμετάλλευσης με τη μεγάλη αύξηση των μισθών. Εκφράζεται επίσης με την αύξηση του έμμεσου κόστους εκμετάλλευσης και τις διεκδικήσεις γύρω από τις κοινωνικές παροχές. Οι κρατικές κοινωνικές δαπάνες ικανοποίησαν σε ένα βαθμό τις απαιτήσεις που εκδηλώθηκαν από τα κάτω από τα τέλη του ’60, αυξάνοντας και τον κοινωνικό μισθό πέρα από τις αυξήσεις των πραγματικών μισθών. Οι κοινωνικές παροχές ήταν προϊόν των κοινωνικών αγώνων, άρα και κατακτήσεις της εργατικής τάξης. Ωστόσο ήταν επίσης απαραίτητες στο κεφάλαιο προκειμένου να χειριστεί μια ανυπότακτη εργατική δύναμη στην προσπάθειά του να «ενσωματώσει» τους παραπάνω αγώνες. Σε δημοσιονομικό επίπεδο, καθώς η αύξηση των δαπανών δεν συνοδεύτηκε από αύξηση της φορολόγησης του κεφαλαίου –το αντίθετο μάλιστα- δημιουργήθηκαν ελλειμματικοί προϋπολογισμοί που καλύφθηκαν από την επέκταση του χρέους. Η επέκταση του δημόσιου χρέους αποτέλεσε ένα μέσο κερδοφορίας για το κεφάλαιο, ειδικά σε περιόδους που η κερδοφορία στη σφαίρα της παραγωγής υπήρξε μειωμένη. Έτσι, άνοδος των δημόσιων ελλειμμάτων και του χρέους παρατηρείται στην πλειοψηφία των αναπτυγμένων κρατών από τις αρχές του ’70. Παρά τη νεοφιλελεύθερη αντεπίθεση, που αρχίζει από το τέλος της δεκαετίας του ’70, οι δημόσιες δαπάνες με κοινωνική κατεύθυνση συνεχίζουν να αυξάνονται. Μαζί με τους τόκους του διογκούμενου δημόσιου χρέους αποτελούν τους κύριους λόγους αδυναμίας μείωσης των δημόσιων δαπανών. Ταυτόχρονα ακολουθούνται φορολογικές πολιτικές οι οποίες όλο και περισσότερο απαλλάσσουν το κεφάλαιο από τα φορολογικά βάρη.

δεν μπορούμε να μιλάμε για καμιά «σπατάλη» αλλά μόνο για την αναγκαία πολιτική διαχείριση μιας εύθραυστης ισορροπίας δυνάμεων που είχε επιτευχθεί κατά τη μεταπολίτευση. Η «ενσωμάτωση» διευρυμένων κοινωνικών κομματιών στον εθνικό κορμό ήταν αυτή που εξασφάλισε την κοινωνική ειρήνη

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, το μετεμφυλιακό πολιτικό σκηνικό και αργότερα η στρατιωτική χούντα κατόρθωναν να πειθαρχούν επαρκώς την εργατική τάξη εξασφαλίζοντας πολύ υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και μειωμένα δημόσια ελλείμματα. Η μεγάλη αύξηση του δημόσιου ελλείμματος και ακολούθως του χρέους αρχίζει από το ’81 και μετά. Η πληθώρα των αγώνων της μεταπολίτευσης είχε οδηγήσει στην άνοδο των μισθών και στη μείωση της κερδοφορίας του κεφαλαίου. Οι αυξήσεις των μισθών είναι ακόμα μεγαλύτερες με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1981 (χαρακτηριστικά το κατώτατο ημερομίσθιο αυξάνεται κατά 48% το 1982). Οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά πολύ καθώς δημιουργείται το ΕΣΥ, επεκτείνεται η κοινωνική ασφάλιση, αυξάνεται ο αριθμός των μισθωτών του δημόσιου τομέα (40% του συνόλου των μισθωτών μέχρι τα τέλη του ’80). Το ιδιωτικό κεφάλαιο δε φορολογείται περισσότερο ώστε να δημιουργηθούν τα έσοδα που θα κάλυπταν τις αυξημένες δαπάνες, ενώ η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή παραμένουν σε υψηλά επίπεδα. Επομένως, σε συνθήκες επαπειλούμενης κοινωνικής ειρήνης βλέπουμε το κράτος να απαντά με τη δημιουργία ενός υποτυπώδους κράτους πρόνοιας και ανοίγοντας τον δρόμο προς την κατανάλωση για μεγαλύτερα κοινωνικά κομμάτια, τα οποία προηγουμένως ήταν αποκλεισμένα στο κοινωνικό περιθώριο. Η αύξηση της κατανάλωσης θα οδηγούσε στην έξοδο από την ύφεση, δηλαδή στην αποκατάσταση της κερδοφορίας του κεφαλαίου (εδώ υπάρχει μια σημαντική διαφορά με τη μεταπολεμική Δύση, όπου οι κεϋνσιανές πολιτικές συνυπήρχαν με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης). Ως εκ τούτου δεν μπορούμε να μιλάμε για καμιά «σπατάλη» αλλά μόνο για την αναγκαία πολιτική διαχείριση μιας εύθραυστης ισορροπίας δυνάμεων που είχε επιτευχθεί κατά τη μεταπολίτευση. Η «ενσωμάτωση» διευρυμένων κοινωνικών κομματιών στον εθνικό κορμό ήταν αυτή που εξασφάλισε την κοινωνική ειρήνη. Με αυτόν τον τρόπο κληροδοτήθηκε μια σειρά χαρακτηριστικών που επιβιώνουν μέχρι σήμερα: σχετική δύναμη της εργατικής τάξης στο δημόσιο τομέα, το διορισμό στο δημόσιο ως μέσο άσκησης κοινωνικής πολιτικής κοκ. Η αύξηση του δημόσιου χρέους (από 22,9% του ΑΕΠ το 1980 σε 47,8% το 1985) χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει τις πολιτικές λιτότητας κατά τη δεύτερη τετραετία του ΠΑΣΟΚ με την εφαρμογή του Προγράμματος Σταθερότητας (1986-1987). Η ιδεολογική χρήση, επομένως, του δημόσιου χρέους με σκοπό την πειθάρχηση των εργαζομένων είναι μια παλιά ιστορία -τότε βέβαια η υποτίμηση της δραχμής παρείχε ένα επιπλέον μέσο για την έξοδο από την κρίση, πέρα από τις άμεσες μειώσεις των μισθών. Η επίθεση στην εργασία και τότε πάτησε πάνω στο διαχωρισμό των εργαζομένων μιλώντας για υψηλόμισθους, «καβαντζωμένους» δημόσιους υπαλλήλους, που δε δουλεύουν και συντηρούν τα προνόμιά τους κτλπ. Λίγο-πολύ αυτά που ακούγονται και σήμερα, λες και δεν ξέρουμε ότι η χειροτέρευση των εργασιακών σχέσεων στο δημόσιο τομέα θα ακολουθηθεί από αντίστοιχη στον ιδιωτικό, πόσο μάλλον επειδή οι εργαζόμενοι στο δεύτερο είναι πολύ πιο ευάλωτοι. Οι απεργιακοί αγώνες της περιόδου, με το δημόσιο τομέα να πρωτοστατεί (ΔΕΚΟ, εκπαιδευτικοί, εργοστασιακά σωματεία) καταφέρνουν να ανακόψουν σε μεγάλο βαθμό τα σχέδια των από τα πάνω για μειώσεις μισθών. Το έλλειμμα συνεχίζει να αυξάνεται με τις δημόσιες δαπάνες να ξεπερνούν για πρώτη φορά το 50% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος το 1990 να φθάνει το 79,6%.

Από τη δεκαετία του ’90 έχει αρχίσει η αναδιάρθρωση του ελληνικού καπιταλισμού μέσα από τη διεθνοποίηση. Συγκράτηση των μισθών και συντάξεων του δημόσιου τομέα ταυτόχρονα με αντισυνδικαλιστική νομοθεσία, προώθηση της ευελιξίας της εργασίας, καταστρατήγηση δικαιωμάτων, μειώσεις μισθών και κοινωνικών παροχών. Ταυτόχρονα γίνεται η προώθηση και η εκμετάλλευση διαιρέσεων ανάμεσα στους ίδιους τους εργαζόμενους: διακρίσεις του τύπου «νέος-παλιός», μεγαλύτερη είσοδος γυναικών στην αγορά εργασίας και κυρίως χρήση της ιδιαίτερα υποτιμημένης εργασίας των μεταναστών. Με όλα αυτά επιτεύχθηκε η συμπίεση του κόστους της εργασίας, καθώς το επίπεδο ζωής διατηρούνταν σε ικανοποιητικά επίπεδα για αρκετούς μέσω του ιδιωτικού δανεισμού. Η επίθεση στην εργασία μέσω των πολιτικών λιτότητας έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα της «ανάπτυξης» για κάποια χρόνια με πολύ υψηλούς ρυθμούς, δηλαδή την αύξηση της παραγωγικότητας και της κερδοφορίας που παρατηρήθηκε μεταξύ 1996-2004. Παρόλο που το ελληνικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 45% μέσα σε δέκα χρόνια, το δημόσιο χρέος διατηρείται γενικά υψηλό (ενδεικτικά 1995 και 2004 108% ΑΕΠ, 2008 97% ΑΕΠ) και συνδυάζεται με μεγάλο και χρόνιο έλλειμμα του προϋπολογισμού. Κύριο ρόλο στην αδυναμία μείωσης του ελλείμματος φαίνεται πως παίζουν και οι δαπάνες για τόκους προς τους κατόχους των ομολόγων του συσσωρευμένου χρέους, αλλά κυρίως η συστηματική υστέρηση των φορολογικών εσόδων –που γίνεται για την εξασφάλιση μεγαλύτερου κέρδους για το κεφάλαιο. Η σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών για τις επιχειρήσεις από 40% το 1981 σε 25% το 2007 συνδυάζεται με την εκτεταμένη φοροδιαφυγή. Αυτό το τελευταίο

Η άνοδος των spreads αντανακλά την κρίση αξιοπιστίας του ελληνικού κράτους. Αξιοπιστία ότι θα καταφέρει να πειθαρχήσει επαρκώς το εργατικό δυναμικό του στα χρόνια που έρχονται.

Οι φωτογραφίες είναι από την γενική απεργία στην Αθήνα στις 5 Μαρτίου 2010

σταθερό χαρακτηριστικό δεν οφείλεται στην ελληνική «λαμογιά» όπως συχνά λέγεται, αλλά σε μια συγκεκριμένη συμμαχία όλων των ελληνικών κυβερνήσεων με το μικρομεσαίο κεφάλαιο, χωρίς την οποία –μέσα σε συνθήκες πλέον διεθνούς ανταγωνισμού- το τελευταίο κατά πάσα πιθανότητα δεν θα τα έβγαζε πέρα.

Συμπερασματικά, το ελληνικό κράτος, λόγω της ιστορικής διαδρομής του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, έχει μια μακρόχρονη ιστορία συνεχώς υψηλού δημόσιου χρέους σε συνδυασμό με υψηλό δημόσιο έλλειμμα. Από τη μεταπολίτευση και μέχρι τη δεκαετία του '90, τα διογκούμενα δημόσια ελλείμματα χρηματοδοτούνταν μέσω των εμπορικών τραπεζών, οι οποίες ήταν υποχρεωμένες να δεσμεύουν ένα μέρος των καταθέσεών τους για την αγορά κρατικών ομολόγων ή για την απευθείας χρηματοδότηση του δημοσίου, και μέσω απευθείας χρηματοδότησης από την Κεντρική Τράπεζα. Μετά την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσα στη δεκαετία του '90, για την κάλυψη του ελλείμματος και ακολούθως του χρέους, το κράτος είναι υποχρεωμένο να δανείζεται από τις αγορές κεφαλαίου με όρους αγοράς όπως οποιοσδήποτε άλλος καπιταλιστής και όχι απευθείας από την Κεντρική Τράπεζα ή με προνομιακούς όρους από τις εμπορικές τράπεζες.

Το δημόσιο χρέος στην τωρινή συγκυρία

Τι ήταν όμως αυτό που πυροδότησε την κρίση του χρέους του ελληνικού κράτους που ξεδιπλώνεται μπροστά στα μάτια μας τους τελευταίους μήνες; Εξ' αρχής πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η ελληνική κρίση του χρέους δεν είναι μεμονωμένη αλλά διαρθρώνεται με τη διεθνή οικονομική κρίση του 2008-2009. Αυτή ξεκίνησε ως χρηματοπιστωτική κρίση στο τέλος του 2007. Καθώς μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο ο δανεισμός έγινε πιο δύσκολος, οι επενδύσεις ελαττώθηκαν με αποτέλεσμα μια οξεία οικονομική ύφεση σε παγκόσμιο επίπεδο με μεγάλη αύξηση της ανεργίας και σημαντική πτώση του ΑΕΠ από 4,5 έως και 7%. Η διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος από ολική κατάρρευση έγινε δυνατή μόνο μετά από παρέμβαση των κρατών, τα οποία κρατικοποίησαν μεγάλο μέρος των χρεών του τραπεζικού τομέα. Ο συνδυασμός των παραπάνω, δηλαδή οι δαπάνες για τη διάσωση των τραπεζών (με κόστος 11,5% ΑΕΠ για την Ελλάδα), τα πακέτα στήριξης των οικονομιών που εφάρμοσαν τα κράτη (με κόστος 10,9% ΑΕΠ για την Ελλάδα), τα μειωμένα έσοδά τους από φόρους και εισφορές εξαιτίας της ύφεσης και τα αυξημένα έξοδα λόγω των επιδομάτων ανεργίας δημιούργησαν αυξημένα ελλείμματα στο σύνολο σχεδόν των ανεπτυγμένων (και όχι μόνο) χωρών. Το αποτέλεσμα ήταν μια έκρηξη του δημόσιου δανεισμού μέσα σε ένα περιβάλλον «σφιχτού χρήματος» λόγω της προηγηθείσας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Οι διεθνείς επενδυτές έγιναν πιο επιλεκτικοί, προτιμώντας ασφαλείς επενδύσεις με περιορισμένο ρίσκο. Σε αυτό το πλαίσιο χώρες οι οποίες δε θεωρούνται επαρκώς «αξιόπιστες» αδυνατούν να αντλήσουν κεφάλαια ή είναι υποχρεωμένες να πληρώνουν ιδιαίτερα υψηλό επιτόκιο σε σχέση με πριν. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας για το 2009 ήταν 115% του ΑΕΠ συνοδευόμενο από ένα μεγάλο δημόσιο έλλειμμα 12,9% του ΑΕΠ. Ο μέσος όρος στη ζώνη του ευρώ ήταν 78% και 6,5% αντίστοιχα, με ανοδικές τάσεις. Μέσα σε αυτή τη διεθνή συγκυρία η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας υποβαθμίστηκε (από διεθνείς οργανισμούς αξιολόγησης) με αποτέλεσμα την άνοδο των περιβόητων spread, δηλαδή τη διαφορά των επιτοκίων με τα οποία δανείζεται η Ελλάδα, σε σχέση με τα επιτόκια με τα οποία δανείζεται η Γερμανία. Η μεγάλη άνοδος των spreads επιβαρύνει κατά πολύ το κόστος δανεισμού και την εξυπηρέτηση του χρέους και έκανε αδύνατη τη χρηματοδότηση του ελληνικού κράτους από τις διεθνείς αγορές. Έτσι το ελληνικό κράτος αναγκάστηκε να προσφύγει στην ΕΕ και τελικά στο ΔΝΤ για δανεισμό.

Η κερδοσκοπία ή η πολιτική στόχευση κατά της Ελλάδας ή της Ευρώπης ενοχοποιούνται συχνά για την άνοδο των spreads που οδήγησε στην κρίση του χρέους. Εντάξει, κερδοσκοπικά παιχνίδια σαφώς και παίζονται -και μάλιστα εξ' ορισμού μέσα σε ένα καπιταλιστικό σύστημα που έχει για μόνο στόχο το κέρδος- επιβαρύνοντας περεταίρω την κατάσταση, αλλά δεν είναι αυτά που βρίσκονται στη ρίζα του προβλήματος.

Το δημόσιο χρέος ασκεί ένα ρόλο πειθαρχικό: χρησιμεύει ως άξονας πίεσης με σκοπό την αναδιάρθρωση της καπιταλιστικής σχέσης εντός του έθνους-κράτους μέσα στα πλαίσια του διεθνοποιημένου καπιταλισμού.

Μέσω του δημόσιου χρέους η εσωτερική αναγκαιότητα της αναδιάρθρωσης προβάλλει ως εξωτερικά επιβαλλόμενη αναγκαιότητα – από την Ευρωπαϊκή Ένωση, από το ΔΝΤ.

Κανένας δεν την πέφτει στο «δύστυχό» μας κράτος. Η δυσκολία του ελληνικού κράτους να εξασφαλίσει τα απαραίτητα δάνεια για την κάλυψη του χρέους με «λογικούς» όρους αντανακλά τον αυξημένο κίνδυνο αδυναμίας αποπληρωμής εκ μέρους της Ελλάδας σε μία δύσκολη διεθνή συγκυρία. Η άνοδος των spreads αντανακλά την κρίση αξιοπιστίας του ελληνικού κράτους. Αξιοπιστία ότι θα καταφέρει να πειθαρχήσει επαρκώς το εργατικό δυναμικό του στα χρόνια που έρχονται. Πράγματι, η «αναδιάρθρωση» στην Ελλάδα δεν προχωρά τα τελευταία χρόνια με τους απαιτούμενους ρυθμούς, δεν είμαστε όσο παραγωγικοί θα έπρεπε για το κεφάλαιο. Αυτά εκφράζονται με οικονομικούς όρους με την πτώση της κερδοφορίας του κεφαλαίου από το 2006 και μετά, με τη συνεχή επιβράδυνση της παραγωγικότητας της εργασίας από το 2004 και μετά, με τη μεγαλύτερη αύξηση των μισθών σε σχέση με την παραγωγικότητα, με την αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Επίσης οι δημόσιες δαπάνες που έχουν κοινωνική κατεύθυνση (εκπαίδευση, επιδόματα, συντάξεις) αλλά και οι μισθοί του δημοσίου αυξάνονται συνεχώς την τελευταία δεκαετία. Ίσως όμως δεν χρειάζονται τα οικονομικά στοιχεία για να μας πείσουν. Στο παρελθόν μια σειρά από αμυντικούς αγώνες υπεράσπισης των «κεκτημένων» έχουν εμποδίσει αποτελεσματικά την αναδιάρθρωση της καπιταλιστικής συσσώρευσης στην Ελλάδα. Βέβαια οι αγώνες αυτοί στην πλειοψηφία τους δεν ήταν επαναστατικοί, στο βαθμό που κινούνταν πάντα εντός της καπιταλιστικής σχέσης, συνήθως διαμεσολαβούνταν από τις πιο ξεπουλημένες εργατικές ηγεσίες και συχνά είχαν μόνο συντεχνιακό χαρακτήρα. Πιο πρόσφατα, μεταρρυθμίσεις όπως του ασφαλιστικού και του εκπαιδευτικού έχουν βρει σθεναρή αντίσταση με απεργίες, μαζικές πορείες κτλπ. Ιδιαίτερα μετά το Δεκέμβρη του 2008 η γενικευμένη κοινωνική αναταραχή είναι για την Ελλάδα μια υπολογίσιμη πιθανότητα (τόσο από τη μεριά του κράτους και των αφεντικών, όσο και από τη δική μας). Η μεγαλειώδης πορεία του φετινού Μαΐου με διακόσιες χιλιάδες άτομα να πολιορκούν την Βουλή αποτελεί το πιο τρανό παράδειγμα.

Για όλους αυτούς τους παραπάνω λόγους το ελληνικό κράτος ήταν το πρώτο που βυθίστηκε στην κρίση των δημόσιων οικονομικών. Παρά όμως την προπαγάνδα των ευρωπαϊκών ΜΜΕ ότι αυτό οφείλεται σε κάποιο είδος ελληνικής «τεμπελιάς» -μια συντονισμένη προσπάθεια διαχωρισμού της ευρωπαϊκής εργατικής τάξης- φαίνεται πλέον ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί μεμονωμένη περίπτωση. Σήμερα όλα σχεδόν τα κράτη του ΟΟΣΑ βρίσκονται κοντά στην δημοσιονομική κρίση, σαν συνέπεια της προσπάθειάς τους να αντιμετωπίσουν μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις στην ιστορία του καπιταλισμού. Με την παγκόσμια οικονομία να δείχνει ασθενή μόνο σημάδια ανάκαμψης και οπωσδήποτε όχι μόνιμα, φαίνεται ότι ούτε τα αφεντικά ξέρουν ακριβώς τι να κάνουν. Όσο η κερδοφορία του κεφαλαίου δεν αποκαθίσταται αποτελεσματικά προσπαθούν με σπασμωδικές κινήσεις (π.χ. τα πακέτα στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα κράτη που θα αντιμετωπίσουν πρόβλημα) να βγάλουν τον παγκόσμιο καπιταλισμό από το τέλμα. Ωστόσο καμία μακροπρόθεσμη λύση δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα, κανένα νέο πεδίο κερδοφορίας που θα ξαναβάλει μπροστά την καπιταλιστική μηχανή. Το μόνο που απομένει είναι τα κέρδη να προέλθουν από την περαιτέρω συμπίεση του κόστους της εργασίας. Με ένα κρίσιμο πλέον τρόπο, ο στόχος για τα αφεντικά είναι η έξοδος από την κρίση να περάσει από πάνω μας.

Και πράγματι, με βάση την πολιτική του χρέους, τους τελευταίους μήνες γινόμαστε μάρτυρες μιας επίθεσης που εξαπολύεται ενάντια στους εκμεταλλευόμενους, επίθεση που κατά τα φαινόμενα θα συνεχιστεί και θα ενταθεί. Το δημόσιο χρέος ασκεί ένα ρόλο πειθαρχικό: χρησιμεύει ως άξονας πίεσης με σκοπό την αναδιάρθρωση της καπιταλιστικής σχέσης εντός του έθνους-κράτους μέσα στα πλαίσια του διεθνοποιημένου καπιταλισμού. Από τις απαρχές της η ΟΝΕ συγκροτήθηκε γύρω από την έννοια της δημοσιονομικής προσαρμογής (με κριτήρια σύγκλισης ετήσιο έλλειμμα του εθνικού προϋπολογισμού μικρότερο από 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος μικρότερο από 60% του ΑΕΠ). Αυτή η ιστορία της δημοσιονομικής προσαρμογής εξασφάλιζε ότι, με την αδυναμία υποτίμησης του εθνικού νομίσματος, όλη η προσαρμογή στις απαιτήσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης θα προερχόταν από την εργασία. Η τωρινή δύσκολη διεθνής συγκυρία προσφέρει στα αφεντικά την ευκαιρία ώστε αυτή η αναδιάρθρωση να προχωρήσει με επιταχυνόμενο ρυθμό. Στα μέτρα που τώρα «επιβάλλει» με ένα βάρβαρο τρόπο το ΔΝΤ αντανακλώνται πολιτικές που προωθούνται εντός της ΕΕ την τελευταία εικοσαετία. Επομένως, και παρά τη φιλολογία περί κατοχής της Ελλάδας από ξένες δυνάμεις, στη συμμετοχή του ΔΝΤ στη χρηματοδότηση του ευρωπαϊκού χρέους βλέπουμε μια διεθνή συμμαχία των αφεντικών με σκοπό να προωθήσουν τα συμφέροντά τους εναντίον μας.

Η οικονομική κρίση με τη μορφή της κρίσης του χρέους παρέχει το μεγάλο πλεονέκτημα ότι προσδένει την εργατική τάξη στα συμφέροντα του κεφαλαίου μέσω της ιδεολογίας του «εθνικού συμφέροντος». Τόσο η ΟΝΕ όσο και το ΔΝΤ ως υπερεθνικοί σχηματισμοί ελέγχου του χρέους λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Καθώς δεν είναι τα ίδια που εξασκούν τη δημοσιονομική πολιτική, αποποιούνται των ευθυνών της και μετακυλούν το πολιτικό κόστος αποκλειστικά στο έθνος-κράτος. Έτσι περιορίζουν τις κοινωνικοταξικές συγκρούσεις σε εθνικό επίπεδο, διατηρώντας τη θεσμική απόσταση από τις εργατικές τάξεις που δυσκολεύονται να ενοποιήσουν την αντίστασή τους. Από την άλλη, το έθνος κράτος μέσα από αυτό το σχήμα έχει τη δυνατότητα να παρουσιάζει τον εαυτό του ως έναν απλό εκτελεστή εντολών που προέρχονται από κάτι ανώτερο, πιο δυνατό. Μέσω του δημόσιου χρέους η εσωτερική αναγκαιότητα της αναδιάρθρωσης προβάλλει ως εξωτερικά επιβαλλόμενη αναγκαιότητα – από την Ευρωπαϊκή Ένωση, από το ΔΝΤ. Η αποπληρωμή του δημόσιου χρέους παρουσιάζεται ως εθνικό ζήτημα, μια έκτακτη ανάγκη που καλεί την εργατική τάξη σε εθνική συσπείρωση. «Όλοι φταίξαμε, όλοι πρέπει να σκύψουμε το κεφάλι για να πληρώσουμε και να σώσουμε τη χώρα μας.» Πάνω σε αυτό το ιδεολογικό υπόβαθρο είναι πιο εύκολο να επιβληθούν τα μέτρα που θα ελαττώσουν το κόστος της εργασίας (π.χ. περικοπές μισθών), να μειωθούν οι δαπάνες που έχουν κοινωνική κατεύθυνση και τελικά να επιτευχθεί η μεγαλύτερη μεταφορά πλούτου προς το κεφάλαιο.

Το ερώτημα είναι αν η εργατική τάξη θα υποχωρήσει μπροστά σε αυτή τη συντονισμένη επίθεση που δέχεται. Αν θα πειστεί με τις ρητορείες περί εθνικού συμφέροντος, αν θα βιώσει την ένταση των διαχωρισμών εντός της, αν θα αντέξει την καταστολή των αγώνων της, αν τελικά θα δεχθεί να αναπροσαρμοστεί στις απαιτήσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Ή αν μέσα από τους αγώνες για τη μη αύξηση της εκμετάλλευσής μας θα αναδυθούν τα στοιχεία εκείνα που θα μας πάνε ένα βήμα παραπέρα. Αν θα καταφέρουμε να οργανώσουμε την αντίστασή μας από τα κάτω, προτάσσοντας την αυτοοργάνωση και τις συλλογικές αποφάσεις, αρνούμενοι τη διαμεσολάβηση των αγώνων μας ούτε από ξεπουλημένες εργατικές ηγεσίες, ούτε από αυτούς που μιλούν στο όνομά μας, ξέροντας καλύτερα από μας για μας. Αν θα καταφέρουμε να ξεπεράσουμε τους διαχωρισμούς ανάμεσά μας και να δημιουργήσουμε πραγματικές δομές κοινωνικής αλληλεγγύης. Αν θα βρούμε ένα τρόπο να μιλήσουμε για την ικανοποίηση των αναγκών μας ως πρώτη προτεραιότητα και ανεξαρτήτως κόστους. Αν για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών θα φτιάξουμε δομές που αμφισβητούν την εξουσία του καπιταλισμού πάνω στις ζωές μας. Αν θα βαθύνουμε την κριτική μας και σε άλλες κοινωνικές σχέσεις. Αν θα αμφισβητήσουμε τη νομιμότητα αυτού του συστήματος. Αν θα επιτεθούμε εμείς.

Πώς αντέδρασε το αμερικανικό προλεταριάτο κατά τη διάρκεια της κρίσης του 1929[1]

ΗΠΑ 1929

Η σημερινή οικονομική κρίση συχνά παρομοιάζεται με τη Μεγάλη Ύφεση του 1929. Για μας και οι δύο είναι εποχές στις οποίες ο καπιταλισμός δυσκολεύεται να αναπαράγει τον εαυτό του. Αν κοιτάμε πίσω στην ιστορία είναι πάντα για δύο λόγους: πρώτον, για να μάθουμε από τα λάθη του παρελθόντος και δεύτερον, για να εμπνευστούμε. Πιστεύουμε ότι η παρακάτω αφήγηση βοηθάει και στα δύο.

του Β. Astarian

Κατά τα χρόνια 1930-33 η κατάσταση του αμερικανικού προλεταριάτου χειροτέρευσε δραματικά. Αν και δεν έβαλε την καπιταλιστική κυριαρχία στην άκρη, το προλεταριάτο κάθε άλλο παρά απαθές ήταν στη διάρκεια αυτής της περιόδου. Εδώ θα συνοψίσω τις διάφορες μορφές και φάσεις της αντίστασης του αμερικανικού προλεταριάτου στην επιδείνωση των όρων αναπαραγωγής του.

Μετά από μια πολύ σύντομη παρουσίαση της καπιταλιστικής επίθεσης κατά τη διάρκεια της κρίσης, θα αναφέρω με χρονολογική σειρά τους αγώνες των προλετάριων. Όπως θα δούμε, κατευθείαν με το ξέσπασμα της κρίσης η επιβίωση ήταν ο κύριος λόγος κινητοποίησης για τους άνεργους προλετάριους. Αργότερα οι αγώνες στράφηκαν στα ζητήματα των μισθών και των εργασιακών συνθηκών.

I. καπιταλιστική επίθεση / αυξανόμενη ανεργία / μείωση μισθών

Η οικονομική κρίση ξέσπασε τον Οκτώβριο του 1929. Τα επόμενα χρόνια η ανεργία εκτοξεύτηκε (2,7 εκατομμύρια περισσότεροι άνεργοι, σύμφωνα με επίσημες στατιστικές). Τέσσερα χρόνια αργότερα έφθασε στο υψηλότερο σημείο (σχεδόν 13 εκατομμύρια άνεργοι). Οι μισθοί μειώνονταν συνεχώς την ίδια περίοδο με το δείκτη μισθών το 1933 να αποτελεί λιγότερο από το 75% του αντίστοιχου το 1929.

II. Οι διάφορες μορφές της προλεταριακής αντίστασης

Οι πρώτοι αγώνες προφανώς σχετίζονταν με την ανεργία: διαδηλώσεις για περισσότερες παροχές, πορείες για την πείνα, λεηλασίες, ομάδες αυτοβοήθειας κ.λ.π. Οι συγκρούσεις όσον αφορά την ίδια την εργασία μπήκαν αργότερα στο παιχνίδι, αρχικά ενάντια στις περικοπές των μισθών.

II -1. Οργάνωση και αγώνες των ανέργων

Από τις αρχές του 1930, οι προλετάριοι λόγω της ανεργίας και της απουσίας επιδομάτων ανεργίας αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε κάθε είδους μέσα, συχνά μαζικά και σε πολλές περιπτώσεις οργανωμένα. Το Κομμουνιστικό Κόμμα κατάφερε να μείνει ορατό σε αυτό το μέτωπο. Μέσα στο 1930 οργάνωσε καταλήψεις δημαρχείων από ανέργους και δημιούργησε το "Εθνικό Συμβούλιο Ανέργων" με πολλές τοπικές οργανώσεις,

21 Μαΐου 1934 : Μινεάπολη συγκρούσεις ανάμεσα σε απεργούς οδηγών φορτηγών και την αστυνομία

Πρώτοι στην κρίση αντέδρασαν οι άνεργοι για την επιβίωσή τους: εκτός από πορείες πείνας και οργανωμένες λεηλασίες, προωθούν την αυτοοργάνωση των αναγκών τους και τις ανταλλαγές χωρίς χρήμα.

που έγινε γνωστό για την αντίσταση στις εξώσεις μαύρων από τα σπίτια τους. Την ίδια χρονιά εμφανίζονται πολλά "εγκλήματα λόγω ανεργίας", π.χ. η αυθόρμητη επίθεση σε δύο φορτηγά μεταφοράς αρτοποιημάτων στο Μανχάταν.

ΙΙ -1-1. Οργανωμένες λεηλασίες - Πορείες πείνας

Άλλες πρωτοβουλίες ξεκίνησαν από ανέργους το 1931, όπως η λεηλασία των καταστημάτων. Τον Ιούλιο του 1931 300 άνεργοι διαδήλωσαν ενάντια σε καταστηματάρχες στην Henryetta της Οκλαχόμα απαιτώντας τρόφιμα, ξεκαθαρίζοντας ότι δεν πρόκειται για επαιτεία και απειλώντας να χρησιμοποιήσουν βία αν χρειαστεί. Το 1932, οι οργανωμένες λεηλασίες είχαν γίνει εθνικό φαινόμενο. Τις περισσότερες φορές οι καταστηματάρχες δεν καλούσαν την αστυνομία. (I. Bernstein, The Lean Years, σ. 422)

Υπήρξαν πολλές πορείες πείνας με τις περισσότερες να περιορίζονται σε μία μόνο πόλη ή περιοχή. Παράδειγμα η Πορεία Κατά της Πείνας που οργάνωσε το Κ.Κ. το Δεκέμβριο του 1931 με τη συμμετοχή 71 φορτηγών και 1.600 διαδηλωτών. Το κύριο αίτημά τους: επιδόματα ανεργίας.

Τον Ιανουάριο του 1932 12.000 άτομα βάδισαν από την Πενσυλβανία στην Ουάσιγκτον, απαιτώντας μέτρα ανακούφισης, δημόσια έργα και φορολογία των πλουσίων.

Το Μάρτη του 1932 ήρθαν οι ταραχές στο Dearborn: Το Κ.Κ. οργάνωσε μια πορεία 3.000 ανέργων στο εργοστάσιο της Ford στο River Rouge. Απαιτούσαν εργασία, καταβολή του πενήντα τοις εκατό των μισθών τους, 7 ώρες εργάσιμης ημέρας, επιβράδυνση του ρυθμού της παραγωγής, καμιά διάκριση εναντίον των μαύρων, δωρεάν υγειονομική περίθαλψη, δωρεάν κάρβουνο, ανάληψη των υποθηκών από τις εταιρίες, 50 δολάρια επίδομα χειμώνα κ.α. Η αστυνομία άνοιξε πυρ στο πλήθος, σκοτώνοντας αρκετούς διαδηλωτές. Για την κηδεία έγινε μια τεράστια διαδήλωση, αλλά από το Κ.Κ. δε δόθηκε καμία συνέχεια.

ΙΙ-1-2. Αντιπραγματισμός[2] και άλλες μέθοδοι επιβίωσης.

Εν τω μεταξύ οι άνεργοι άρχισαν να συγκεντρώνονται για να οργανώσουν την επιβίωσή τους. Συγκροτούν κέντρα αυτοβοήθειας για να προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες επιβίωσης σε κατάσταση ανεργίας.

Στις αστικές περιοχές

Το πρώτο κέντρο αυτοβοήθειας, που έγινε στο Σιάτλ το καλοκαίρι του 1931, ονομάστηκε Unemployed Citizen's League (Σύνδεσμος Άνεργων Πολιτών). Από 12.000 μέλη στα τέλη του 1931 έφτασε να αριθμεί 80.000 σε όλη την Πολιτεία της Ουάσιγκτον ένα χρόνο αργότερα. Ο στόχος ήταν τριπλός: αυτοβοήθεια, περίθαλψη, αναζήτηση εργασίας. Η πόλη είχε διαιρεθεί σε 22 κέντρα, το καθένα από τα οποία έστελνε 5 μέλη σε μια εβδομαδιαία κεντρική συνάντηση. Δεν υπήρχε καμιάς μορφής αμοιβή, ενώ εθελοντές χειρίζονταν τη γραμματεία.

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του '31 ο Σύνδεσμος λειτούργησε αρκετά καλά, κανόνιζε ανταλλαγές, πήρε άδεια από κάποιους αγρότες για το μάζεμα πατατών ή φρούτων από τα χωράφια τους, πήρε δάνεια για αγορά οχημάτων, οργάνωσε τις γυναίκες στην ανταλλαγή ραπτικής με προϊόντα. Από το χειμώνα του '31-'32 τα πράγματα πήραν στροφή προς το χειρότερο και ο Σύνδεσμος ζήτησε χρηματοδότηση από το δήμο, την οποία και έλαβε. Ο Σύνδεσμος αντικατέστησε την κοινωνική πρόνοια της πόλης, όντας αρκετά αποτελεσματικός και ικανός στη διαχείριση των οικονομικών θεμάτων (το ένα τρίτο των ψηφοφόρων ανήκαν στο Σύνδεσμο). Ο νέος δήμαρχος όμως επανάκτησε τον έλεγχο πάνω στην κοινωνική πρόνοια και απείλησε με βία ενάντια στις διαδηλώσεις των ανέργων.

Κατά την ίδια περίοδο, παρόμοιες ενέργειες εμφανίστηκαν στην Καλιφόρνια. Ανταλλαγή χωρίς την χρήση χρήματος αναπτύχθηκε και στην πολιτεία του Λος Άντζελες, με την έκδοση πρόχειρων τοπικών χαρτονομισμάτων. Τα τοπικά χαρτονομίσματα χρησιμοποιήθηκαν ακόμη και για την ανταλλαγή με εργασία, πράγμα παράνομο, που γρήγορα έφερε την επίθεση από τα συνδικάτα. Στις αρχές του 1933, οι κομμουνιστές άρχισαν να διεισδύουν στο κίνημα του Λος Άντζελες.

Το κίνημα αυτοβοήθειας εξαπλώθηκε από τη Δυτική Ακτή στο υπόλοιπο της χώρας με κύριο στόχο την οργάνωση κέντρων αντιπραγματισμού. Παρ' όλα αυτά, τα μέλη του κινήματος - συνολικά 300.000, οργανωμένα σε 330 κέντρα σε 37 πολιτείες- ήταν ελάχιστα σε σύγκριση με το συνολικό πληθυσμό ανέργων. Επιπλέον, το σύστημα αντιπραγματισμού έπεσε σύντομα θύμα παραχαρακτών που κατασκεύαζαν ψεύτικα τοπικά χαρτονομίσματα, όπως συνέβη και στην Αργεντινή κατά τη διάρκεια της κρίσης του 2001.

Επιστροφή στην επαρχία

Κατά τη διάρκεια της ύφεσης αναπτύχθηκε μια ξεκάθαρη τάση επιστροφής στην επαρχία, που υποστηρίχθηκε από τους επιχειρηματίες και τις αρχές με τη χορήγηση δημόσιου χρήματος για την αγορά μικρών αγροκτημάτων από το 1931. Αυτά τα δάνεια μάλλον σχεδιάστηκαν από τις αρχές με σκοπό να ξεφορτωθούν τους ανέργους από τις πόλεις.

Παράνομη εξόρυξη άνθρακα

Αυτή η πρακτική, ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Πενσυλβανία, εκτελούνταν από κάποια μικρή ομάδα ατόμων που έσκαβε μια τρύπα σε εδάφη μιας εταιρείας εξόρυξης. Το 1931 ο "κλεμμένος" άνθρακας υπολογίζονταν περίπου στους 500.000 τόνους. Από το 1933 είχε εξελιχθεί σε μια μικρής κλίμακας βιομηχανία, από την οποία εξαρτιόνταν ολόκληρες πόλεις για την επιβίωσή τους. Οι ανθρακωρύχοι απέκτησαν φορτηγά για να πωλούν στην πόλη την δική τους παραγωγή άνθρακα. Αυτή η δραστηριότητα δημιούργησε περίπου δεκαπέντε με είκοσι χιλιάδες θέσεις εργασίας. Η εκτιμώμενη παραγωγή το 1934 ήταν πέντε εκατομμύρια τόνοι.

Οι εξορύξεις αυτού του είδους αποτέλεσαν μια μορφή αυτοδιαχείρισης, που χρησίμευσε ως πρότυπο για τη μελλοντική επανάσταση. Ο Mattick υποστήριξε

αυτή τη δράση, η οποία κατά την άποψή του, έδειξε ότι: "Όλα αυτά είναι πράγματι αναγκαία να γίνουν από τους εργάτες προκειμένου να αποτρέψουν τη μιζέρια τους, να εκτελούν απλά πράγματα, μακριά από τις παγιωμένες αρχές της ιδιοκτησίας ... και να αρχίσουν να παράγουν για τον εαυτό τους ... Η απουσία της σοσιαλιστικής ιδεολογίας που δυστυχώς υπήρχε ανάμεσα στους εργάτες, στην πράξη δεν τους εμπόδιζε από το να ενεργούν αντικαπιταλιστικά, σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες. [Η δράση των ανθρακωρύχων] είναι μια σημαντική εκδήλωση ταξικής συνείδησης –που δείχνει ότι τα ζητήματα των εργατών μπορούν να επιλυθούν μόνο από τους ίδιους." (Quoted by Howard Zinn, A People's History of America, σ. 386)

ΙΙ-2 Τα τρία κύματα απεργιών στη δεκαετία του '30

Κύματα απεργιών εμφανίζονται κατά το 1932, το 1934 και στη συνέχεια από το 1937. Αυτά τα τρία κύματα διαφέρουν μεταξύ τους στη φύση τους, ενώ μόνο τα δύο πρώτα αντανακλούν αυθεντικά την αντίδραση των εργατών στο ξέσπασμα της κρίσης του 1929.

ΙΙ-2-1 Πρώτο κύμα απεργιών (1932)

Οι απεργίες γίνονται ενάντια στις περικοπές μισθών που προωθούν οι εργοδότες.

Απεργία ανθρακωρύχων στο Ιλλινόις

Τον Απρίλιο του '32 η United Mineworkers of America (Ένωση Ανθρακωρύχων Αμερικής) υπέγραψε συμφωνία για τη μείωση των μισθών. Οι 150.000 απεργοί την απέρριψαν δύο φορές. Οι απεργοί δέχτηκαν ένοπλες απειλές. Τον Αύγουστο του 1932 25.000 ανθρακωρύχοι βάδισαν προς την πόλη Franklin. Η αστυνομία άνοιξε πυρ όταν διέσχισαν τα όρια της πόλης, σκοτώνοντας αρκετούς ανθρώπους. Η εξέγερση όμως κέρδισε έδαφος και τελικά έγινε αναγκαία η επέμβαση της Εθνικής Φρουράς, που τρομοκράτησε ολόκληρη την περιοχή.

Απεργία εργαζομένων κλωστοϋφαντουργίας στη Βόρεια Καρολίνα

Τον Ιούλιο του '32, αρκετές εκατοντάδες εργαζομένων σε έξι εργοστάσια καλτσοποιίας στο High Point κατέβηκαν σε απεργία κατά της περικοπής του 25% της αμοιβής τους με το κομμάτι (η δεύτερη στο ίδιο έτος). Το κίνημα εξαπλώθηκε σε όλη την περιοχή. Την επόμενη μέρα εκατό εργοστασιακές μονάδες από τον τομέα των επίπλων έκλεισαν. Η γενική απεργία άρχισε στα Kernesville, Jamestown, Lexington, και Thomasville. Δυο μέρες μετά απεργοί στο High Point λεηλάτησαν ένα κινηματογράφο, στον οποίο τους είχαν αρνηθεί την είσοδο χωρίς εισιτήριο. Δεδομένου ότι η απεργία εξαπλωνόταν, με τη μεσολάβηση του κυβερνήτη οι περικοπές των μισθών στο High Point ακυρώθηκαν. Οι απεργοί επέστρεψαν στην δουλειά τους σταδιακά. Το κίνημα ήταν απολύτως αυθόρμητο, χωρίς οργανωτές από το Κομμουνιστικό Κόμμα ή οποιαδήποτε άλλη ομάδα. Ωστόσο, οδήγησε στο σχηματισμό στο High Point ενός εργοστασιακού συνδικάτου[3], που την εποχή εκείνη μετρούσε 4.000 μέλη. (I. Bernstein, The Lean Years, and J. Brecher, Strike!, σ. 148)

ΙΙ-2-2 Το New Deal (1933)

Η ψήφιση του National Industrial Recovery Act[4] (NIRA -Νόμος για την Εθνική Βιομηχανική Ανάκαμψη) άνοιξε το δρόμο για μια νέα ώθηση στην οικονομία με βάση το κεϋνσιανό μοντέλο. Στο περίφημο άρθρο 7 αναγνωριζόταν το δικαίωμα οργάνωσης σε συνδικάτα, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να συρρέουν σ' αυτά. Έλπιζαν ότι με τη βοήθεια του Ρούζβελτ τα συνδικάτα θα ανάγκαζαν τους εργοδότες να πάρουν πίσω τις μειώσεις των μισθών και την αύξηση του ρυθμού της παραγωγής –δύο ζητήματα που θίχτηκαν σε πολλούς τομείς. Τα συνδικάτα καλωσόρισαν τα νέα μέλη, προσπαθώντας ορισμένες φορές να τους οργανώσουν κλαδικά, χωρίς αυτό να γίνει αποδεκτό από τους ίδιους τους εργαζόμενους (π.χ. Akron). Ωστόσο, δεν έδειξαν μεγάλη μαχητικότητα στα ζητήματα των εργαζομένων. Ένα νέο κύμα απεργιών, συχνά άγριων, θα ακολουθούσε.

ΙΙ-2-2 Δεύτερο κύμα των απεργιών (1934)

Ακολουθούν περιγραφές απεργιών που είναι οι πιο γνωστές, θεωρώντας ότι είναι αρκετά αντιπροσωπευτικές ενός ευρύτερου κινήματος.

Απεργία της Longshoremen στη Δυτική Ακτή

Μετά την ψήφιση του NIRA οι εργαζόμενοι εντάχθηκαν μαζικά στα συνδικάτα. Χαρακτηριστικά το 1933, το 95% των λιμενεργατών του Σαν Φρανσίσκο ανήκε στην International Longshoremen's Association (ILA -Διεθνής Ένωση Φορτοεκφορτωτών Πλοίων).

Το 1934, η βάση του ILA πίεζε την ηγεσία της Ένωσης να αμφισβητήσει μια διαδικασία που οι ίδιοι ονόμαζαν «σκλαβοπάζαρο», με τους εργοδηγούς να διαλέγουν κάθε πρωί εκείνους που ήθελαν για την ημέρα. Οι φορτοεκφορτωτές απαίτησαν την αντικατάσταση με ένα σύστημα προσλήψεων κάτω από τον έλεγχο του συνδικάτου. Οι γραφειοκράτες του ILA δεν τους υποστήριζαν. Μέλη του Κ.Κ. ήταν ενεργά στη βάση.

Η ηγεσία του ILA πρότεινε συμβιβασμό με τα αφεντικά που δεν έγινε δεκτός και το Μάιο του 1934 οι φορτοεκφορτωτές αποχώρησαν από κάθε λιμάνι της Δυτικής Ακτής. Μέσα σε τέσσερις ημέρες οι οδηγοί φορτηγών αποφάσισαν να μην μεταφέρουν εμπορεύματα που εκφορτώνονταν από απεργοσπάστες. Άλλοι ναυτεργάτες (ναύτες, καμαρότοι, μάγειρες, πυροσβέστες κλπ.) εντάχθηκαν στο κίνημα. Στις 21 Μαΐου συστάθηκε η Κοινή Επιτροπή Απεργίας Ναυτεργατών, με εκπροσώπους από κάθε συνδικάτο που συμμετείχε στην απεργία. Η απεργία, όχι χωρίς συγκρούσεις, κράτησε για εβδομάδες. Πολλές απόπειρες διαμεσολάβησης αποδοκιμάστηκαν από τη βάση. Δυο μήνες αργότερα, στο τέλος μιας μέρας συγκρούσεων, ο κυβερνήτης κάλεσε την Εθνική Φρουρά. Οι απεργοί επέστρεψαν στη δουλειά.

Η βίαιη καταστολή ισχυροποίησε την ιδέα για μια γενική απεργία, που συζητιόταν εδώ και βδομάδες από τα συνδικάτα της AFL[5] . Παρά τη διαφωνία της ηγεσίας της AFL στο Σαν Φρανσίσκο, η γενική απεργία ξέσπασε στα μέσα Ιουλίου. Περίπου 130.000 εργαζόμενοι προχώρησαν σε απεργία και η πόλη ουσιαστικά παρέλυσε. Η AFL προσπάθησαν να ελέγξει την απεργία με τη θέσπιση της Γενικής Επιτροπής Απεργίας, η οποία έκανε κάθε δυνατή προσπάθεια για να σαμποτάρει τις πρωτοβουλίες της βάσης. Η γενική απεργία έληξε μετά από τέσσερις ημέρες, και ο φορτοεκφορτωτές υποχώρησαν στα σημαντικότερα αιτήματά τους. (Brecher, Strike!, σ. 150)

Μινεάπολη, απεργία οδηγών φορτηγού

Στις αρχές του 1934, το συνδικάτο μπλόκαρε τις 65 από τις 67 υπαίθριες αποθήκες κάρβουνου της πόλης διεκδικώντας την επίσημη αναγνώρισή του. Το πέτυχε μέσα σε τρεις μέρες και στο εργοστασιακό συνδικάτο συνέρρευσαν χιλιάδες νέα μέλη. Υποτίθεται ότι τον τοπικό έλεγχο του συνδικάτου τον είχαν τροτσκιστές.

Μόλις αναγνωρίστηκε, το συνδικάτο προσπάθησε να καταλήξει σε συμφωνία με τους εργοδότες, οι οποίοι αρνήθηκαν. Το Μάιο του '34 οργανώνει απεργία. Η πόλη αποκλείστηκε και οι μεταφορές παρέλυσαν. Η απεργία ήταν πολύ καλά οργανωμένη, με το επιτελείο να βρίσκεται σε ένα γκαράζ στο κέντρο, σε συνεχή τηλεφωνική επικοινωνία με όλα τα μέλη σε πικετοφορία. Κάθε στιγμή υπήρχαν τουλάχιστον 500 άτομα στο επιτελείο, έτοιμα να στηρίξουν άμεσα τα μέλη σε πικετοφορία οπουδήποτε στην πόλη. Στο γκαράζ σερβίρονταν 1000 γεύματα τη μέρα από 120 μάγειρες, υπήρχε ομάδα ιατρικής βοήθειας και ομάδα μηχανικών για τη συντήρηση των 100 οχημάτων της απεργιακής επιτροπής. Η επίσημη απεργιακή επιτροπή αποτελούνταν από 100 μέλη της βάσης. Συνελεύσεις γίνονταν τακτικά.

Δυο χρόνια μετά οι πρώτες απεργίες ενάντια στις περικοπές μισθών: είναι μαζικές και οργανωμένες από-τα-κάτω, οι συγκρούσεις δεν λείπουν.

21 Μαΐου 1934 : Μινεάπολη συγκρούσεις ανάμεσα σε απεργούς οδηγών φορτηγών και την αστυνομία

Νέες μαζικές απεργίες με έντονες συγκρούσεις. Κύριο χαρακτηριστικό τους η αλληλεγγύη μεταξύ των εργαζομένων.

Η αντεπίθεση των αφεντικών επίσης ήταν πολύ καλά οργανωμένη, συσπειρωμένη γύρω από τη Συμμαχία Πολιτών, που είχε φροντίσει να κρατήσει τα συνδικάτα έξω από την πόλη για 25 χρόνια.

Συνέβαιναν ανοιχτές μάχες. Η δεύτερη μάχη, την ενδέκατη μέρα της απεργίας, ήταν μια αδιαμφισβήτητη νίκη των εργατών, οι οποίοι συμμετείχαν μαζικά και εκδίωξαν τους μπάτσους από την πόλη. Αν και τίποτα δεν είχε διευθετηθεί, η δουλειά ξανάρχισε, ενώ κάθε πλευρά προετοιμαζόταν για την επόμενη αιτία αντιπαράθεσης. Τον Ιούλιο μια δεύτερη απεργία ξέσπασε, ακόμα καλύτερα οργανωμένη από αυτή του Μαΐου και υποστηρίχθηκε σθεναρά από την κοινή γνώμη. Την τέταρτη μέρα η αστυνομία άνοιξε πυρ εναντίον του πλήθους. Αυτό πυροδότησε τεράστιες διαδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ο κυβερνήτης κήρυξε πολεμικό νόμο και κάλεσε την Εθνοφρουρά. Οι πικετοφορίες άρχισαν όμως ξανά με ανανεωμένη θέρμη. Οι αρχές, οι οποίες είχαν συλλάβει τα ηγετικά μέλη και είχαν καταλάβει το επιτελείο της απεργίας, αναγκάστηκαν να αποτραβηχτούν και στη θέση τους κατέλαβαν την έδρα της Συμμαχίας Πολιτών. Μετά από ένα μήνα απεργίας με την πόλη ακινητοποιημένη, οι εργοδότες υποχώρησαν.

Απεργία κλωστοϋφαντουργών, Σεπτέμβριος 1934

Η βιομηχανία απάντησε στην κρίση με περικοπή μισθών και ωρών εργασίας. Η United Textile Workers (UTW -Ένωση Εργατών Κλωστοϋφαντουργίας) συνεργάστηκε ανοιχτά και απομόνωσε την πρώτη απεργία (Αλαμπάμα, Ιούλιος '34). Τελικά μια γενική απεργία από όλους τους εργάτες στην κλωστοϋφαντουργία ξέσπασε στις 3 Σεπτεμβρίου. Δύο ημέρες μετά 65.000 εργάτες βγήκαν στους δρόμους στη Βόρεια Καρολίνα, ενώ συνολικά 325.000 εργάτες απεργούσαν. Τα «ιπτάμενα σμήνη», μια τακτική αποτελεσματική και σε ευρεία χρήση, αποκηρύχθηκε από την ηγεσία της UTW. Πενήντα σμήνη στην Καρολίνα αποτελούμενα από 200 έως 650 απεργούς το καθένα, εξασφάλιζαν ότι στις πόλεις μέσα στις οποίες κινούνταν, τα κλωστήρια θα έμεναν κλειστά. Μέσα σε μια βδομάδα κλήθηκε η Εθνική Φρουρά και κηρύχθηκε στρατιωτικός νόμος, ενώ οι ιδιοκτήτες των κλωστηρίων επιστράτευαν πολυάριθμους ιδιωτικούς φρουρούς. Μετά από μια ένοπλη αντιπαράθεση, στην οποία σκοτώθηκαν 7 απεργοί, η απεργία έγινε ισχυρότερη οργανωτικά και κέρδισε την υποστήριξη εργατών και σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους, παρά την αποτροπή της AFL. Μέσα σε λίγες μέρες η απεργία εξαπλώθηκε κατά μήκος της Ανατολικής Ακτής. Μετά από νικηφόρες μάχες των απεργών με την Εθνοφρουρά, ο κυβερνήτης κάλεσε σε βοήθεια ομοσπονδιακά στρατεύματα. Με την έγκριση των συνδικάτων δήλωσε ότι αυτή δεν ήταν μια απεργία του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας, αλλά μια κομμουνιστική εξέγερση.

Στις 20 Σεπτεμβρίου, παρόλο που νέοι απεργοί εξακολουθούσαν να εντάσσονται στο κίνημα (421.000 στο απόγειό του), ορισμένα κλωστήρια ξανάρχισαν να δουλεύουν. Η Εξεταστική Επιτροπή που διορίστηκε από τον Ρούζβελτ κάλεσε τους απεργούς να σταματήσουν την απεργία και δεσμεύτηκε ότι θα μελετήσει τα διάφορα ζητήματα της αντιπαράθεσης. Η Επιτροπή Απεργίας αντιμετώπισε αυτή την έκβαση ως νίκη και, στις 22 Σεπτεμβρίου, ζήτησε από τους απεργούς να επιστρέψουν στη δουλειά.

ΙΙ-2-3 Σημαντική άνοδος των άγριων καθιστικών απεργιών (wildcat sit-down)

Οι απογοητευμένοι εργάτες έφευγαν μαζικά από τα συνδικάτα. Μια νέα τακτική εμφανίστηκε –η καθιστική απεργία- που ξεκάθαρα πηγάζει από την απειθαρχία των εργατών στη μαζική παραγωγή. Η καθιστική απεργία είναι μια μορφή άγριας απεργίας μέσα στο χώρο εργασίας. Συχνά είναι μερική, σύντομη («quickies»), αλλά προκαλεί μεγάλη αναστάτωση στη γραμμή παραγωγής. Αυτή η μορφή αγώνα φαίνεται ότι αντιστοιχεί συγκεκριμένα στο φορντικό μοντέλο της μαζικής παραγωγής. Οι άγριες καθιστικές απεργίες υποσκελίστηκαν από τις καταλήψεις εργοστασίων χάρη στην πειθώ των συνδικαλιστικών ηγεσιών.

ΙΙ-2-4 Το τρίτο κύμα των απεργιών: καταλήψεις εργοστασίων 1936-7

Goodyear (Akron), Φεβρουάριος-Μάρτιος, 1936

Μετά από αρκετές προσπάθειες, μια καθιστική απεργία ξέσπασε στις 14 Φεβρουαρίου του 1936. Το συνδικάτο οδήγησε τους εργάτες έξω από το εργοστάσιο. Την έκτη ημέρα της απεργίας, η C.I.O.[6] έστειλε εκπροσώπους και η United Rubber Workers (Ένωση Εργατών Ελαστικών) τελικά επικύρωσε την απεργία. Μέχρι τότε όμως όλα είχαν γίνει από τη βάση: πικετοφορίες γύρω από το εργοστάσιο που είχε τεράστια περίμετρο, συντονισμός της απεργίας εκλεγμένος από τους ίδιους τους απεργούς, ένα συσσίτιο σούπας. Αργότερα, λόγω της φήμης για επίθεση κατά των απεργών, το συνδικάτο ενημέρωνε όλη τη νύχτα τους εργάτες μέσω ραδιοφώνου, για να είναι έτοιμοι να σπεύσουν όπου χρειαζόταν. Πρόταση για τη διαμεσολάβηση από τον Ρούσβελτ απορρίφθηκε από τους εργάτες. Μετά από περισσότερο από ένα μήνα, η Goodyear δέχθηκε σχεδόν όλα τα αιτήματα, όχι όμως και την αναγνώριση του συνδικάτου. Η απειθαρχία των εργατών παρέμεινε σημαντική και μετά την επιστροφή τους στο εργοστάσιο, με πολλές καθιστικές απεργίες. Η κατάσταση αυτή φέρνει στο νου την εξέγερση των εργατών μαζικής παραγωγής κατά τη δεκαετία του ΄60.

Αυτοκινητοβιομηχανία 1936-37

Η ίδια ατμόσφαιρα επικρατούσε και στην αυτοκινητοβιομηχανία, όπου η αύξηση του ρυθμού παραγωγής δημιουργούσε συνεχώς δυσαρέσκεια. Οι εργάτες οργανώνονταν ανεπίσημα με σκοπό να αντισταθούν στις πιέσεις των εργοδοτών. Ήδη από το 1934, η ένταση αυξανόταν στην αυτοκινητοβιομηχανία, με τους εργάτες μαζικά να πιέζουν τα συνδικάτα προς την οργάνωση μιας απεργίας. Η AFL ωστόσο έβαζε συνεχώς φρένο. Τελικά η ηγεσία της AFL ζήτησε από τον πρόεδρο Ρούσβελτ να παρέμβει και να απαιτήσει την αναβολή της απεργίας. Οι τοπικοί εκπρόσωποι συμφώνησαν τελικά να την ακυρώσουν, παρόλο που ο συμβιβασμός που πρότεινε ο Ρούσβελτ ήταν στην πραγματικότητα μεγάλη ήττα για τους εργάτες. Αυτοί σύντομα συνειδητοποίησαν ότι είχαν προδοθεί και εγκατέλειψαν το συνδικάτο. Όσοι με αγωνιστική διάθεση παρέμειναν στράφηκαν προς τη CIO. (Αυτή την περίοδο η CIO ήταν ακόμα μέρος της AFL.) Αυτό ήταν και το σημείο εκκίνησης για τις καθιστικές απεργίες στην αυτοκινητοβιομηχανία. Η αναδυόμενη συμμαχία των εργοστασιακών συνδικάτων της CIO καθοδήγησε αυτό το κύμα της αμφισβήτησης στο να βγάλει ρίζες και να κερδίσει την αναγνώριση των συνδικάτων από τα αφεντικά. Στα τέλη του 1936 πολλές απεργίες ξέσπασαν στην αυτοκινητοβιομηχανία, συνήθως με πρωτοβουλία της βάσης (οργανωμένης ή μη σε συνδικάτα) και ενάντια στη βούληση των στελεχών της United Auto Workers (UAW -Ένωση Εργατών Αυτοκινητοβιομηχανίας).

General Motors, 18 Νοεμβρίου 1936 - 11 Φλεβάρη 1937

Μέσα στο παραπάνω πλαίσιο ξεκίνησε και η μεγάλη απεργία στη GM. Για μήνες, τα συνδικάτα, ακόμη και σε τοπικό επίπεδο, ήταν εμφανώς μη αναμεμειγμένα στις πολλές καθιστικές απεργίες που συνέβαιναν. Ωστόσο, το Δεκέμβριο του 1936, το συνδικάτο μετέτρεψε την καθιστική απεργία σε κατάληψη εργοστασίου. Συνοπτική παρουσίαση:

- Ατλάντα, εργοστάσιο Fisher Body, 18/11/36: Εικοσιτετράωρη κατάληψη του εργοστασίου.
- Kansas City, 15/12/36: Κατάληψη του εργοστασίου για να διαμαρτυρηθούν για την απόλυση ενός μέλους του συνδικάτου. Το συνδικάτο έληξε την κατάληψη (αλλά όχι και την απεργία) λόγω των δυσκολιών στη σίτιση των καταληψιών.
- Κλίβελαντ, 28/12/36: Απεργία με πρωτοβουλία της βάσης. Η διοίκηση απαίτησε την εκκένωση του εργοστασίου. Έφυγαν όλοι εκτός από 259 υπαλλήλους (από τους 7200).
- Flint, 30/12/36: Τα δύο εργοστάσια Fisher Body (1.000 και 7.300 εργαζόμενοι) έκλεισαν, το πρώτο αυθόρμητα και το δεύτερο μετά την πρωτοβουλία του συνδικάτου.
- Άλλα εργοστάσια της GM: 13 από αυτά έκλεισαν κατά τις επόμενες ημέρες για διάφορα διαστήματα.

Οι καταλήψεις οργανώθηκαν με βάση ένα στρατιωτικό μοντέλο. Πειθαρχία, συντήρηση εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, όχι αλκοόλ, όχι γυναίκες, όχι διασκέδαση. Μία συνέλευση την ημέρα. Ο αριθμός των απεργών ήταν πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό

αυτών που συμμετείχαν και στην κατάληψη, π.χ. περίπου 450 απεργοί ήταν στην κατάληψη του δεύτερου εργοστασίου Fisher Body (FB2) στο Flint στις 5 Ιανουαρίου, και μόνο 17 στις 26 Ιανουαρίου. «Το πρόβλημα στο Flint ήταν μάλλον να πειστούν να μείνουν μέσα αρκετά άτομα από τους απεργούς ώστε να μπορούν να κρατηθούν τα κατειλημμένα εργοστάσια.» (Fine, σ. 168) Ορισμένοι κρατήθηκαν στις εγκαταστάσεις παρά τη θέλησή τους. Μέλη της UAW από άλλα εργοστάσια ήρθαν να λάβουν μέρος στην κατάληψη. Παρά τις δυσκολίες αυτές, οι καταληψίες απώθησαν επιτυχώς την έφοδο της αστυνομίας στο FB2 τη δέκατη μέρα της απεργίας, που έγινε παρότι ούτε ο κυβερνήτης, ούτε η διοίκηση ήθελαν τη βίαιη έξωση των καταληψιών.

Η απεργία διήρκεσε 44 ημέρες, και έπειτα η GM συμφώνησε να αναγνωρίσει και να διαπραγματευτεί με τα συνδικάτα στα υπό κατάληψη εργοστάσια. Επίσης υποσχέθηκε να μην προβεί σε συμφωνίες με οποιαδήποτε άλλη οργάνωση μέσα σε αυτά για 6 μήνες. Αυτό το μονοπώλιο των 6 μηνών έδωσε τη δυνατότητα στην UAW να εδραιώσει τη θέση της στα εργοστάσια της εταιρείας. Ο επικεφαλής της απεργιακής επιτροπής στο FB1 δήλωσε «Δεν ήταν αυτό για το οποίο αγωνιζόμασταν» και οι εργάτες παρατήρησαν ότι δεν υπήρχε καμιά αλλαγή σχετικά με τον ρυθμό παραγωγής. Παρ' όλα αυτά, η εργασία ξανάρχισε. (Πηγές: Jeremy Brecher, Strike!, Boston, 1972. Sidney Fine, Sit Down, Ann Arbor, 1969)

Συμπερασματικά

Με βάση τα παραπάνω, η αντίδραση του προλεταριάτου στην κρίση αναπτύχθηκε σε ορισμένα στάδια:

- Η πρώτη αντίδραση προήλθε από ανέργους που οργανώθηκαν προκειμένου να αγωνιστούν για την επιβίωση τους.
- Απεργίες ενάντια στις περικοπές μισθών αρχίζουν αργότερα, από το 1932.
- Το 1934, ένα δεύτερο κύμα απεργιών συνδυάζει την εναντίωση στις περικοπές μισθών με το αίτημα της αναγνώρισης των συνδικάτων (στα πλαίσια του NIRA). Οι απεργίες κέρδισαν σε ορισμένους βασικούς κλάδους (αυτοκινήτων, μεταφορές) και ηττήθηκαν σε άλλους (κλωστοϋφαντουργία).
- Το 1936-37, το τρίτο κύμα απεργιών ήδη δηλώνει την έλευση της εποχής μετά-την-κρίση. Οι έντονοι αγώνες ενάντια στη γραμμή παραγωγής οδήγησαν σε μία νέα μορφή συνδικαλισμού, προσαρμοσμένη στο φορντισμό, κάτι που έμελλε να επικρατήσει σε όλες τις βιομηχανοποιημένες χώρες. Όπως και στη Γαλλία το 1968, ήταν το συνδικάτο και όχι οι εργάτες που ωφελήθηκε κυρίως από τις καταλήψεις εργοστασίων. Έτσι με τη συνεργασία της κυβέρνησης, η οποία δημιούργησε ένα άκαμπτο θεσμικό πλαίσιο για τις συλλογικές διαπραγματεύσεις (νόμος Wagner -1935[7] και Εθνικό Συμβούλιο Σχέσεων Εργασίας) η C.I.O[8] κατόρθωσε να κατευθύνει το κίνημα των καθιστικών απεργιών πίσω σε μορφές οργάνωσης οι οποίες, αντί να αμφισβητούν την εξουσία της διοίκησης, στην πραγματικότητα ενίσχυαν τη δικιά τους εξουσία πάνω στους εργάτες.

Παρόλο που οι αναμετρήσεις των εργατών με την εργοδοσία ήταν δυναμικές, καμιά ομάδα ή «επαναστατικό» κόμμα δεν κατάφερε να αποκτήσει σταθερό έρεισμα. Το προλεταριάτο, με όλη την αποφασιστικότητά του στην προάσπιση των δικαιωμάτων του, φαίνεται ότι συνεχώς δίσταζε να θέσει θέμα εξουσίας, ακόμα και σε τοπικό επίπεδο (ενώ οι αυταπάτες για τον Ρούσβελτ ήταν εμφανώς διάχυτες).

Εάν η ανάλυση για τα τρία κύματα απεργιών έχει νόημα, αυτό σημαίνει ότι η αδιαμφισβήτητη ενεργητικότητα του προλεταριάτου κατά τη διάρκεια της κρίσης αφιερώθηκε, τουλάχιστον εν μέρει, στην εδραίωση των συνδικάτων. Τότε μπορεί εύλογα να υποστηριχθεί ότι στους στόχους του αμερικανικού προλεταριάτου κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης του 1929 ήταν να κερδίσει την αναγνώριση των συνδικάτων από τις επιχειρήσεις και να επιβάλει τον εργοστασιακό συνδικαλισμό.

1. Το παρόν κείμενο προέρχεται από το www.prol-position.net. Για λόγους της έκδοσης εδώ υπάρχει μια σχετικά συντομευμένη εκδοχή του αρχικού. Το πλήρες κείμενο υπάρχει μεταφρασμένο στα www.yfanet.net και www.rebelnet.gr. Οι υποσημειώσεις είναι της μεταφράστριας.

2. Αντιπραγματισμός ονομάζεται η ανταλλαγή προϊόντων μεταξύ τους, μια εμπορική πράξη χωρίς τη χρήση χρήματος.

3. Το εργοστασιακό συνδικάτο (industrial union) αναφέρεται στην οργάνωση όλων των εργατών μιας βιομηχανίας σε ένα συνδικάτο ανεξαρτήτως της δουλειάς που κάνει μέσα σε αυτή ο καθένας. Αντίθετα ο κλαδικός συνδικαλισμός (craft unionism) προωθεί την οργάνωση σε ξεχωριστά συνδικάτα με βάση την κοινή ειδική εργασία. Στις ΗΠΑ ο κλαδικός συνδικαλισμός παραδοσιακά αναφερόταν κυρίως σε πιο εξειδικευμένους εργαζόμενους π.χ. λιθογράφους, μηχανικούς σιδηροδρόμων και σχετιζόταν με την επιβολή κανόνων εργασίας, τον έλεγχο της μαθητείας κτλπ.

4. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '20 οι προσπάθειες των εργατών να οργανωθούν προσέκρουαν σε νομοθεσίες ενάντια στις κοινοπραξίες και τα μονοπώλια. Αυτό άλλαξε με τον NIRA, που ανήκε στο νομοθετικό πρόγραμμα του που έθεσε σε εφαρμογή ο πρόεδρος Ρούσβελτ το 1933 προκειμένου να αντιμετωπίσει τη Μεγάλη Ύφεση. Ο NIRA επέτρεπε τα μονοπώλια, εξήγγειλε ένα πρόγραμμα δημόσιων έργων και με το άρθρο 7 εγγυόταν το δικαίωμα των εργατών να σχηματίζουν εργατικές οργανώσεις και να διαπραγματεύονται συλλογικά μέσω αντιπροσώπων της εκλογής τους για τους μισθούς, τα ωράρια και τις συνθήκες εργασίας. Μετά τον NIRA υπήρξε μαζική είσοδος στα συνδικάτα. Ο νόμος καταργήθηκε ως αντισυνταγματικός το 1935, αλλά συνέχεια του άρθρου 7 αποτέλεσε ο νόμος Wagner που ψηφίστηκε την ίδια χρονιά.

5. Η American Federation of Labor (AFL –Αμερικανική Συνομοσπονδία Εργασίας) είναι μια συνομοσπονδία συνδικάτων, η οποία ιδρύθηκε το 1886. Από το 1907 και μετά συμμάχησε με τους Δημοκρατικούς. Στη συνέχεια υποστήριξε τον Α' Παγκόσμιο, έχασε πολλά μέλη μέσα στη δεκαετία του '20, έδειξε ενθουσιασμό για το New Deal και ανέκαμψε χάρη στις ευνοϊκές διατάξεις του για το συνδικαλισμό. Η AFL υπήρξε πάντα πολύ εχθρική στους κομουνιστές, ιδιαίτερα επειδή αυτοί ήταν πολυάριθμοι στο αντίπαλο δέος της CIO. Μεταξύ των δύο υπήρχε έντονος ανταγωνισμός για την εγγραφή νέων μελών, αν και η AFL ήταν πάντα μεγαλύτερη, που εκδηλωνόταν ακόμη και βίαια. Η CIO θεωρούνταν ριζοσπαστικότερη, δέχονταν ανοιχτά μαύρους, και στήριξε το New Deal με τον ίδιο ενθουσιασμό.

Μετά από όλα αυτά και ένα μεγάλο πόλεμο ο καπιταλισμός ανασυγκροτήθηκε. Αντί επιλόγου από μας ένα ερώτημα: θα μπορούσε αυτή η ιστορία να τελειώσει αλλιώς;

6. Το Congress of Industrial Organizations (CIO – Σύνοδος Εργοστασιακών Οργανώσεων) αποσπάστηκε από την AFL, σχηματίζοντας μια νέα συνομοσπονδία συνδικάτων το 1935. Ο λόγος της διάσπασης ήταν ότι η CIO υποστήριζε τον εργοστασιακό συνδικαλισμό, σε αντίθεση με την AFL, η οποία ήταν παραδοσιακά συνδεδεμένη με τον κλαδικό συνδικαλισμό. Τα εργοστασιακά συνδικάτα της CIO πίστευαν ότι το να χωρίζονται οι εργαζόμενοι στην ίδια επιχείρηση σε διαφορετικές ειδικότητες και σε ξεχωριστά συνδικάτα καθένα με τα αιτήματά του μόνο ελάττωνε τη διαπραγματευτική δύναμη των εργατών και άφηνε την πλειοψηφία, που δεν είχε ιδιαίτερες τεχνικές γνώσεις, τελείως χωρίς αντιπροσώπευση.

7. Με το νόμο Wagner του 1935 προασπίζονται τα δικαιώματα των εργατών όπως είχαν καθιερωθεί από το άρθρο 7 του NIRA έναντι των αντιδράσεων των εργοδοτών στον ιδιωτικό τομέα. Ο νόμος προβλέπει την απρόσκοπτη συμμετοχή των εργατών σε εργατικές οργανώσεις, την προώθηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων μέσω αντιπροσώπων της εκλογής τους, την υποχρέωση των εργοδοτών να διαπραγματεύονται με αυτούς τους αντιπροσώπους. Τέλος, προβλέπει ότι αυτές οι συλλογικές διαπραγματεύσεις θα γίνονται για κάθε μονάδα εργαζομένων από ένα μόνο αποκλειστικό αντιπρόσωπο της εκλογής τους –δηλαδή οι εργάτες πρέπει να επιλέξουν σε ποιο συνδικάτο θα ανήκουν (ή αν δεν θέλουν συλλογικές διαπραγματεύσεις). Η συνδικαλιστική αντιπροσώπευση εκλέγεται με διαδικασίες των οποίων η αξιοπιστία ελέγχεται από το Εθνικό Συμβούλιο Σχέσεων Εργασίας. Με άλλα λόγια, με αυτό το νομοθετικό πλαίσιο προστατεύεται η ελεύθερη συνδικαλιστική αντιπροσώπευση και ταυτόχρονα επιβάλλεται ως η μόνη μέθοδος συλλογικών διαπραγματεύσεων.

8. Μετά από πολλά χρόνια έντονης αντιπαράθεσης, η CIO και η AFL επανενώθηκαν το 1955 σχηματίζοντας την AFL-CIO, που υπάρχει μέχρι σήμερα.

Βιβλιογραφικές πηγές κειμένων για την κρίση:

Hobsbawm, Eric John, 2000, Η εποχή των αυτοκρατοριών, εκδόσεις ΜΙΕΤ

Bonefeld, Werner and Holloway, John, 1995, Global Capital, National State and the Politics of Money – Money and Class Struggle, Palgrave Macmillan Press

Bonefeld, Werner, 2001, The Politics of Europe: Monetary Union and Class, Palgrave Macmillan Press

Krätke, Michael, Critique of Public Finance – The Fiscal Crisis of the State Revisited, University of Amsterdam

Midnight Notes Collective and Friends, 2009, Υποσχετικές Επιστολές: Από την Κρίση στην Κοινότητα Διαθέσιμο στο www.yfanet.net

Σπάταλοι, 2005, αντιλεξικό κριτικής της πολιτικής οικονομίας 1917-1945, Κεϋνσιανισμός: κεφάλαιο κράτος και ταξικός ανταγωνισμός

Ομάδα ενάντια στον εκβιασμό της μισθωτής εργασίας, 2008, Σκοτώνουν τα άλογα στην δουλειά και όταν γεράσουν τα θάβουν ιδίοις εξόδοις Διαθέσιμο στο www.kokkinonima.gr/?p=16

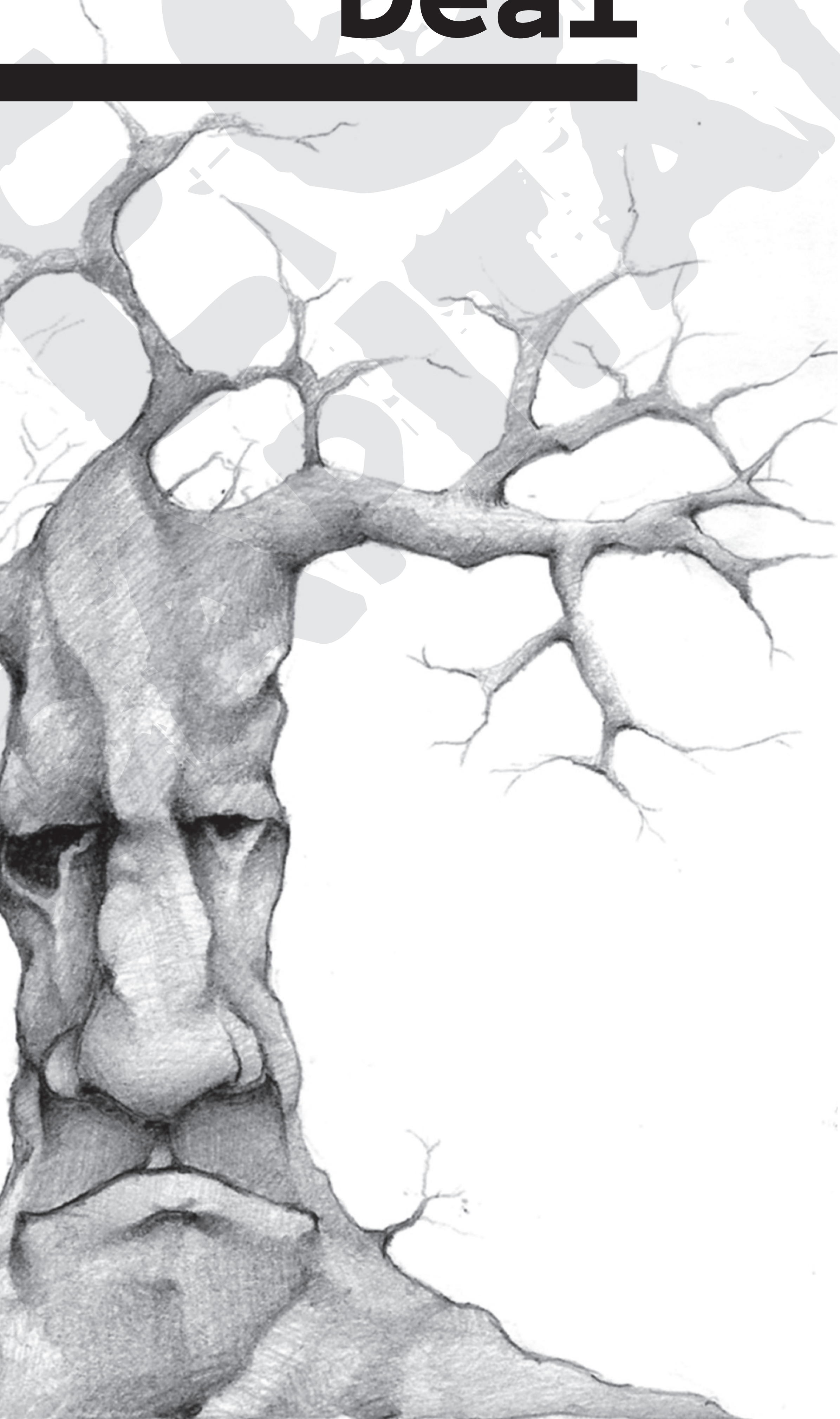
Το Κιβώτιο, τεύχος 2, 2005, Χίλιες και μία μέρες και νύχτες ταξικών και κοινωνικών ανταγωνισμών Ι Διαθέσιμο στο www.tokivwtio.blogspot.com

Οίκος αξιολόγησης Proles & Poors, 2010, Περί της τρομοκρατίας των ελλειμμάτων και του χρέους και πώς να ξεπεράσουμε την κατάθλιψη Διαθέσιμο στο www.kokkinonima.gr

Sarajevo, τεύχος 35, Δεκέμβριος 2009, καπιταλισμός: too big to fail (alone)

με αφορμή..., 2010, οικονομική κρίση και αριστερά: videos συνεντεύξεων με τους Γιάννη Μηλιό, Σπύρο Λαπατσιώρα και Κώστα Λαπαβίτσα - κείμενα για την ελληνική κρίση www.aformi.wordpress.com

Green New Deal

Εβδομήντα επτά χρόνια πριν, στις 16 Ιουνίου 1933, το αμερικανικό κογκρέσο, εν μέσω γενικευμένης οικονομικής ύφεσης και έντονων κοινωνικών και εργατικών αναταραχών και εξεγέρσεων, καθώς και υπό τον διαρκή κομμουνιστικό φόβο, ψήφιζε σειρά μεταρρυθμιστικών νόμων με τους οποίους αναγνωρίζονται για πρώτη φορά τα εργατικά σωματεία, θεσπίζεται κοινωνική ασφάλιση[1] και εκπονούνται μεγάλα προγράμματα δημόσιων επενδύσεων για να μειωθεί η καλπάζουσα ανεργία. Το περιβόητο «New Deal[2]», μια νέα συμφωνία – νέα μοιρασιά, έμπαινε σε εφαρμογή. Οι πρώην μαχητικοί εργάτες καταθέτουν τα όπλα, συνυπογράφουν με τα αφεντικά εργασιακή ειρήνη και ο αμερικανικός καπιταλισμός σώζεται.

Σήμερα, εν μέσω μιας νέας κρίσης και υπό τον φόβο μελλοντικών κοινωνικών αναταραχών και εξεγέρσεων, η ιδέα ενός νέου «New Deal» ξαναζωντανεύει σε Ευρώπη και Αμερική. Αυτή τη φορά βαφτίζεται με τον αλαζονικό και υποκριτικό τίτλο πράσινη νέα συμφωνία, «Green New Deal (GND)», καθώς στόχο έχει μια νέα παγκόσμια διαταξική, πολιτική και κοινωνική συμμαχία με πρόσχημα την κλιματική αλλαγή και το αναμενόμενο οικολογικό κραχ. Πρόκειται για το πολυδιαφημισμένο μοντέλο της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης με την προώθηση επενδύσεων σε πράσινα οικολογικά έργα υποδομής, «υποδομές βιωσιμότητας», με σκοπό να τονωθεί η χειμαζόμενη καπιταλιστική ανάπτυξη και να αναζωογονηθεί η υποκρύπτουσα κρίση κοινωνικής ενσωμάτωσης. Το πράσινο new deal εμφανίζεται, λοιπόν, μαζί με τους ενδεχόμενους μελλοντικούς πολέμους ως η κυρίαρχη λύση και απάντηση για την έξοδο του καπιταλισμού από την κρίση. Οι αντιρρήσεις απέναντι στο νέο μοντέλο φαίνονται πλέον γραφικές. Η πράσινη σκέψη, που γελοιοποιούνταν μέχρι πρόσφατα, αφομοιώνεται, χάνει τον πρότερο κινηματικό και αντισυστημικό της χαρακτήρα και καταλαμβάνει πια ηγεμονική θέση. Πρόκειται για την έλευση μιας νέας πολιτικής στρατηγικής διακυβέρνησης.

Ο όρος «green new deal» πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τους γερμανούς οικολόγους στις αρχές της δεκαε-

Η πράσινη μετάλλαξη του καπιταλισμού έρχεται την κατάλληλη στιγμή. Σε μια κρίση ειλικρίνειας τα κυρίαρχα think tank ομολογούν ότι η κλιματική αλλαγή και να μην υπήρχε έπρεπε να εφευρεθεί.

τίας του '90 και σήμερα αναφέρεται στην επίλυση του τριπλού κόμπου «οικονομία, ενέργεια, κλιματική αλλαγή» με μεγάλα επενδυτικά προγράμματα σε πράσινες καινοτόμες τεχνολογίες και πράσινες business. Η νέα συμμαχία που διαμορφώνεται γύρω από το GND περιλαμβάνει διεθνείς οργανισμούς, το επιστημονικό και βιομηχανικό λόμπι, δεξιές και αριστερές κυβερνήσεις, τον Ομπάμα που ορκίστηκε στην πράσινη επανάσταση και παραλληλίζει το σχέδιό του για την πράσινη οικονομία με το σχέδιο «Απόλλων» του Τζον Κένεντι για την κατάκτηση της Σελήνης, την BP που μετονομάζεται από «Βρετανικό Πετρέλαιο» (British Petroleum) σε «Πέρα από το πετρέλαιο» (Beyond Petroleum), τον επίτροπο της Ε.Ε. Αλμούνια που διατάζει τα κράτη μέλη να βάλουν την πράσινη ανάπτυξη στον πυρήνα των πολιτικών τους, τον Παπούλια που μιλάει για περιβαλλοντική δημοκρατία, τις μεγάλες πολυεθνικές που έφτιαξαν τον οργανισμό «Παγκόσμιο Συμβούλιο Επιχειρήσεων για την Βιώσιμη Ανάπτυξη». Πρόκειται για τη νέα κοινωνική μεγασυμμαχία της τρίτης χιλιετίας, στην οποία καλούνται «να συμπράξουν εργαζόμενοι, κράτος και υγιής επιχειρηματικότητα», σύμφωνα και με την νέα ελληνική κυβέρνηση. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για το εξωιστορικό όραμα μιας νέας υπερ- και δια-ταξικής, εθνικής και υπερεθνικής ενότητας με πρόσχημα τον Αρμαγεδδώνα της κλιματικής αλλαγής και του φαινομένου του θερμοκηπίου. Ο πλανήτης κινδυνεύει. Τα χολιγουντιανά blockbusters το φωνάζουν καλύτερα από τις κρατικοδίαιτες μκο: «Σώστε τη γη». Στην ιερή αποστολή όλοι έχουνε θέση. Άνεργοι, μαύροι και επισφαλείς εργάτες, αφεντικά και γκόλντεν μπόις, μπάτσοι και ρουφιάνοι, εθνικιστές και ρατσιστές, μετανάστες –με ή χωρίς χαρτιά–, τραβεστί και ομοφυλόφιλοι, σεξιστές, βιαστές και αγανακτισμένοι νοικοκυραίοι. Όλοι μαζί οφείλουμε να βάλουμε στην άκρη τους πολιτικούς, φυλετικούς, ταξικούς, έμφυλους διαχωρισμούς και να συνυπογράψουμε το νέο κοινωνικό συμβόλαιο για να σωθεί ο πλανήτης.

Φυσικά, συνοδοιπόροι και μπροστάρηδες του νέου καπιταλιστικού colpo grosso της πράσινης ανάπτυξης είναι το σύνολο των αριστερών και πράσινων κομμάτων, τα οποία για λίγα ψίχουλα εξουσίας αφομοίωσαν και εξαργύρωσαν τις οικολογικές αρνήσεις και τους δυναμικούς αυτοοργανωμένους οικολογικούς αγώνες των δεκαετιών του '70 και '80 που είχαν κλονίσει τη κοινωνική νομιμοποίηση του μεταπολεμικού αναπτυξιακού μοντέλου. Σήμερα, οι αριστεροπράσινοι σταυροφόροι της πράσινης αειφόρου ανάπτυξης, που αγωνιούν να τσιμπήσουν ένα κομμάτι από την πίτα του «green new deal», αποτελούν τον πολιορκητικό κριό του συστήματος για την διάρρηξη και πρόληψη των μελλοντικών κοινωνικών και ταξικών συγκρούσεων και για την επακόλουθη αναδιάρθρωση και αναζωογόνηση του καπιταλισμού.

Αναζωογόνηση του καπιταλισμού

Η στρατηγική του οικολογικού καπιταλισμού με το eco-friendly new deal είναι να εξακολουθεί να πετά την βαριά βιομηχανία και τα τοξικά και πυρηνικά απόβλητα στον παγκόσμιο νότο, αλλά για τους οικοευαίσθητους πρωτοκοσμικούς περιλαμβάνει ριζικό lifting σε όλους τους τομείς παραγωγής και κατανάλωσης. Ενώ οι εταιρείες και τα αφεντικά έβλεπαν μέχρι τώρα το περιβάλλον ως ένα ενοχλητικό εμπόδιο για την πραγμάτωση κερδών, σήμερα αντιλαμβάνονται ότι μπορεί να αποτελέσει τον κινητήριο μοχλό μιας νέας τεχνολογικής επανάστασης, καθώς ένας νέος κύκλος κατανάλωσης και συσσώρευσης ξεκινά[3]. Οι πράσινες επενδύσεις και οι οικολογικές business προβλέπουν αντικατάσταση του στόλου των οχημάτων με νέα ηλεκτρικά αυτοκίνητα, το ίδιο με τα αεροπλάνα, τα κρουαζιερόπλοια και τα τάνκερ, τα οποία θα διαθέτουν πλέον φωτοβολταϊκά και κινητήρες υδρογόνου, ενίσχυση των πράσινων μεταφορών (μεγάλες επενδύσεις σε συστήματα metro και πράσινα τραίνα υψηλής ταχύτητας), αναζωογόνηση της παγκόσμιας αγοράς ακινήτων με βιοκλιματικές οικοδομές και ριζική ανανέωση του αστικού περιβάλλοντος με οικολογικό design και αειφορικό χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. Επιπλέον, αναδύονται νέοι βιομηχανικοί τεχνολογικοί κλάδοι, όπως αυτοί των τεχνολογιών απορρύπανσης, ανακύκλωσης και των εναλλακτικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης και της πυρηνικής ενέργειας, η οποία βαφτίζεται και αυτή πράσινη. Επίσης, η κατανάλωση αναζωογονείται με πλήθος νέων έξυπνων πράσινων οικιακών συσκευών, προϊόντων και ecogadgets με μειωμένο οικολογικό αποτύπωμα (πράσινα πλυντήρια, ψυγεία, τηλεοράσεις, απορρυπαντικά, καλλυντικά, εντομοκτόνα, κινητά, οικολογικά οργανικά ρούχα, βιολογικά κρασιά, τσίπουρα και τρόφιμα) και, βέβαια, ο τουρισμός με πράσινη ταυτότητα, ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός γίνονται οι νέες έξυπνες βαριές βιομηχανίες των μεσογειακών χωρών. Τέλος, συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω, σχεδιάζονται και ήδη έχουν αρχίσει να κατασκευάζονται πειραματικές νέες υβριδικές εξολοκλήρου πράσινες, οικολογικές, αλλά και έξυπνες, δημιουργικές πόλεις σε Δανία, Κινά και Αμπού Ντάμπι[4]. Ο πράσινος καπιταλισμός με την πράσινη οικονομία, τεχνολογία, πολεοδομία και το ιδεολόγημα της αειφόρου ανάπτυξης αναζωογονείται, συνδυάζοντας καινοτομία, ευελιξία, προσαρμοστικότητα, επελαύνει αποκαθαρμένος από τις αμαρτίες του παρελθόντος και υπόσχεται διαρκή ανάπτυξη με οικολογική ευαισθησία για όλο τον πλανήτη.

Οικολογική Φούσκα

Ταυτόχρονα, το 2005 με την ενεργοποίηση του πρωτοκόλλου του Κιότο εγκαινιάστηκε και ο ποιοτικός δείκτης του Green New Deal, το διεθνές πράσινο χρηματιστήριο-εμπόριο ρύπων, το οποίο μετατρέπει τον πλανήτη σε ενιαία «αγορά ρύπανσης» και περιλαμβάνει πράσινους φόρους, οικολογικά πρόστιμα, «δικαιώματα στη ρύπανση» και «παραδείσους ρύπανσης». Το πρωτόκολλο προβλέπει μείωση των θερμοκηπιακών αερίων κατά 5,2% έως το 2012 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, και ως μηχανισμό ρύθμισης υιοθετεί την αγοραπωλησία ρύπων με βάση την οποία ένας ιδιώτης, μια εταιρεία ή ένα κράτος μπορεί να πουλήσει και

Είμαστε η αόρατη γενιά, η γενιά των κρίσεων, η γενιά του φαινομένου του θερμοκηπίου, της επισφαλούς εργασίας, των μεταλλαγμένων, των νέων περιφράξεων. Όμως, είμαστε και η δύναμη που κινεί αυτό τον κόσμο. Η δύναμη του καπιταλισμού είτε είναι πράσινος είτε είναι γκρι πηγάζει από τη δική μας εργασία, τις δικές μας σκέψεις και επιθυμίες. Εμείς, λοιπόν, μπορούμε να τον μπλοκάρουμε.

να αγοράσει δικαιώματα ρύπανσης. Όσοι υπερκαταναλώνουν ορυκτά καύσιμα, συμβάλλοντας στην κλιματική αλλαγή, μπορούν να εξαγοράσουν την περιβαλλοντική τους αμαρτία, προσφέροντας ένα χρηματικό ποσό, κάτι σαν οικολογικό πρόστιμο, προκειμένου να επενδυθεί σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Με την νέα πράσινη συμφωνία, όλοι, λοιπόν, τζογάρουν στο πράσινο. Έτσι, τα δάση ανάγονται σε «απορροφητήρες» των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και αγοράζονται από εταιρείες ώστε να δικαιολογούν τις εκπομπές ρύπων σε άλλα σημεία του πλανήτη. Δημιουργείται μια νέα γεωγραφία της ρύπανσης. Στο όνομα της «καθαρής ανάπτυξης» η φύση μετασχηματίζεται σε βιοκεφάλαιο και εμπορευματοποιείται, χτίζονται νέες πράσινες περιφράξεις[5] σε ποτάμια, αέρα, ήλιο, ωκεανούς, dna και η κλιματική αλλαγή μετατρέπεται σε μπίζνα. Η «δημιουργική» καταστροφή του περιβάλλοντος συνεχίζεται με τον «πράσινο πυρετό» να αναζωογονεί τον «καπιταλισμό του καζίνου». Βέβαια, η απατή της κερδοσκοπικής πράσινης κούρσας του Κιότο είναι φανερή καθώς οι παγκόσμιες εκπομπές θερμοκηπιακών αερίων αντί να μειωθούν τα τελευταία δέκα χρόνια έχουν αυξηθεί κατά 25% και πολλοί φημολογούν ότι ο τζόγος γύρω από την αγορά του άνθρακα αναμένεται να εκτοξευθεί με κίνδυνο να αποτελέσει την επόμενη χρηματιστηριακή εcοφούσκα.

Μοριοποίηση του καπιταλισμού και κοινωνική ενσωμάτωση

Πέρα από την οικονομική αναζωογόνηση, ο βασικός στόχος του σύγχρονου καπιταλιστικού green new deal είναι η αντιμετώπιση της κρίσης νοήματος που έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία κοινωνικής ενσωμάτωσης και αποτελεσματικής διαχείρισης των πληθυσμών. Η θεμελιώδης κρίση που αντιμετωπίζει ο καπιταλισμός είναι η κρίση νομιμοποίησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης, καθώς τα οράματα και ιδεολογήματα της ευτυχίας, της ατομικής ελευθερίας, της ισότητας, της εργασίας, της κατανάλωσης, ακόμα και το μετανεωτερικό της ασφάλειας έχουν χρεοκοπήσει και απαιτείται ένα νέο όραμα. Η ιστορία είναι γνωστή. Κάθε φορά που η κυρίαρχη αναπτυξιακή ιδεολογία υφίσταται έντονη κριτική, το περίγραμμά της διαστέλλεται, ώστε να συμπεριλάβει άγνωστες μέχρι εκείνη τη στιγμή ποιότητες. Διεισδύει στο μοριακό επίπεδο των ατόμων, αφομοιώνει τις αρνήσεις, αποικεί τις επιθυμίες, κατευθύνει τη δημιουργικότητα. Το πράσινο new deal αποτελεί το νέο ιδεολογικό δίχτυ ασφάλειας, το στρατηγικό μηχανισμό κοινωνικής συναίνεσης, εθνικής ενότητας, ταξικής ειρήνης και πρόληψης μελλοντικών κοινωνικών εξεγέρσεων. Η πράσινη μετάλλαξη του καπιταλισμού έρχεται την κατάλληλη στιγμή. Σε μια κρίση ειλικρίνειας τα κυρίαρχα think tank[6] ομολογούν ότι η κλιματική αλλαγή και να μην υπήρχε έπρεπε να εφευρεθεί. Η αναζωογόνηση και διαιώνιση της ιδεολογικής ηγεμονίας του καπιταλισμού είναι εδώ.

Σαμποτάζ στο green new deal

Είμαστε η αόρατη γενιά, η γενιά των κρίσεων, η γενιά του φαινομένου του θερμοκηπίου, της επισφαλούς εργασίας, των μεταλλαγμένων, των νέων περιφράξεων. Όμως, είμαστε και η δύναμη που κινεί αυτό τον κόσμο. Η δύναμη του καπιταλισμού είτε είναι πράσινος είτε είναι γκρι πηγάζει από τη δική μας εργασία, τις δικές μας σκέψεις και επιθυμίες. Εμείς, λοιπόν, μπορούμε να τον μπλοκάρουμε. Το ανταγωνιστικό κίνημα οφείλει να ξεσκεπάσει την πράσινη μάσκα του καπιταλισμού, να φτύσει τα ξεπουλημένα αριστεροπράσινα κόμματα και να χτίσει τη δική του αυτόνομη δημόσια σφαίρα έξω από τα πράσινα κρατικά συμβόλαια. Πίσω από το πράσινο new deal δεν είναι ο φόβος του Αρμαγεδδώνα της υπερθέρμανσης του πλανήτη, του Τέλους του Κόσμου, οι βιογεννητικές καταστροφές και οι υπερθανητηφόρες πανδυμίες, αλλά βρίσκονται οι εν δυνάμει κοινωνικές αναταραχές και εξεγέρσεις. Η σημερινή κρίση δεν πρόκειται απλώς για χρηματιστηριακή, ενεργειακή, οικολογική ή οποιαδήποτε άλλη eco-bio-mega κρίση αλλά για κρίση κοινωνικής νομιμοποίησης και ενσωμάτωσης. Ας μετατρέψουμε, λοιπόν, τους χειρότερους φόβους των αφεντικών σε πραγματικότητα. Το ξέρουν, το νιώθουν, το φοβούνται πως οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί ενίοτε βράζουν πολύ πιο γρήγορα από τον πλανήτη. Εμείς δεν συνθηκολογούμε, δεν συμμαχούμε με αφεντικά, μπάτσους, εθνικιστές, ομοφοβικούς. Σκίζουμε το νέο πράσινο κοινωνικό συμβόλαιο, σαμποτάρουμε την πράσινη μπίζνα, εντείνουμε την κρίση και ανεβάζουμε την θερμοκρασία των κοινωνικών συγκρούσεων.

---

1. αφομοιώνοντας και κλέβοντας τα χρήματα των αυτοργανωμένων εργατικών ταμείων αλληλοβοήθειας
2. New Deal (Νέα Συμφωνία). Ο όρος new deal αναφέρεται στην κεϋνσιανού τύπου αναδιάρθρωση του αμερικανικού καπιταλισμού μετά τη συμφωνία μεταξύ κυβέρνησης, αφεντικών, βιομηχανικών εργατών και αγροτών στις ΗΠΑ για να ξεπεραστεί η οικονομική κρίση του 1929 και η ύφεση της δεκαετίας του '30. Από τις αρχές έως τα μέσα της δεκαετίας του '30 η ανεργία στις ΗΠΑ είχε ανέβει στο 25% και σε ολόκληρη την χώρα ξεσπούσαν μαζικές απεργίες που έφταναν μέχρι και σε κοινωνικές εξεγέρσεις, όπως στο Σαν Φρανσίσκο και τη Μινεάπολη, μεταξύ 1934 και 1936 δολοφονήθηκαν 88 εργάτες σε συγκρούσεις με την αστυνομία. Ο Ρούσβελτ με το δημοκρατικό κόμμα πήρε, λοιπόν, την εξουσία το 1933, παραχωρώντας κοινωνική ασφάλιση, εκπονώντας μεγάλα κρατικά προγράμματα δημόσιων επενδύσεων για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και αναγνωρίζοντας στοιχειώδεις συνδικαλιστικές ελευθερίες στους εργάτες. Στον αντίποδα των παραπάνω εργατικών κατακτήσεων, αρκετά ηγετικά στελέχη μαχητικών εργατικών σωματείων ξεπουλιούνται, γίνονται γερουσιαστές με το δημοκρατικό κόμμα και το πρότερο ριζοσπαστικό εργατικό κίνημα αφοιμειώνεται, ελέγχεται και πάει σπίτι του, επικρατεί εργασιακή ειρήνη και η κυβέρνηση με τα αφεντικά της χώρας με σύμφωνη την εθνική κοινή γνώμη στέλνουν τους εργάτες τροφή στα κανόνια του Β΄ παγκοσμίου πολέμου. Εξάλλου, ο εμπνευστής του new deal, ο ίδιος ο Ρούζβελτ, που ήταν πολυεκατομμυριούχος, διαμαρτυρόταν σε ένα γράμμα προς του επικριτές του για την «ανικανότητα όλων εκείνων που έχουν περιουσία να καταλάβουν ότι είμαι ο καλύτερος φίλος που είχε ποτέ το σύστημα του κέρδους».
3. Η οικολογική βιομηχανία στην Ε.Ε. αυξάνεται κατά 18% κάθε χρόνο και ο τζίρος των βιομηχανιών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου έχει πλέον ξεπεράσει το άθροισμα του τζίρου των βιομηχανιών αεροδιαστημικής και άμυνας, σύμφωνα με έρευνα της τράπεζας HSBC.
4. Κομμάτι του green new deal και του πράσινου οικολογικού πυρετού αποτελούν οι SymbioCity (Σουηδία), Masdar City (Αμπού Ντάμπι), Tianjin (Κίνα), Curitiba (Βραζιλία), Vauban (Γερμανία), Treasure Island (Σαν Φρανσίσκο), H2PIA (Δανία). Πρόκειται για τις πιο προβεβλημένες πρότυπες πράσινες πόλεις, υβριδικές οικογειτονιές και τεχνολογικά εργαστήρια πράσινης ανάπτυξης, με μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, χωρίς αυτοκίνητα, απεξαρτημένες από πετρέλαιο και ορυκτά καύσιμα, με ενεργειακή αυτονομία βασισμένη σε ΑΠΕ (ανανεώσιμες πηγές ενέργειας) και καθολική ανακύκλωση, που φυσικά απευθύνονται σε αριστοκρατικά στρώματα και σε εξειδικευμένους ερευνητές. Όλες οι ισχυρές και αναδυόμενες οικονομίες στα πλαίσια του ενδοκαπιταλιστικού ανταγωνισμού θέλουν να προβάλουν μια δική τους ιδανική πράσινη πόλη πρότυπο, προπαγανδιστικό κοινωνικό αντίβαρο στον πάνω από δυο αιώνες καπιταλιστικό, οικοκαταστροφικό, αστικό κανιβαλισμό.
5. Περίφραξη είναι η διαδικασία με την οποία ένα κοινό αγαθό (π.χ. μια πηγή πρώτων υλών, ένα μέσο παραγωγής, η γνώση, εσχάτως οι λειτουργίες της ζωής) που αποτελεί συλλογική κτήση μιας ανθρώπινης κοινότητας μετατρέπεται σε ατομική ή κρατική ιδιοκτησία. Είναι η διαδικασία με την οποία μια κοινότητα στερείται (με άμεση ή έμμεση βία) τη δυνατότητα να έχει ελεύθερη πρόσβαση και υπό τον έλεγχό της αυτό το οποίο περιφράσσεται. Πρόκειται για θεμελιώδη διαδικασία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής: Είναι ο τρόπος με τον οποίο μια ανθρώπινη κοινότητα στερείται τα μέσα με τα οποία παράγει και αναπαράγεται. Έτσι χάνει την αυτονομία της, στερείται κάθε εναλλακτική (μη καπιταλιστική) δυνατότητα εξασφάλισης της ύπαρξής της και εξαναγκάζεται να αποδεχθεί τον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων.
6. Think tank (Δεξαμενές σκέψης): πρόκειται για οργανισμούς ή πολιτικά ινστιτούτα που υποστηρίζουν κυβερνήσεις, κόμματα, βιομηχανίες και προτείνουν στρατηγικές σε πολιτικά, τεχνολογικά, κοινωνικά, επιστημονικά, στρατιωτικά ζητήματα

Διαβάστε - Χρήσιμη Βιβλιογραφία

Sarajevo (2009), *Το θερμοκήπιο των φαινομένων.* τεύχος 34 p.p. 12-14, Νοέμβριος 2009.
Florida Richard (2002). *The Rise of the Creative Class. And How It's Transforming Work, Leisure and Everyday Life.* Basic Books. ISBN 0-465-02477-7.
Katsiaficas George (1997). *Η ανατροπή της πολιτικής ευρωπαϊκά αυτόνομα κοινωνικά κινήματα και η αποαποικιοποίηση της καθημερινής ζωής.* εκδ. ελευθεριακή κουλτούρα.
Black Out (2007). *Ο μύθος της αειφόρου ανάπτυξης.* τεύχος 10ο Δεκέμβριος 2007 [διαθέσιμο στο http://blackout.gr/

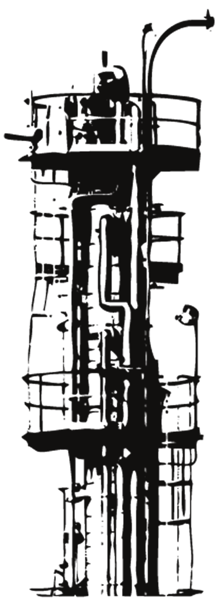

Η ενεργειακή κρίση

των ημερών μας

Ένας από τους παράγοντες στον οποίο ο καπιταλισμός αναζητεί μία διέξοδο είναι στην εύρεση μίας ενεργειακής πηγής (ή καλύτερα ενός συνδυασμού αυτών) αρκετά ικανής και ισχυρής, ώστε να διατηρήσει τη δυνατότητα του συστήματος να συνεχίσει την αέναη οικονομική του μεγέθυνση. Η μετάβαση σε ένα μεταπετρελαϊκό ενεργειακό καθεστώς είναι αναπόφευκτη και έχει να κάνει τόσο με υλικά όρια που αντιμετωπίζει όσο και της ιδεολογικής «πράσινης» κατεύθυνσής του. Η διαδικασία αυτή κινείται παράλληλα με την εξέλιξη αβέβαιων και μακροπρόθεσμων συλλογικών αγώνων και θα επηρεαστεί από τις ποιοτικές τους προοπτικές. Το ζητούμενο για εμάς είναι, ξεπερνώντας τόσο πάγιες αλήθειες για την κοινωνική εξέλιξη όσο και τεχνικές προσεγγίσεις για το τρόπο προσαρμογής στην εξάντληση του ενός ή του άλλου φυσικού πόρου, να εστιάσουμε πολιτικά στους αγώνες, κοινοτικούς, εργατικούς και άλλους που εμφανίζονται.

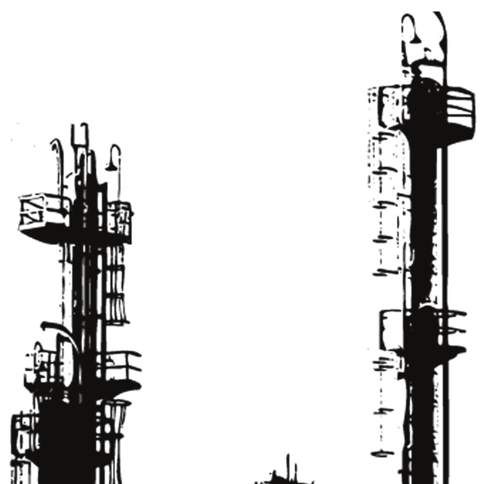

Κομμάτι της κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος είναι η ενεργειακή του κρίση. Ένας από τους παράγοντες στον οποίο ο καπιταλισμός αναζητεί μία διέξοδο στην εύρεση μίας ενεργειακής πηγής (ή καλύτερα ενός συνδυασμού αυτών) αρκετά ικανής και ισχυρής, ώστε να διατηρήσει τη δυνατότητα του συστήματος να συνεχίσει την αέναη οικονομική του μεγέθυνση. Η αναζήτηση αυτή συνοδεύεται από καταστροφικές δραστηριότητες εξόρυξης φυσικών πόρων[1], μεγάλα αναπτυξιακά έργα, κ.α. που προκαλούν δραματική αύξηση των θερμοκηπιακών αερίων, τον εκτοπισμό ντόπιων πληθυσμών, την εκμετάλλευση της εργασίας των ντόπιων και μεταναστών εργατών, την καταστροφή της γης και του νερού.

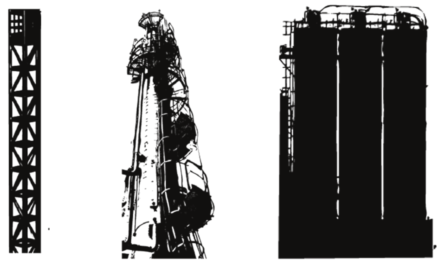
Αφετηρία για τη μελέτη του ενεργειακού ζητήματος αποτελεί μία οπτική, η οποία τοποθετεί την τεχνολογία και την ενέργεια μέσα στο πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων των οποίων αποτελούν μέρος. Τεχνολογία-ενέργεια και κοινωνικές σχέσεις αλληλοεπηρεάζονται διαλεκτικά.

Στον αντίποδα αυτής της αντίληψης υπάρχει μία ευρύτατα διαδεδομένη βιβλιογραφία, η οποία με ένα καταστροφολογικό ύφος του τύπου «το τέλος πλησιάζει» μιλάει για την εξάντληση του πετρελαίου ως απλά ένα θέμα πεπερασμένων φυσικών πόρων και κάτι που άπτεται της κατάλληλης τεχνολογική λύσης. Ο λόγος αυτός εστιάζει στην αναγκαιότητα μίας αποκεντρωμένης κοινωνικής οργάνωσης, η οποία να στηρίζεται σε ανάλογη αγροτική και ενεργειακή παραγωγή (τοπικά αγροκτήματα, μικρές ενεργειακές μονάδες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας). Η επίτευξη μίας τέτοιας μορφής οργάνωσης τίθεται ως πανάκεια χωρίς να εξηγεί με ποιόν τρόπο θα καθιστούσε από μόνη της πιο ελεύθερη την κοινωνία. Βασικό της μειονέκτημα είναι ότι παρουσιάζει τον καπιταλισμό ως ένα πράγμα, έναν ενεργειακό μηχανικό σχηματισμό και όχι ως μία εξελισσόμενη κοινωνική σχέση.

Η εξάντληση των φυσικών πόρων και η τεχνολογία είναι και οι δύο σημαντικοί παράγοντες του ζητήματος της ενεργειακής κρίσης τους οποίους, όμως, αν δούμε αποκομμένα θα χάσουμε την κοινωνική του διάσταση. Αντίθετα, για εμάς, είναι διαφωτιστικό να δούμε τη χρήση, την παραγωγή και τη διανομή της ενέργειας ως στιγμές των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων παραγωγής. Έτσι θα μπορέσουμε να αναλύσουμε αλλαγές που επηρεάζουν τις ζωές μας, όπως τις αυξομειώσεις στις τιμές των καυσίμων, τη δημιουργία μεγάλων έργων παραγωγής ενέργειας (νέες μονάδες λιγνίτη, φυσικού αερίου, μεγάλα φράγματα), την ανάπτυξη της βιομηχανίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) κ.α. με έναν κριτικό τρόπο. Μέσα από μία τέτοια οπτική θα δούμε ότι η ενέργεια και η τεχνολογία αποτελούν

Κομμάτι της κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος είναι η ενεργειακή του κρίση

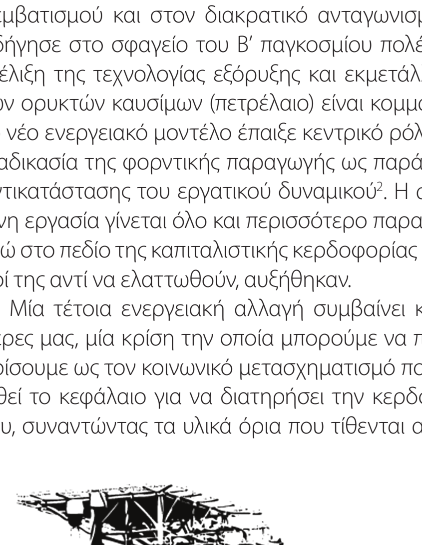
=επίσης έδαφος κοινωνικών αγώνων και διαμορφώνονται από αυτούς. Οι αγώνες αυτοί αφορούν στην αντίθεση της οικειοποίησης των φυσικών πόρων από το κεφάλαιο και μπορεί να ξεκινούν από την εναντίωση στην εξόρυξή τους ή στην πραγματοποίηση κάποιου ανάλογου έργου (π.χ. ενός μεγάλου φράγματος), αλλά να μην περιορίζονται εκεί.

Ενεργειακή κρίση και καπιταλισμός

Κατά την εξέλιξη της πορείας του ο καπιταλισμός έχει αντιμετωπίσει πολλές κρίσεις, οι οποίες προέκυψαν από τις συνέπειες της οικολογικής ανισορροπίας, την αντίσταση των καταπιεσμένων και τον έλεγχο των φυσικών πόρων και ειδικότερα της ενέργειας από τα κυρίαρχα καθεστώτα. Το πέρασμα από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό στην Αγγλία, συνοδεύτηκε από τον αφανισμό των δασών από την χώρα και την ελαχιστοποίηση της γονιμότητας τον εδαφών, πριν γίνει η μετάβαση από τη ξυλεία στο λιγνίτη και σχηματοποιηθεί ο συνολικός κοινωνικός μετασχηματισμός της χώρας. Η μετάβαση από τον άνθρακα στο πετρέλαιο συνδέεται επίσης με ένα συνδυασμό κοινωνικών παραγόντων που κινητοποιούν το συνολικό μετασχηματισμό της εποχής: η οργάνωση και ριζοσπαστικοποίηση των ανθρακωρύχων κατέστησαν το λιγνίτη λιγότερο ελκυστικό για το κεφάλαιο σε μία περίοδο που εμφανίζεται το φορντικό μοντέλο παραγωγής. Η εντατικοποίηση της εργασίας και η μη-πειθάρχηση πληθυσμών, η αύξηση του καταναλωτισμού την δεκαετία του '20 και η κρίση του '29 που ακολούθησε είναι σημεία στην πορεία μίας οξυμένης συνθήκης κοινωνικού ανταγωνισμού που οδήγησε στην κεντρική εμφάνιση του κρατικού παρεμβατισμού και στον διακρατικό ανταγωνισμό που οδήγησε στο σφαγείο του Β' παγκοσμίου πολέμου. Η εξέλιξη της τεχνολογίας εξόρυξης και εκμετάλλευσης των ορυκτών καυσίμων (πετρέλαιο) είναι κομμάτι του. Το νέο ενεργειακό μοντέλο έπαιξε κεντρικό ρόλο στην διαδικασία της φορντικής παραγωγής ως παράγοντας αντικατάστασης του εργατικού δυναμικού[2]. Η ανθρώπινη εργασία γίνεται όλο και περισσότερο παραγωγική ενώ στο πεδίο της καπιταλιστικής κερδοφορίας οι ρυθμοί της αντί να ελαττωθούν, αυξήθηκαν.

Μία τέτοια ενεργειακή αλλαγή συμβαίνει και στις μέρες μας, μία κρίση την οποία μπορούμε να προσδιορίσουμε ως τον κοινωνικό μετασχηματισμό που προωθεί το κεφάλαιο για να διατηρήσει την κερδοφορία του, συναντώντας τα υλικά όρια που τίθενται από την κλιματική αλλαγή, την εξάντληση των φυσικών πόρων και τις κοινωνικές αντιστάσεις που κυοφορούνται. Ονομάζουμε την διαδικασία αυτής της μετάβασης ενεργειακή κρίση γιατί τα ενδεχόμενα της εξέλιξής της είναι ανοιχτά. Ο συνδυασμός της οικονομικής, ενεργειακής και κλιματικής κρίσης δίνει στο κεφάλαιο μεγάλες δυνατότητες να δικαιολογήσει τους μετασχηματισμούς του «για το καλό του πλανήτη και της οικονομίας», ενσωματώνοντας στην κίνησή του αυτή κάποια τμήματα του περιβαλλοντικού κινήματος με καταστρεπτικές συνέπειες για τους σκοπούς της περιβαλλοντικής και κοινωνικής δικαιοσύνης. Από την άλλη μεριά, είναι ανοιχτά τα ενδεχόμενα για την εμφάνιση αγώνων που θα απονομιμοποιήσουν τις προτεραιότητες του κεφαλαίου στη διαχείριση αυτών των κρίσεων και θα προάγουν εναλλακτικούς δεσμούς και αξίες. Οι επιλογές ενός νέου ενεργειακού μοντέλου θα βρεθούν σε ένα συνδυασμό χρήσεων διαφορετικών πηγών ενέργειας. Πιθανή φαίνεται η επαναφορά (όπως γίνεται ήδη) της συζήτησης για τη πυρηνική ενέργεια, αυτή την φορά ως πράσινη (sic) εναλλακτική λύση, η διατήρηση του φυσικού αερίου που όμως απαιτεί δίκτυα διανομής με σταθερές διακρατικές σχέσεις και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Οι τελευταίες, δεδομένης της μη συνεχής παροχής τους, συνιστούν μία συμπληρωματική παραγωγή την οποία το ενεργειακό λόμπι επιθυμεί να είναι ένα μικρότερο, αλλά πολλά υποσχόμενο κομμάτι στην ίδια μοιρασιά. Σε κάθε περίπτωση, η μορφή που θα αποκτήσει ο μετα-πετρελαϊκός ενεργειακός σχηματισμός θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα του κεφαλαίου να επαναδομήσει με επιτυχία τις κοινωνικές σχέσεις σε πλανητικό επίπεδο και να διαιρέσει την παγκόσμια κυκλοφορία των αγώνων.

Παράλληλα, παρατηρούμε ότι εμφανίζονται πολλοί και διαφορετικοί κοινωνικοί αγώνες που άπτονται των ζητημάτων της ενέργειας και της κλιματικής αλλαγής. Αυτοί αφορούν σε ποικίλα θέματα: από την ιδιοκτησία και τον έλεγχο της ενεργειακής παραγωγής και της διαδικασίας εξόρυξης έως την πρόσβαση και την τιμή της ενέργειας, από τις αποζημιώσεις προς πληθυσμούς πετρελαιοπαραγωγών χωρών της Λατινικής Αμερικής και της Μέσης Ανατολής, των οποίων οι εκτάσεις είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης εδώ και χρόνια, έως την αντίσταση σε μεγάλα αναπτυξιακά σχέδια (π.χ. σχέδιο Πουέμπλα Παναμά στο Μεξικό), από την περίφραξη της ηλιακής, αιολικής, υδροηλεκτρικής ενέργειας έως τους ενεργειακούς εργάτες. Η διερεύνηση όλων αυτών των αγώνων[3] είναι ένα ζητούμενο.

Κλιματική αλλαγή και η ανάπτυξη της βιομηχανίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ)

Σε πολιτικό επίπεδο τα τελευταία 4-5 περίπου χρόνια η κλιματική αλλαγή βρίσκεται στην κορυφή της ημερήσιας διάταξης. Αυτό το γεγονός σηματοδοτήθηκε από την έκθεση Stern[4] η οποία έστειλε σε ολόκληρο τον κόσμο το μήνυμα ότι «τώρα είναι η πιο οικονομικά συμφέρουσα στιγμή για τη δημιουργία ενός πράσινου καπιταλισμού ο οποίος θα αντιμετωπίσει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Αργότερα θα είναι πολύ αργά…». Από εδώ και στο εξής, φαίνεται ότι το λόμπι των κυβερνήσεων και βιομηχανικών συμφερόντων μετατοπίζεται από την άρνηση της κλιματικής αλλαγής, θέση που υποστήριξε στο παρελθόν, επιδιώκει να το αποπολιτικοποιήσει και να μοιράσει τις ευθύνες του σε όλη τη «μεγάλη οικογένεια» της ανθρωπότητας ανεξάρτητα κοινωνικών ανισοτήτων και τρόπου ζωής[5]. Έτσι, καθώς οικοδομείται η ιδεολογική κάλυψη του πράσινου καπιταλισμού, φτάνουμε στο σήμερα σε μία συγκυρία όπου η κλιματική αλλαγή εισάγεται ως επιχείρημα για να δικαιολογήσει πολιτικές ελέγχου και καταστολής που να βασίζονται σε μία φιλολογία φόβου και καταστροφολογίας επιδιώκοντας την κοινωνική συναίνεση. Σε μία τέτοια λογική, ζητήματα όπως το ανώτατο σημείο πετρελαϊκής παραγωγής[6] (peak oil), και τα αυξανόμενα ενεργειακά κόστη τίθενται ως επιχείρημα δικαιολόγησης των αυξανόμενων κοινωνικών πιέσεων σε εργάτες και κοινότητες.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, η τεχνολογία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) αυξάνει παγκόσμια με ένα παράδοξο τρόπο. Μέχρι τώρα έχει αναπτυχθεί λίγο και σε συγκεκριμένα μέρη του κόσμου όμως η εξάντληση των φυσικών πόρων, η κλιματική αλλαγή, η αναζήτηση μίας νέας πρωταρχικής συσσώρευσης και οι διεθνείς ενδοκαπιταλιστικές συγκρούσεις συνιστούν μία υλική ώθηση προς τις ΑΠΕ. Φτάνουμε όντως στο τέλος της πετρελαϊκής εποχής και αυτό δεν είναι μία ιδεολογική επιλογή αλλά μία πραγματικότητα που βασίζεται σε υλικούς περιορισμούς. Παράλληλα με αυτό, υπάρχει όμως και το ιδεολογικό κομμάτι των ΑΠΕ. Η υπόσχεση που απορρέει όταν σκεφτεί κανείς ανεμογεννήτριες και λαμπερά φωτοβολταϊκά είναι ότι το ενεργειακό μας σύστημα θα μπορούσε να είναι οικολογικό και αυτόνομο

Κατά την εξέλιξη της πορείας του ο καπιταλισμός έχει αντιμετωπίσει πολλές κρίσεις, οι οποίες προέκυψαν από τις συνέπειες της οικολογικής ανισορροπίας, την αντίσταση των καταπιεσμένων και τον έλεγχο των φυσικών πόρων και ειδικότερα της ενέργειας από τα κυρίαρχα καθεστώτα. Μία τέτοια ενεργειακή αλλαγή συμβαίνει και στις μέρες μας.

και έτσι να μπορεί να λειτουργήσει η ανθρωπότητα με παρόμοιο τρόπο. Όλη η ανθρωπότητα ως μεμονωμένα άτομα όμως, όσοι θα μπορούν να την πληρώνουν και όσοι δεν θα υποστούν τις συνέπειές της.

Η κατεύθυνση που παίρνουν οι ΑΠΕ στις μέρες μας δεν είναι αυτή που υποστηρίζουν οι πράσινοι υπερασπιστές της: αντί για αποκεντρωμένες μονάδες που να εξυπηρετούν τοπικές ανάγκες έχουμε κεντρικοποιημένα μεγαπρότζεκτ. Αντί δηλαδή να αναπτύσσονται οι ΑΠΕ πάνω σε μία συνεργατική-κοινοτιστική μορφή κοινωνικής οργάνωσης έχουμε την εφαρμογή της καπιταλιστικής λογικής περιορισμών και περιφράξεων. Η κυρίαρχη τάση για τον καθορισμό της ενεργειακής πολιτικής είναι αυτή που τίθεται από τον ενεργειακό επιχειρηματικό τομέα, τις ίδιες δηλαδή εταιρίες που στο παρελθόν ανέπτυξαν την τεχνολογία εκμετάλλευσης του πετρελαίου, φυσικού αερίου και πυρηνικών και, όσον αφορά στις ΑΠΕ, επικεντρώνεται σε ένα συνδυασμό τεχνικών λύσεων και εθνικών/υπερεθνικών πολιτικών μηχανισμών.

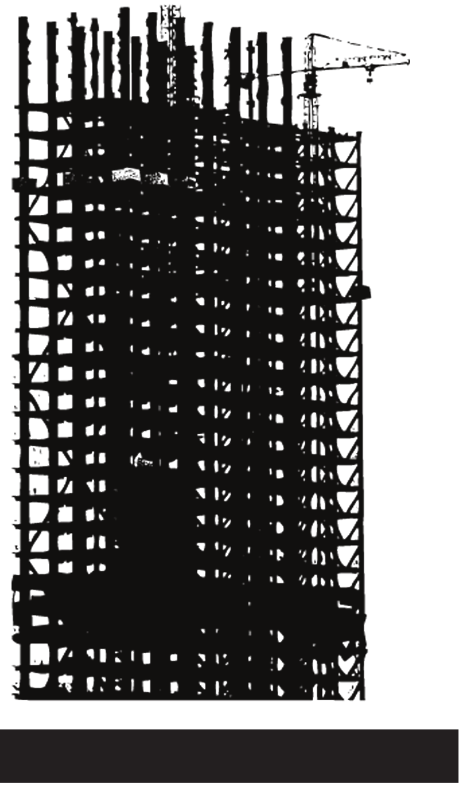
Από τη μία μεριά, μία κοινή προσέγγιση για τις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου είναι αυτή που προωθεί την απογείωση των ΑΠΕ σε σχέση με εθνικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και πετυχημένες εφαρμογές (π.χ. γερμανία, δανία) στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς. Ένα νέο πεδίο κοινωνικών συγκρούσεων ανοίγει. Η καθιέρωση της ιδιοκτησίας πάνω στον αέρα και τον ήλιο είναι οι νέες επιθετικές κινήσεις του καπιταλισμού στα κοινά και εκεί βρίσκεται ένα πολιτικό διακύβευμα. Στον ελλαδικό χώρο μία τέτοια ανάπτυξη έχει αρχίσει να συμβαίνει (π.χ. σχέδια για αιολικά πάρκα στην Κρήτη, την Κέρκυρα και αλλού), ενώ έχει ξεκινήσει η αντικατάσταση εμπορικών καλλιεργειών, όπως ο καπνός από τις πρώτες ποικιλίες βιοκαυσίμων. Από την άλλη, στις χώρες του 3ου κόσμου η ανάπτυξη των ΑΠΕ συνδέεται άμεσα με κεντρικές κρατικές πολιτικές που απειλούν τη γη αγροτικών κοινοτήτων και πραγματοποιούν εκδιώξεις ευάλωτων πληθυσμών. Επίσης, η προώθηση πολιτικών που αντικαθιστούν καλλιέργειες τροφίμων με καλλιέργειες βιοκαυσίμων απειλούν τη τροφική αυτονομία των αγροτικών κοινοτήτων, την βιοποικιλότητα του φυσικού τους περιβάλλοντος και βρίσκονται στο επίκεντρο των καινούργιων εξεγέρσεων για την τροφή που θα γίνουν. Ένα σημαντικό ερώτημα για το μέλλον είναι αν αγροτικοί πληθυσμοί θα αποκτήσουν πρόσβαση στα απαραίτητα εργαλεία για να αποφασίσουν αυτόνομα για τη χρήση των ενεργειακών και άλλων φυσικών πόρων στις περιοχές τους.

Συμπερασματικά

Ως μέρος των υλικών ορίων του καπιταλισμού και της ιδεολογικής «πράσινης» κατεύθυνσης του, η μετάβαση σε ένα μεταπετρελαϊκό ενεργειακό καθεστώς είναι αναπόφευκτη. Το θέμα είναι ότι αυτή η διαδικασία κινείται παράλληλα με την εξέλιξη αβέβαιων και μακροπρόθεσμων συλλογικών αγώνων και θα επηρεαστεί από τις ποιοτικές τους προοπτικές. Μπαίνουν ερωτήματα όπως: ποιες τεχνολογίες θα συμπεριληφθούν στην ενεργειακή μετάβαση και με ποιών τις προτεραιότητες και τους όρους; Ποιος θα πληρώσει τα κόστη και ποιος θα λάβει τα οφέλη; Θα είναι μία διαδικασία που θα ενισχύει τις παρούσες ιεραρχίες ή θα είναι μέρος μίας γενικότερης απελευθερωτικής διαδικασίας; Το ζητούμενο για εμάς είναι, ξεπερνώντας τόσο πάγιες αλήθειες για την κοινωνική εξέλιξη, όσο και τεχνικές προσεγγίσεις για το τρόπο προσαρμογής στην εξάντληση του ενός ή του άλλου φυσικού πόρου, να εστιάσουμε πολιτικά στους αγώνες, κοινοτικούς, εργατικούς και άλλους που εμφανίζονται. Παράλληλα, να ανοίξουμε την συζήτηση για το πώς χρησιμοποιούμε την ενέργεια, να προκαλέσουμε την πανάκεια του ενεργοβόρου πολιτισμού που ως κάτοικοι πρωτοκοσμικών χωρών αποτελούμε μέρος και μέσα από την αμφισβήτηση να αναζητήσουμε γόνιμες και ανατρεπτικές κοινωνικές συνδέσεις.

Ζητήματα όπως το ανώτατο σημείο πετρελαϊκής παραγωγής (peak oil), και τα αυξανόμενα ενεργειακά κόστη τίθενται ως επιχείρημα δικαιολόγησης των αυξανόμενων κοινωνικών πιέσεων σε εργάτες και κοινότητες. Παράλληλα η βιομηχανία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αναπτύσσεται σε μία λογική νέων περιφράξεων κοινών αγαθών όπως ο αέρας και ο ήλιος.

1. Χαρακτηριστικό παράδειγμα παραλογισμού είναι η εκμετάλλευση των ενεργοβόρων και ρυπογόνων για την εξόρυξή τους κοιτασμάτων πισσούχου άμμου (tar sands) που βρίσκονται στο Καναδά, την Βενεζουέλα και αλλού. Μιλάμε για μία εξόρυξη που συμπεριλαμβάνει την διύλιση και μετατροπή σε συμβατικό πετρέλαιο ενός εξαιρετικά πυκνού μίγματος άμμου, λάσπης, νερού και πετρελαίου. Η διαδικασία αυτή απαιτεί την κατανάλωση του 1/5 της παραγόμενης ενέργειας και δημιουργεί 2 με 4 φορές περισσότερα θερμοκηπιακά αέρια αν συγκριθεί με το συμβατικό πετρέλαιο.

2. Πέντε τομείς που ξεχωρίζουν ως προς αυτό είναι η μηχανοποίηση, ο τεχνητός φωτισμός, οι μεταφορές, οι τεχνολογίες επικοινωνίας, η παραγωγή φτηνής τροφής, στέγης, ρουχισμού και καταναλωτικών αγαθών

3. Ο George Caffentzis στη βιβλιογραφία του εντάσσει σε αυτούς τους κοινωνικούς αγώνες 1) την αντίσταση των Ιρακινών πετρελαιοπαραγωγών εργατών 2) την αντίσταση από τις χώρες της Βενεζουέλας, της Βολιβίας και του Εκουαδόρ στον έλεγχο των εσόδων του πετρελαίου από το κεφάλαιο 3) τους αγώνες αγροτικών και αστικών κινημάτων να επαναοικειοποιηθούν την γη, την ξυλεία, το πετρέλαιο και τις πηγές από τις οποίες αποκλείστηκαν ή/και άλλες κινήσεις γύρω από την κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με τον Caffentzis «Όλες αυτές οι αρνήσεις συμμόρφωσης με το κεφάλαιο είναι μέρος του ενεργειακού ανώτατου ορίου παραγωγής που αντιμετωπίζει σήμερα το κεφάλαιο».

4. Η έκθεση Stern (2006) είναι ένα έγγραφο 700 σελίδων που συντάχθηκε από τον οικονομολόγο Nicholas Stern για λογαριασμό της Βρετανικής κυβέρνησης. Αφορά στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην παγκόσμια οικονομία και έχει αποτελέσει την μεγαλύτερη και πιο διαδεδομένη έρευνα του είδους της. http://en.wikipedia.org/wiki/Stern_report

5. Ενδεικτικό της σχετικής δυσαναλογίας είναι ότι, σύμφωνα με στοιχεία της παγκόσμιας τράπεζας, το φτωχότερο 37% του παγκόσμιου πληθυσμού ευθύνεται για το 7% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ενώ το 15% του πληθυσμού ανεπτυγμένων χωρών παράγει περίπου το 50% αυτών των εκπομπών.

6. Ο όρος «ανώτατο σημείο της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου» (peak oil) χρησιμοποιείται για να δείξει ότι, δεδομένων των περιορισμένων αποθεμάτων των ορυκτών καυσίμων, υπάρχει ένα σημείο καμπής μετά το οποίο η εξόρυξη θα είναι όλο και δυσκολότερη και το καύσιμο όλο χαμηλότερης ποιότητας. Στο peak oil θα παράγεται η μεγαλύτερη ποσότητα πετρελαίου που έχει παραχθεί ποτέ σε μια δεδομένη χρονιά και, μετά από αυτό, η ετήσια παραγωγή θα αρχίσει να φθίνει.

Πηγές

(1) Tom Keefer (1999), Fossil Fuels, Capitalism, and Class Struggle, The Commoner N.13, http://www.commoner.org.

(2) Kolya Abramsky and Massimo De Angelis (1999), Introduction: Energy crisis (among others) is in the air, The Commoner N.13,

(3) Kolya Abramsky (1999), Energy and Labor in the World-Economy, The Commoner N.13,

(4) Sarajevo (2009), τεύχος 32

(5) Critical Currents (2009), Contours of Climate Justice: Ideas for shaping new climate and energy politics, Uppsala, www.dhf.uu.se.

(6) George Caffentzis (2005), No Blood for Oil – Energy, Class Struggle and War 1998-2004, http://www.radicalpolytics.org/

(7) Χορός της Καρμανιόλας (2009), Οικονομική ύφεση & κρίση συναίνεσης, www.xorostiskarmaniolas.blogspot.com

Όλα πρέπει να αλλάξουν
ώστε όλα να μπορούν να παραμείνουν τα ίδια

σημειώσεις για το ενεργειακό σχέδιο του Ομπάμα

Η ενεργειακή πολιτική της κυβέρνησης Μπους με τις υπεκφυγές και τις εισβολές της, οδήγησε στη φτώχεια, τον πόλεμο και την καταστροφή του περιβάλλοντος. Αλλά είναι η πολιτική του Ομπάμα πραγματικά διαφορετική; Μπορούμε να πιστέψουμε σε αυτή την αλλαγή; Το περιοδικό Turbulence ζήτησε από τον George Caffentzis, έναν έμπειρο αναλυτή για τις ενεργειακές πολιτικές να το ερευνήσει.

του George Caffentzis

Η ενεργειακή/ πετρελαϊκή πολιτική του Ομπάμα θα είναι διαφορετική από την πολιτική κυβέρνηση Μπους;

Η άμεση απάντησή μου σε αυτό το ερώτημα είναι ένα ισχυρό Όχι, ακολουθούμενο από ένα πιο διστακτικό Ναι. Ο λόγος για αυτή την αμφιθυμία είναι απλός: η αποτυχία της κυβέρνησης Μπους να αλλάξει ριζικά τη βιομηχανία πετρελαίου στη νεοφιλελεύθερη εικόνα του έκανε την μετάβαση από το ενεργειακό καθεστώς του πετρελαίου αναπόφευκτη, και η διοίκηση του Ομπάμα ανταποκρίνεται σε αυτό το αναπόφευκτο. Είμαστε, συνεπώς, στη μέση μιας εποχιακής αλλαγής και έτσι πρέπει να αναθεωρήσουμε τις αξιολογήσεις μας για τις πολιτικές δυνάμεις και τις συζητήσεις του παρελθόντος με κάποια περίσκεψη.

Πριν εξετάσω τις δύο πλευρές αυτής της απάντησης, θα πρέπει να είμαστε σαφείς ως προς τα δύο σύνολα πετρελαϊκών και ενεργειακών πολιτικών που συζητούνται.

Τα παραδείγματα των ιδεών της πολιτικής Μπους είναι πολύ γνωστά: η «πραγματική» ενεργειακή κρίση δεν έχει καμία σχέση με τα φυσικά όρια των ενεργειακών πόρων, αλλά οφείλεται στους περιορισμούς στην παραγωγή ενέργειας που επιβάλλονται από τους κυβερνητικούς κανονισμούς και το καρτέλ του ΟΠΕΚ. Πρώτον, η παραγωγή ενέργειας πρέπει να ελευθερωθεί και το διαφθαρμένο, δικτατορικό και φιλικό προς τους τρομοκράτες καρτέλ του ΟΠΕΚ να διαλυθεί από τα αμερικάνικα πραξικοπήματα (Βενεζουέλα) και τις εισβολές (Ιράκ και Ιράν). Στη συνέχεια, σύμφωνα με τον λαϊκίστικο λόγο του Μπους, η ελεύθερη αγορά μπορεί να επιβάλει τελικά ρεαλιστικές τιμές για τα ενεργειακά αγαθά (που θα έπρεπε να είναι περίπου το ήμισυ των σημερινών). Αυτό με τη σειρά του θα τονώσει την παραγωγή επαρκών προμηθειών και ένα νέο γύρο θεαματικής αύξησης των κερδών και των μισθών.

Η πετρελαϊκή/ ενεργειακή πολιτική του Ομπάμα, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας και μετά την εκλογή του, έχει μια εξίσου γνωστή ρητορική. Όπως ο ίδιος παρουσίαζε στις 27 Ιανουαρίου 2009, «θα αντιστρέψω την εξάρτησή μας από το ξένο πετρέλαιο, οικοδομώντας μια νέα ενεργειακή οικονομία η οποία θα δημιουργήσει εκατομμύρια θέσεις εργασίας (...). Η εξάρ-

τηση της Αμερικής από το πετρέλαιο είναι μια από τις πιο σοβαρές απειλές που έχει να αντιμετωπίσει το έθνος μας. Δίνει χρήματα σε δικτάτορες, πληρώνει για τη διάδοση των πυρηνικών και χρηματοδοτεί και τις δύο πλευρές του αγώνα μας κατά της τρομοκρατίας». Σε μακροπρόθεσμη βάση, η πολιτική αυτή περιλαμβάνει: επένδυση στις «καθαρές τεχνολογίες», χρηματιστήριο ρύπων, ανάπτυξη καθαρής τεχνολογίας λιθάνθρακα, αυστηρότερα στάνταρ για την κατανάλωση φυσικού αερίου από τα αυτοκίνητα και επιφυλακτική υποστήριξη για την πυρηνική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Η ενεργειακή πολιτική που περιέγραψε στην πρόταση του προϋπολογισμού υποστηρίζει μια ιδιότυπη αυτάρκεια «εθνικής ασφάλειας». (Αυτή η έμφαση στην αυτάρκεια είναι ακόμη πιο περίεργη, όταν προέρχεται από μια σχεδόν μυθική προ-παγκοσμιοποίησης φιγούρα όπως ο Ομπάμα). Η λογική του είναι έμμεσα κάπως έτσι: αν οι ΗΠΑ δεν ήταν τόσο εξαρτημένες από το ξένο πετρέλαιο, θα υπήρχε λιγότερη ανάγκη για τα στρατεύματα των ΗΠΑ να αποσταλούν σε ξένα εδάφη για να υπερασπιστούν την πρόσβαση των ΗΠΑ σε ενεργειακούς πόρους.

Ο Ομπάμα αντιμετωπίζει το πετρέλαιο με έναν εμπορικό τρόπο, καθώς είναι ζωτικής σημασίας για κάθε σύγχρονη οικονομία, παρόμοια με τον τρόπο που είχε αξία ο χρυσός τον 16ο και 17ο αιώνα. Ο μερκαντιλισμός έχει από καιρό εγκαταλειφθεί οριστικά ως βιώσιμη πολιτική οικονομία. (Ο Μερκαντιλισμός είναι μια οικονομική σχολή σκέψης, που θεωρείται ως μια μορφή οικονομικού εθνικισμού, και υποστηρίζει ότι η ευημερία ενός έθνους εξαρτάται από την προσφορά του στο μετοχικό κεφάλαιο και ότι ο συνολικός όγκος του διεθνούς εμπορίου είναι «αμετάβλητος». Τα οικονομικά περιουσιακά στοιχεία (κεφάλαιο) αντιπροσωπεύονται από τα πολύτιμα μέταλλα (χρυσός, ασήμι) και την αξία του εμπορίου που κατέχει το κράτος, τα οποία αυξάνονται μέσω του θετικού εμπορικού ισοζυγίου με άλλα έθνη (εξαγωγές μείον εισαγωγές).Η θεωρία δέχεται ότι ο πλούτος και τα νομισματικά περιουσιακά στοιχεία είναι όμοια. Ο μερκαντιλισμός προτείνει ότι η κυβέρνηση θα πρέπει για την επίτευξη των στόχων να παίζει έναν προστατευτικό ρόλο στην οικονομία, ενθαρρύνοντας τις εξαγωγές και αποθαρρύνοντας τις εισαγωγές, κυρίως μέσω της χρήσης των δασμών και των επιδοτήσεων. Αυτή η θεωρία κυριαρχούσε στις οικονομικές πολιτικές της Δυτικής Ευρώπης από τον 16ο έως τα τέλη του 18ου αιώνα.). Στην πραγματικότητα, ο Ομπάμα κάνει έκκληση για μια πολιτική αυτάρκειας για την υποκατάσταση του πετρελαίου, ενώ η κυβέρνησή του ασκεί τις μεγαλύτερες πιέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο για μια πολιτική παγκοσμιοποιημένης μη-αυτάρκειας σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Ένα ισχυρό Όχι

Στο παράδειγμα του Ομπάμα το βασικό ζήτημα για την πολιτική πετρελαίου είναι η εξάρτηση των ΗΠΑ από αλλοδαπές πηγές. Ένα τέτοιο πρίσμα συσκοτίζει τις συνέπειες του σημερινού συστήματος στη παραγωγή βασικών προϊόντων. Μια αποτυχία στο να ξεκινήσουμε από το απλό γεγονός ότι το πετρέλαιο είναι ένα βασικό αγαθό και ότι η πετρελαϊκή βιομηχανία είναι αφοσιωμένη στην επίτευξη κέρδους, οδηγεί σε δύο σημαντικές παρανοήσεις: Πρώτον, η κυβέρνηση των ΗΠΑ συμμετέχει ουσιαστικά στην εξασφάλιση της λειτουργίας της παγκόσμιας αγοράς και στην αποδοτικότητα της βιομηχανίας πετρελαίου και στην μη-πρόσβαση στους υδρογονάνθρακες. Δεύτερον, οι ενεργειακές πολιτικές περιλαμβάνουν ταξικές συγκρούσεις και όχι μόνο ανταγωνιστικές εταιρείες, αλλά και αλληλοσυγκρουόμενα εθνικά κράτη.

Εν συντομία, αφήνει έξω τους κεντρικούς παίκτες της σύγχρονης ζωής: τους εργαζόμενους, τα αιτήματά τους και τους αγώνες τους. Κάπως, όταν πρόκειται για την συγγραφή της ιστορίας του πετρελαίου και του καπιταλισμού, η εργατική τάξη και η ταξική διαμάχη ξεχνιούνται συχνά με τρόπο που δεν συμβαίνει όταν γίνονται αναφορές στον άνθρακα. Αν λάβουμε υπόψη την αποδοτικότητα και την ταξική εργατική πάλη στην ιστορία του πετρελαίου, η αληθοφάνεια του μοντέλου της εθνικής ασφάλειας μειώνεται, δεδομένου ότι ο στρατός των ΗΠΑ θα κληθεί να υπερασπιστεί την αποδοτικότητα των διεθνών πετρελαϊκών εταιρειών ενάντια στα αιτήματα των εργαζομένων σε όλο τον κόσμο, ακόμη και αν οι ΗΠΑ δεν εισήγαγαν ούτε μία σταγόνα πετρελαίου.

Αμερικάνικα στρατεύματα θα πρέπει να πολεμήσουν σε πολλούς πολέμους στα επόμενα χρόνια, εάν η αμερικανική κυβέρνηση προσπαθήσει να συνεχίσει –για την πετρελαϊκή βιομηχανία ειδικότερα και για τον καπιταλισμό εν γένει– να είναι για τον 21ο αιώνα ότι ήταν η Βρετανική Αυτοκρατορία για τον 19ο αιώνα. Κάτι το οποίο ξεκίνησε τον 19ο αιώνα ως μια τραγωδία, θα επαναληφθεί στο 21ο, όχι ως φάρσα, αλλά ως καταστροφή. Την ίδια στιγμή, δεν είναι δυνατόν για την κυβέρνηση των ΗΠΑ να «υποχωρήσει» από το ρόλο της, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο το ίδιο το καπιταλιστικό έργο. Όπως δείχνουν οι προσπάθειές του στο Αφγανιστάν, το Ιράκ και το Πακιστάν, ο Ομπάμα και η κυβέρνησή του δε φαίνονται διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν αυτόν τον ιμπεριαλιστικό ρόλο.

Έτσι, ο Ομπάμα, μαζί με τους άλλους υποστηρικτές του μοντέλου της Εθνικής ασφάλειας για την πολιτική του πετρελαίου, προσφέρουν μια αμφισβητήσιμη σχέση μεταξύ ενεργειακής αυτάρκειας και ιμπεριαλισμού. Όπως θα έλεγαν όσοι βασίζονται στην λογική, η ενεργειακή εξάρτηση θα μπορούσε να αποτελεί επαρκή προϋπόθεση της ιμπεριαλιστικής πετρελαϊκής πολιτικής, αλλά αυτό δεν είναι κάτι το απαραίτητο. Αυτό είναι το δίλημμα του Ομπάμα επομένως: δεν μπορεί να απορρίψει τον κεντρικό ρόλο των ΗΠΑ στον έλεγχο του βασικού εμπορεύματος της παγκόσμιας αγοράς, ενώ την ίδια στιγμή η δια- και ενδο-ταξική διαμάχη στις χώρες παραγωγής πετρελαίου καθιστά αδύνατη τη διατήρηση του ηγεμονικού ρόλου των ΗΠΑ. Ως εκ τούτου, όπως υπονοείται και στην έγκρισή του για μια χειρουργική επέμβαση στο Αφγανιστάν και την κατασκήνωση του στρατού των ΗΠΑ σε τεράστιες βάσεις έξω από τις πόλεις του Ιράκ, η πετρελαϊκή πολιτική του Ομπάμα θα είναι αρκετά παρόμοια με αυτή του Μπους.

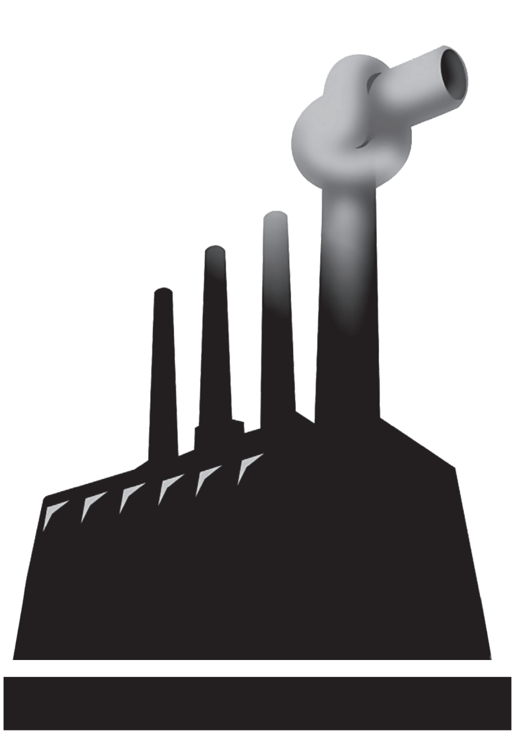
Ένα διστακτικό Ναι

Μέχρι τώρα το επιχείρημά μου ήταν καθαρά αρνητικό, δηλαδή, αν και οι πετρελαϊκές πολιτικές του Ομπάμα και του Μπους είναι ριζικά διαφορετικές από άποψη ρητορικής, θα έχουν πολλά κοινά στην πράξη. Ο στόχος του Ομπάμα για «ενεργειακή ανεξαρτησία» δε θα επηρεάσει τις στρατιωτικές επεμβάσεις που προκαλούνται από τις προσπάθειες για τον έλεγχο της παραγωγής πετρελαίου και συσσωρεύουν τα κέρδη του πετρελαίου σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι παρεμβάσεις αυτές θα ενταθούν καθώς η καπιταλιστική κρίση ωριμάζει και καθώς οι βραχυπρόθεσμες τιμές αγοράς κυμαίνονται απότομα εξαιτίας των μακροπρόθεσμων τιμών, και οι γεωλογικοί, πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες δημιουργούν μια κοινωνική ένταση σχεδόν αποκάλυψης.

Ωστόσο, βλέπω μια σημαντική διαφορά μεταξύ Μπους και Ομπάμα. Ο πρώτος ήταν ένας status quo πρόεδρος πετρελαίου, ενώ ο δεύτερος είναι ένας πρόεδρος για την ενεργειακή μετάβαση. Με άλλα λόγια ο Ομπάμα είναι επικεφαλής μιας καπιταλιστικής μετάβασης της ενέργειας. Είναι παρόμοιο με την επιτυχημένη, επί Ρούζβελτ, αντικατάσταση του λιθάνθρακα με πετρέλαιο και φυσικό αέριο σε πολλούς τομείς σε όλα τα παραγωγικά συστήματα την δεκαετία του 1930 και του 1940, και την αποτυχημένη, επί Κάρτερ, προσπάθεια να αντικατασταθεί το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο με λιθάνθρακα, ηλιακή και πυρηνική ενέργεια στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1970.

Ογδόντα χρόνια πριν, το κεφάλαιο άρχισε να συνειδητοποιεί ότι οι ανθρακωρύχοι ήταν τόσο καλά οργανωμένοι, ώστε να μπορούν να απειλήσουν όλη την μηχανή της συσσώρευσης. Αυτό έγινε αισθητό στη βρετανική Γενική Απεργία του 1926 και στον αγώνα των ανθρακωρύχων στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1930 που οδήγησε στο σχηματισμό του Κογκρέσου των Βιομηχανικών Οργανώσεων (CIO). Οι ανθρακωρύχοι έπρεπε να τεθούν σε θέση άμυνας από την έναρξη ενός νέου ιδρύματος ενέργειας στην καπιταλιστική παραγωγή.

Ο Ομπάμα αντιμετωπίζει το πετρέλαιο με ένα εμπορικό τρόπο, καθώς είναι ζωτικής σημασίας για κάθε σύγχρονη οικονομία, παρόμοια με τον τρόπο που είχε αξία ο χρυσός τον 16ο και 17ο αιώνα. Στην προεκλογική του καμπάνια δήλωνε ότι: «θα αντιστρέψω την εξάρτησή μας από το ξένο πετρέλαιο, οικοδομώντας μια νέα ενεργειακή οικονομία η οποία θα δημιουργήσει εκατομμύρια θέσεις εργασίας»

αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που η καπιταλιστική κρίση συμπίπτει με τη μετάβαση της ενέργειας

Στη συνέχεια, σαράντα χρόνια μετά, ο πρόεδρος Κάρτερ απέτυχε να καταστείλει τον αγώνα των προλεταριάτων παραγωγής πετρελαίου (ιδίως στο Ιράν).

Εν όψει της αποτυχίας της προσπάθειας της κυβέρνησης Μπους να επιβάλει ένα νεοφιλελεύθερο καθεστώς στις χώρες παραγωγούς πετρελαίου, η διοίκηση Ομπάμα πρέπει να οδηγήσει τώρα τη χώρα σε μερική αποχώρηση από την πετρελαϊκή βιομηχανία. Δεν θα είναι συνολική, φυσικά. Σε τελική ανάλυση, η μετάβαση από τον λιθάνθρακα στο πετρέλαιο μόνο συνολική δεν ήταν, όταν, μάλιστα, τώρα εξορύσσεται περισσότερος άνθρακας από ποτέ. Ομοίως, η μετάβαση από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (άνεμος, νερό, δάση) στα τέλη του 18ου αιώνα στον άνθρακα, ήταν εξίσου μερική. Πράγματι, αυτή δεν είναι η πρώτη φορά που η καπιταλιστική κρίση συμπίπτει με τη μετάβαση της ενέργειας, όπως δείχνουν οι προηγούμενες μεταβάσεις στη δεκαετία του 1930 και του 1970. Θα ήταν χρήσιμο να εξετάσουμε αυτές τις μεταβάσεις για την αξιολόγηση των διαφορών μεταξύ των πολιτικών προγραμμάτων Μπους και Ομπάμα. Οι διάφορες φάσεις της μετάβασης από το πετρέλαιο σε εναλλακτικές πηγές ενέργειας περιλαμβάνουν:

(1) καταστολή των προσδοκιών των εργαζομένων στην παραγωγή πετρελαίου για αποζημιώσεις εξαιτίας των απαλλοτριώσεων που έλαβαν χώρα εδώ και έναν αιώνα.

(2) οικονομική, νομική και στρατιωτική υποστήριξη των «νικητών» των εναλλακτικών πηγών ενέργειας.

(3) επιβεβαίωση της συμβατότητας των εναλλακτικών πηγών ενέργειας με το σύστημα παραγωγής,

(4) αποτροπή κάθε επαναστατικής, αντι-καπιταλιστικής στροφής κατά τη διάρκεια της μετάβασης.

Οι φάσεις αυτές προσφέρουν το είδος των προκλήσεων που είχαν ελάχιστη σχέση με την κυβέρνηση Μπους, καθώς αυτή αποφασιστικά πολεμούσε την ίδια την ιδέα της μετάβασης: η ισχύς των δια- και ενδο-ταξικών δυνάμεων που υπονόμευαν το νεοφιλελεύθερο καθεστώς. Ως εκ τούτου, θα παρέχουν ένα πλούσιο έδαφος για συζήτηση και σχεδιασμό σε αυτή την περίοδο.

Ο τίτλος αυτού του κειμένου εφαρμόζεται στο πρώτο σκέλος της απάντησής μου για ένα ισχυρό όχι με μια πολύ απλή λογική: το συμφέρον της παγκόσμιας αγοράς και των πετρελαϊκών/ ενεργειακών εταιρειών θα είναι υψίστης σημασίας στην ανάπτυξη της αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης. Το ίδιο ισχύει και για το δεύτερο σκέλος της απάντησής μου για ένα διστακτικό ναι, αν και αυτή τη φορά λιγότερο άμεσα, καθώς ο απώτερος στόχος της διακυβέρνησης Ομπάμα είναι να διατηρήσει το καπιταλιστικό σύστημα σε πολύ επικίνδυνους καιρούς. Συμβαίνει, ωστόσο, ότι «τα πάντα που πρέπει να αλλάξουν» είναι πιο εκτεταμένα από ό,τι είχαν υπάρξει ποτέ.

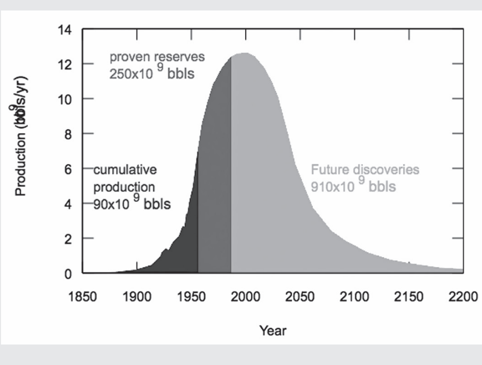
Σε ό,τι αφορά στην πρώτη φάση της μετάβασης, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι θα υπάρξει μια ενδο-ταξική αντίσταση από αυτούς που θα χάσουν. Φυσικά, οι περισσότεροι καπιταλιστές που στηρίζονται στο πετρέλαιο θα είναι σε θέση να μεταφέρουν εύκολα τα κεφάλαιά τους σε νέους κερδοφόρους τομείς, αν και θα ανησυχούν για την αξία της υπόλοιπης ποσότητας πετρελαίου που βρίσκεται στο έδαφος. Η μετάβαση αυτή έχει θεωρητικοποιηθεί, έχει προκαλέσει φόβο και έχει προετοιμαστεί από τους καπιταλιστές του τρίτου κόσμου (ιδίως στη Σαουδική Αραβία) από τότε που ξέσπασε η πρώτη πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970. Αλλά τι πρέπει να γίνει σε σχέση με τους εργαζόμενους στον τομέα του πετρελαίου; Άλλωστε, η «αρνητική πλευρά» της καμπύλης του Χάμπερτ θα μπορούσε, ενδεχομένως, να δώσει την δυνατότητα αποπληρωμής μετά από έναν αιώνα εκμετάλλευσης, των βίαιων εκτοπισμών και περιφράξεων στις περιοχές εξόρυξης πετρελαίου.

Η καπιταλιστική τάξη στο σύνολό της δεν είναι πρόθυμη να καταβάλει αποζημιώσεις στους λαούς των πετρελαιοπαραγωγών περιοχών της γης των οποίων η ζωή και η γη χρησιμοποιήθηκαν τόσο άρρωστα. Η άρνηση καταβολής αποζημιώσεων από τις πετρελαϊκές εταιρείες, υπονοεί τον τρόμο τους. Η καταβολή, για παράδειγμα, των κρατικών φόρων πετρελαίου και ενοικίων στη Βενεζουέλα θα σημαίνει την αγορά εκτάσεων για τους campesinos (αγρότες χωρίς γη), που οι γονείς ή οι παππούδες τους αναγκάστηκαν να υποστούν τις απαλλοτριώσεις πριν από δεκαετίες. Το κεφάλαιο θέλει να ελέγχει την τεράστια μεταφορά της υπεραξίας που οραματίστηκαν σε αυτές τις συζητήσεις της μετάβασης, και χωρίς μια νεοφιλελεύθερη λύση, δεν είναι σαφές ότι μπορεί να γίνει. Επιπλέον, η εργατική τάξη θα είναι μια υπάκουη ηχώ στις ανησυχίες του κεφαλαίου; Δεν θα έπρεπε να καταβληθούν αποζημιώσεις στο κόσμο στη Μέση Ανατολή, την Ινδονησία, το Μεξικό, τη Βενεζουέλα, τη Νιγηρία και αμέτρητες άλλες τοποθεσίες εξόρυξης πετρελαίου για την ρύπανση που προκλήθηκε; Θα καθίσουν και θα βλέπουν άπραγοι την μόνη ελπίδα τους για την επιστροφή του κλεμμένου πλούτου να γίνεται καπνός;

Όσον αφορά στη δεύτερη φάση της μετάβασης, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας θεωρούνται «αγγελικές», καθώς είναι συνδυασμένες με τα κινήματα αγάπης και ειρήνης, σε αντίθεση με τους αιματοβαμμένους υδρογονάνθρακες και τη θανατηφόρα απειλή της πυρηνικής ενέργειας. Αλλά αν θυμηθούμε την τελευταία περίοδο, που ο καπιταλισμός λειτουργούσε υπό καθεστώς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, από το 16ο έως το τέλος του 18ου αιώνα, δύσκολα θα την χαρακτήριζε κανείς ως ειρηνική και γεμάτη αγάπη περίοδο. Η γενοκτονία των ιθαγενών Αμερικανών, το δουλεμπόριο στην Αφρική και οι περιφράξεις της Ευρωπαϊκής αγροτιάς έλαβαν χώρα σε ένα καθεστώς «εναλλακτικών» ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η άποψη ότι ένα μέλλον χωρίς υδρογονάνθρακες, που θα λειτουργεί υπό μια καπιταλιστική μορφή παραγωγής που θα είναι σημαντικά λιγότερο ανταγωνιστική, είναι αμφίβολη. Είδαμε ένα παράδειγμα αυτού του είδους της σύγκρουσης συμφερόντων στις διαμαρτυρίες των κατοίκων της πόλης του Μεξικού για την τιμή πώλησης του καλαμποκιού που καλλιεργείται από τους γεωργούς της Αϊόβα που το πούλησαν για βιοκαύσιμα αντί για τροφή.

Όσον αφορά στην τρίτη φάση, θα πρέπει να θυμόμαστε ότι κάθε πηγή ενέργειας δεν είναι εξίσου σε θέση να παράγει υπεραξία (η απόλυτη τελική χρήση της ενέργειας στο πλαίσιο του καπιταλισμού). Το πετρέλαιο είναι μια ιδιαίτερα ευέλικτη μορφή καυσίμων που έχει μια μεγάλη ποικιλία χημικών υποπροϊόντων και ένα συγκεκριμένο προφίλ εργαζομένου. Η ηλιακή, η αιολική και η ενέργεια που παράγεται από το νερό και την παλίρροια δεν θα ενταχθούν αμέσως στον υφιστάμενο παραγωγικό μηχανισμό για να παράγουν το ίδιο επίπεδο υπεραξίας. Η μετάβαση θα δυναμιτίσει μια τεράστια διαμάχη στη διαδικασία παραγωγής και αναπαραγωγής, καθώς αναπόφευκτα οι εργάτες, θα πρέπει να αναμένεται να «ενταχθούν» στο παραγωγικό μηχανισμό όποιος και αν είναι αυτός.

Τέλος, η τέταρτη φάση παρουσιάζει την ουσία του θέματος που έχουμε ενώπιόν μας. Αυτή η μετάβαση θα οργανωθεί σε μια καπιταλιστική βάση ή η διπλή κρίση, η οποία άνοιξε τόσο στην παραγωγή ενέργειας, αλλά και στην γενικότερη κοινωνική αναπαραγωγή, θα υπογραμμίσει την έναρξη ενός άλλου τρόπου παραγωγής; Η ενεργειακή πολιτική του Ομπάμα θέτει ως βάση την πρώτη εναλλακτική λύση. Εξετάσαμε κάποιες από τις δυσάρεστες προοπτικές που μπορεί να προκύψουν με αυτή την επιλογή. Η κλίμακα των όσων διακυβεύονται απαιτεί από εμάς να κρατήσουμε τη δεύτερη εναλλακτική λύση ανοιχτή. Όταν θα διερευνήσουμε τις δυνατότητες που έχουμε μπροστά μας πρέπει να προσπαθήσουμε, με κάθε ενέργεια και πάθος, να σπάσουμε την προϋπόθεση που οδηγεί στο ότι «όλα παραμένουν το ίδιο».

Η **Καμπύλη Χάμπερτ** είναι μια γραφική αναπαράσταση της θεωρίας για την κορύφωση παραγωγής του πετρελαίου. Βασίζεται στην παρατήρηση ότι το ποσό του πετρελαίου κάτω από το έδαφος έχει μια συγκεκριμένη ποσότητα, και το ποσοστό της ανακάλυψης νέων πηγών θα αυξάνεται μέχρι μια στιγμή κορύφωσης και στη συνέχεια θα μειώνεται σταδιακά, καθώς νέες τοποθεσίες για την εξόρυξη πετρελαίου γίνονται σπανιότερες. Κατά τη διάρκεια αυτής της πτώσης το υπόλοιπο πετρέλαιο γίνεται πιο πολύτιμο και θα μπορούσε, αν οι εργαζόμενοι του πετρελαίου ήταν σε αρκετά ισχυρή θέση, να το χρησιμοποιήσουν για την αύξηση των μισθών και για την καταβολή αποζημιώσεων για τις κοινότητες που υπέφεραν κατά την εξόρυξή του. Οποιαδήποτε αιτήματα για «να περάσουν τα καύσιμα υδρογονανθράκων στην ιστορία » πρέπει να λάβουν αυτή την πιθανότητα σοβαλά υπόψη τους .

Ο George Caffentzis είναι μέλος του Midnight Notes, συνεκδότης του Midnight Oil: Work Energy War 1973-1992 and Auroras of the Zapatistas: Local and Global Struggles in the Fourth World War.

Η καπιταλιστική τάξη στο σύνολό της δεν είναι πρόθυμη να καταβάλει αποζημιώσεις στους λαούς των πετρελαιοπαραγωγών περιοχών της γης των οποίων η ζωή και η γη χρησιμοποιήθηκαν τόσο άρρωστα.

Από τις περιφράξεις και τον πολιτισμό της ιδιοκτησίας, στις κοινωνικοποιήσεις, τα κοινά αγαθά και το μοίρασμα

[περιφράξεις κοινά]

Περίφραξη (enclosure) είναι η διαδικασία με την οποία ένα αγαθό (π.χ. μια πηγή πρώτων υλών, ένα μέσο παραγωγής, η γνώση, πρόσφατα και οι λειτουργίες της ζωής) που αποτελεί συλλογική κτήση μιας ανθρώπινης κοινότητας μετατρέπεται σε ατομική ή κρατική ιδιοκτησία. Αν θεωρήσουμε ως ιδιοκτησία το δικαίωμα του ιδιοκτήτη να στερεί σε οποιονδήποτε άλλο την πρόσβαση στην ιδιοκτησία του, τότε η περίφραξη αποτελεί ακριβώς την υλοποίηση της πραγματικότητας αυτής.

Η έννοια των περιφράξεων

Η έννοια των περιφράξεων χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά από τον Μαρξ. Αποτέλεσε ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποίησε στην προσπάθειά του να προσδιορίσει τους μετασχηματισμούς των κοινωνικών σχέσεων και των υλικών όρων της ύπαρξης των ανθρώπων, οι οποίοι συντελέστηκαν κατά τη μετάβαση από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό. Οι περιφράξεις αποτελούν θεμελιώδη διαδικασία του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής για δυο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι υλοποιούν την πρωταρχική συσσώρευση, η οποία βρίσκεται στην αρχή της καπιταλιστικής παραγωγής. Και ο δεύτερος ότι εξαναγκάζουν τις ανθρώπινες κοινότητες να αποδεχθούν τον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων, στερώντας τους κάθε εναλλακτική (μη καπιταλιστική) δυνατότητα εξασφάλισης της ύπαρξής τους. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε καθένα από αυτά τα σημεία.

Ο θεμελιώδης κύκλος της καπιταλιστικής παραγωγής – συσσώρευσης μπορεί σε γενικές γραμμές να περιγραφεί από το σχήμα χρήμα - εμπόρευμα - χρήμα. Υπάρχει ένα αρχικό κεφάλαιο το οποίο ο ιδιοκτήτης του το επενδύει στην παραγωγική διαδικασία. Εκεί παράγονται εμπορεύματα με αξία μεγαλύτερη από το αρχικό κεφάλαιο. Η αύξηση αυτή (υπεραξία) οφείλεται στην εργασία των εργατών μέσα στην παραγωγική διαδικασία. Στη συνέχεια τα εμπορεύματα πωλούνται και μετατρέπονται ξανά σε χρήμα. Το χρήμα αυτό είναι περισσότερο από το αρχικό και κανονικά θα έπρεπε να το παίρνουν οι εργάτες εφόσον παράγεται με τη δικιά τους εργασία. Αυτό που συμβαίνει όμως (και εδώ έγκειται η εκμεταλλευτική σχέση) είναι ότι από το ποσό αυτό στους εργάτες αποδίδεται μόνο ένα μικρό μέρος. Το υπόλοιπο το υπεξαιρεί και το συσσωρεύει ο ιδιοκτήτης του αρχικού κεφαλαίου.

Υπάρχουν αρκετές επιμέρους λεπτομέρειες στην παραπάνω διαδικασία, κρίνονται όμως περιττές για το σκοπό αυτού του κειμένου. Το σημείο αυτού του κύκλου που μας ενδιαφέρει εδώ, βρίσκεται κατά κάποιον τρόπο έξω από αυτόν. Το ερώτημα που τίθεται είναι από πού προκύπτει το αρχικό κεφάλαιο που θα επενδυθεί στην παραγωγή. Ή για να το θέσουμε αλλιώς: δεδομένου ότι κανείς δε γεννιέται έχοντας στην κατοχή του περισσότερα από τους άλλους ανθρώπους, μέσα από ποιες ιστορικές διαδικασίες κάποιοι/ες βρίσκονται κάποια στιγμή να έχουν συσσωρεύσει ένα αρχικό κεφάλαιο -πώς προκύπτει αυτή η πρωταρχική συσσώρευση; Η απάντηση δεν έχει καμία σχέση με τους καπιταλιστικούς μύθους περί «κάποιων ικανών και δουλευταράδων που προκόβουν και κάποιων ανίκανων ή τεμπέληδων που οδηγούνται από την ατυχία τους ή τις επιλογές τους στην ανέχεια».

Οι περιφράξεις υλοποιούν την πρωταρχική συσσώρευση που βρίσκεται στην αρχή της καπιταλιστικής παραγωγής. Ταυτόχρονα εξαναγκάζουν τις ανθρώπινες κοινότητες να αποδεχθούν τον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων, στερώντας τους κάθε εναλλακτική (μη καπιταλιστική) δυνατότητα.

Περι

φραξη

Η απάντηση βρίσκεται στις περιφράξεις: η πρωταρχική συσσώρευση συντελείται όταν κάποιοι/ες δια της βίας περιφράσσουν κοινοτικές κτήσεις και τις μετατρέπουν σε ιδιοκτησία. Στη συνέχεια οι ιδιοκτησίες αυτές είτε χρησιμοποιούνται οι ίδιες ως αρχικό κεφάλαιο, είτε πωλούνται και μετατρέπονται σε χρήμα προκειμένου να επενδυθούν αλλού.

Στη θεώρηση του Μαρξ οι περιφράξεις και η πρωταρχική συσσώρευση συνέβησαν μια και μόνη φορά (άρα και «πρωταρχική») στις απαρχές του καπιταλισμού και έκτοτε η εξέλιξη του καπιταλισμού δεν περιέλαβε νέες τέτοιου τύπου διαδικασίες. Αυτό πιθανόν ίσχυε την εποχή που έγραφε ο Μαρξ, ωστόσο στην πορεία τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά. Σήμερα, έχοντας την ιστορική εμπειρία της εξέλιξης του καπιταλισμού μπορούμε να πούμε ότι οι περιφράξεις και η πρωταρχική συσσώρευση επαναλαμβάνονται κάθε φορά που ο καπιταλισμός επεκτείνεται προς νέα πεδία της καθημερινότητας ή του φυσικού περιβάλλοντος, τα οποία μέχρι πρότινος δε λειτουργούσαν με καπιταλιστικό τρόπο. Έτσι, οι περιφράξεις και η ακόλουθη πρωταρχική συσσώρευση δεν βρίσκονται απλώς στην αρχή της καπιταλιστικής παραγωγής, αλλά σε κάθε αρχή της επέκτασης της καπιταλιστικής παραγωγής σε νέα πεδία.

Όσον αφορά το δεύτερο σημείο που αναφέρθηκε πριν, για να μπορέσει η καπιταλιστική παραγωγή να υπάρξει απαιτεί, πέρα από το αρχικό κεφάλαιο, να βρεθούν αφενός οι εργάτες που θα δουλέψουν στην παραγωγή αποδεχόμενοι τη μισθωτή τους εκμετάλλευση, αφετέρου οι καταναλωτές που θα αγοράσουν τα παραγόμενα εμπορεύματα. Όταν οι ανθρώπινες κοινότητες μπορούν να εξασφαλίσουν την ύπαρξή τους από μόνες τους, είναι αμφίβολο να επιλέξουν ελεύθερα να ενταχθούν στις καπιταλιστικές σχέσεις. Κι αυτό γιατί η εμπλοκή με την καπιταλιστική παραγωγή και κατανάλωση συνεπάγεται (όταν δεν είσαι στην πλευρά των αφεντικών) ότι θα υποστείς εκμετάλλευση. Το γεγονός ότι οι κοινότητες δε θα αποδεχθούν τις καπιταλιστικές σχέσεις αν μπορούν να εξασφαλίσουν μόνες τους την ύπαρξή τους, σημαίνει για τον καπιταλισμό ότι θα πρέπει να τις εξαναγκάσει δια της βίας, στερώντας τους τη δυνατότητα να εξασφαλίζουν την ύπαρξή τους με μη καπιταλιστικούς τρόπους. Αυτό ακριβώς επιτυγχάνεται με τις περιφράξεις: οι κοινότητες στερούνται τα μέσα με τα οποία παράγουν και αναπαράγονται. Έτσι χάνουν την αυτονομία τους και εξαναγκάζονται να αποδεχθούν τον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων. Με τις περιφράξεις οι ελεύθεροι παραγωγοί-συλλογικοί κτήτες των μέσων παραγωγής μετατρέπονται σε προλετάριους–ιδιοκτήτες μόνο της εργατικής τους δύναμης, την οποία είναι αναγκασμένοι να πουλάνε στους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής για να επιβιώσουν. Οι πρώην άμεσοι χρήστες των παραγόμενων προϊόντων μετατρέπονται σε καταναλωτές, που πρέπει να πληρώσουν για να αποκτήσουν πρόσβαση σε ένα προϊόν. Τα δε παραγόμενα προϊόντα μετατρέπονται από αγαθά-κοινά προϊόντα, με σκοπό την άμεση κάλυψη των συλλογικών αναγκών, σε εμπορεύματα-ιδιόκτητα προϊόντα, που παράγονται με σκοπό να πουληθούν.

Μέσα από την παραπάνω διαδικασία δομείται η καπιταλιστική σχέση, η οποία αντλεί τη νομιμοποίησή της από το κράτος. Μέσα στο συνολικό πλαίσιο που αυτό προσφέρει η εγκυρότητα των περιφράξεων κατοχυρώνεται νομοθετικά και η παραβίασή τους επιφέρει κυρώσεις. Με μια πληθώρα μηχανισμών ιδεολογικών, νομοθετικών και κατασταλτικών –το δικαίωμα στη χρήση αστυνομίας και στρατού όποτε κρίνει απαραίτητο- το κράτος εγγυάται τη σταθερότητα των εκμεταλλευτικών κοινωνικών σχέσεων.

Τέλος, θέλουμε να κάνουμε σαφές κάτι ακόμα. Η περίφραξη δεν είναι το ίδιο με την ιδιωτικοποίηση. Είναι πολύ πιο θεμελιώδης διαδικασία: στην περίφραξη το κεντρικό γεγονός είναι ότι χάνεται ο κοινοτικός έλεγχος πάνω σ' αυτό που περιφράσσεται. Αυτό που περιφράσσεται μπορεί να γίνει είτε κρατικό είτε ιδιωτικό αλλά αυτό είναι δευτερεύον. Στη ιδιωτικοποίηση από την άλλη, αυτό που συμβαίνει είναι η αλλαγή ιδιοκτήτη (από το κράτος σε κάποιον ιδιώτη) σε κάτι που έχει ήδη περιφραχθεί.

Παραδείγματα περιφράξεων από την έρημο του πραγματικού

Στο σημείο αυτό θα ήταν χρήσιμο να δούμε παραδείγματα. Ίσως έτσι φανεί καλύτερα η έκταση στην οποία υπάρχουν οι περιφράξεις. Πίσω από κάθε ιδιοκτησία υπάρχει μια περίφραξη. Σε κάποια από τα παραδείγματα η διαδικασία των περιφράξεων εξελίσσεται στο παρόν και έτσι μπορούμε να δούμε την αντίθεση του πριν και του μετά. Άλλα πάλι έχουν συντελεστεί τόσο παλιά ή τόσο ολοκληρωμένα ώστε φαντάζουν πλέον σχεδόν αυτονόητα. Κι όμως, τα πράγματα θα μπορούσαν να είναι διαφορετικά...

- Η πρώτη χρήση του όρου από τον Μαρξ που συνδέεται με τις απαρχές της βιομηχανικής επανάστασης. Κεντρική για την επικράτηση του καπιταλισμού ήταν η δέσμευση από τους γαιοκτήμονες της Αγγλίας της κοινής αγροτικής γης, ταυτόχρονα με το διωγμό των αγροτικών πληθυσμών και τη διάλυση των κοινοτήτων τους (νόμοι για τις περιφράξεις). Μέσα από αυτή τη μακροχρόνια διαδικασία που προσέκρουε συνεχώς στις αντιστάσεις των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, οι τελευταίοι αποσπάστηκαν με τη βία τόσο από τα μέσα για την επιβίωσή τους, όσο και από τις κοινωνικές σχέσεις που δομούσαν την κοινότητά τους. Ξεριζωμένοι κατά αυτό τον τρόπο, συνέρρευσαν στις πόλεις, «ελεύθεροι» πια να πουλάνε το μόνο που τους είχε απομείνει: την εργατική τους δύναμη. Έτσι έγιναν προλετάριοι –το απαραίτητο εργατικό δυναμικό για τις ανάγκες ανάπτυξης του καπιταλισμού.
- Η δέσμευση (περίφραξη) του νερού από εταιρείες ανά τον κόσμο, αφενός μετατρέπει το νερό από ελεύθερο κοινωνικό αγαθό σε εμπόρευμα –σε κάτι που μπορεί να αγοραστεί και να πουληθεί, αφετέρου αναγκάζει τους ανθρώπους να εργαστούν για την καπιταλιστική οικονομία προκειμένου να βρουν χρήματα για να αγοράσουν το νερό που χρειάζονται (καθώς η μη καπιταλιστική παραγωγή είναι συχνά μη χρηματική). Εκφάνσεις της περίφραξης του νερού αποτελούν τα φράγματα, η αποκλειστική χρήση πηγών, οι ιδιόκτητες γεωτρήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βολιβία όπου όχι μόνο οι πηγές του νερού περιφράχθηκαν, αλλά απαγορεύτηκε στους ανθρώπους ακόμη και να μαζεύουν το νερό της βροχής για να πιουν.
- Η περίφραξη ελεύθερων χώρων. Εκδοχές της είναι η απαγόρευση του ελεύθερου κάμπινγκ με σκοπό να εξαναγκαστούν οι ελεύθεροι κατασκηνωτές να γίνουν καταναλωτές υπηρεσιών τουρισμού (ξενοδοχεία, οργανωμένα κάμπινγκ κλπ), η κάλυψη των παραλιών από ξαπλώστρες και ομπρέλες, η κατάληψη πλατειών και πεζοδρομίων από τραπεζοκαθίσματα καφετεριών και μπαρ, η επιδίωξη να ερημώσουν οι δημόσιοι χώροι (πλατείες, πάρκα, πανεπιστήμια) ώστε ο κόσμος να είναι αναγκασμένος να πηγαίνει σε καφέ και μπαρ για να συναντηθεί με άλλους.
- Η πνευματική ιδιοκτησία που είναι μια περίφραξη των ιδεών. Είναι κάτι το αδιανόητο δεδομένου ότι καμιά ιδέα δεν είναι παρθενογένεση, αλλά αποτέλεσμα αλλη-

Πίσω από κάθε ιδιοκτησία υπάρχει μια περίφραξη. Αντικείμενο περίφραξης μπορεί να γίνει οτιδήποτε, αρκεί να βρεθεί ο τρόπος να περιφραχθεί.

εικόνα βγαλμένη κατευθείαν από την έρημο του πραγματικού... οι περιφράξεις δεν είναι κάτι μακρινό, βρίσκονται παντού γύρω μας. Η συγκεκριμένη φωτογραφία τραβήχτηκε σε κάποιο τυχαίο σπίτι στο Πλωμάρι Λέσβου τον Απρίλιο του 2010

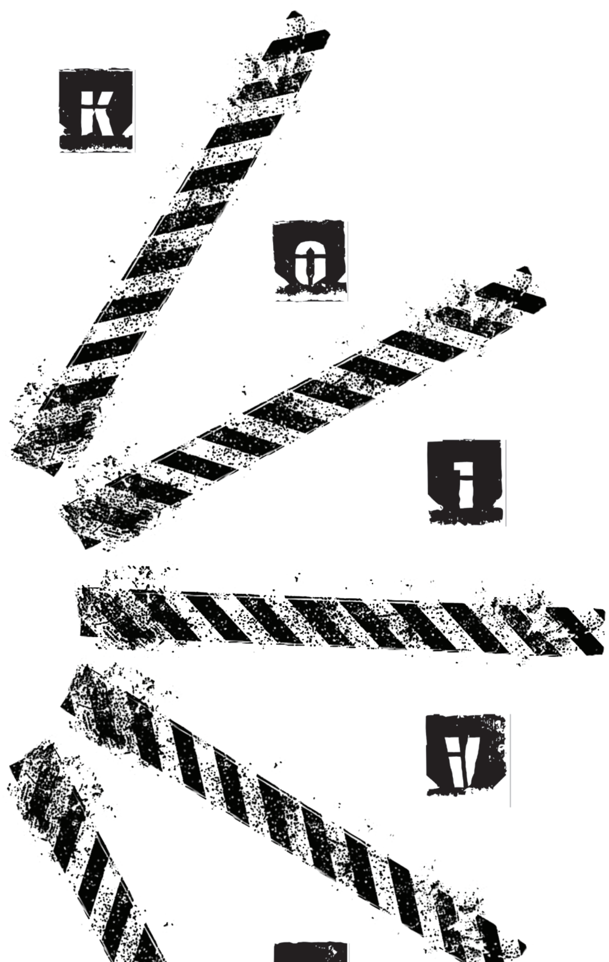
λεπίδρασης με άλλους ανθρώπους και άρα κοινωνικό προϊόν. Οι εκφάνσεις της περίφραξης των ιδεών είναι πολλές: η απαγόρευση ελεύθερης ανατύπωσης βιβλίων, η απαγόρευση ελεύθερης αναπαραγωγής μουσικής και βίντεο, η απαγόρευση εισόδου σε αμφιθέατρα πανεπιστημίων ανά τον κόσμο αν δεν είσαι φοιτητής ή αν δεν πληρώσεις τον καθηγητή για τη γνώση που θα σου μεταφέρει, η απαγόρευση της ελεύθερης διακίνησης software, οι κάθε είδους πατέντες[1] .

- Οι περιφράξεις πηγών πρώτων υλών. Πρόκειται για παλιά μορφή περίφραξης και ως εκ τούτου σχεδόν ολοκληρωμένη: όλες σχεδόν οι πηγές πρώτων υλών του πλανήτη έχουν κάποιον ιδιοκτήτη.
- Η περίφραξη των εργαλείων και των μηχανών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή, καθώς και των προϊόντων της παραγωγής. Και τα τρία είναι προϊόντα συλλογικής εργασίας των ανθρώπων και θα έπρεπε να είναι κοινόκτητα. Αντ' αυτού έχουν ιδιοκτήτες. Και αυτή είναι μια παλιά μορφή περίφραξης και ως εκ τούτου έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο εξαιρέσεις–δείγματα μιας άλλης πραγματικότητας υπάρχουν διάσπαρτες εδώ κι εκεί, κυρίως μέσα σε κινήματα όπου οι άνθρωποι λειτουργούν με σχέσεις κοινότητας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα κατειλημμένα εργοστάσια της Αργεντινής.
- Τα μέσα επικοινωνίας, με εξαίρεση ίσως το internet. Βρίσκονται σχεδόν όλα στα χέρια της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας.
- Η περίφραξη της μετακίνησης είτε μέσα από την επιβολή εισιτηρίου στα μέσα μεταφοράς, είτε από τα διόδια που πρέπει να πληρώσει κάποιος για να χρησιμοποιήσει κάποιες υποδομές μεταφοράς.
- Η περίφραξη της τροφής. Ολοένα μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής τροφής ελέγχεται από εταιρείες ή μεγαλοπαραγωγούς. Παράλληλα γίνεται προσπάθεια να εξαλειφθούν οι εστίες αυτόνομης παραγωγής. Παράδειγμα αυτού αποτελεί το ότι στους αγρότες της ορεινής Νάξου (όπως έχει συμβεί με πολλούς μικροπαραγωγούς τυριού στην Ελλάδα σε διάφορες στιγμές στο παρελθόν) απαγορεύτηκε το καλοκαίρι του 2008 να πουλούν το τυρί που φτιάχνουν[2]. Πρόσχημα: η έλλειψη υγειονομικών προδιαγραφών κατά τη διαδικασία παρασκευής του τυριού (λες και όλοι αυτοί που για αιώνες μέχρι σήμερα έτρωγαν αυτά τα τυριά αρρώσταιναν). Αιτία: τα συμφέροντα των μεγάλων τυροκομικών εταιριών και κυρίως η (παγκόσμια) πολιτική επιλογή, μετά την επιβολή της βιομηχανοποίησης της αγροτικής παραγωγής[3], για ισοπέδωση των αυτόνομων μικρών αγροτών και συγκέντρωση της αγροτικής παραγωγής σε λίγα χέρια. Μια συγκέντρωση που (σημειώνουμε ότι) δεν αφορά μόνο τη συμβατική και τη βιοτεχνολογική γεωργία, αλλά και τη βιολογική γεωργία, η οποία ενσωματώνεται από τον καπιταλισμό με τους όρους του.
- Διευρύνοντας κάπως την έννοια των περιφράξεων, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε και για την απόπειρα περίφραξης νοημάτων και λέξεων μέσα από τους μηχανισμούς του θεάματος και γενικότερα τους ιδεολογικούς μηχανισμούς της εξουσίας. Έτσι, μπορεί για παράδειγμα η λέξη επανάσταση να χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει ένα απορρυπαντικό, η λέξη ελευθερία να χρησιμοποιείται για να περιγράψει το «δικαίωμα» ενός αφεντικού να παραμείνει αφεντικό και η φράση «κοινωνική ειρήνη» να χρησιμοποιείται από τους από πάνω όταν αναφέρονται στην καθημερινή διάχυτη βία της εξουσίας τους. Πρόκειται για μια προσπάθεια να σου στερήσουν τα νοήματα με τα οποία σκέφτεσαι.

… και οι νέες περιφράξεις

Στην περίοδο που διανύουμε ο καπιταλισμός επιχειρεί να επεκταθεί σε νέα πεδία, εγκαθιστώντας νέες περιφράξεις. Πολλές από αυτές συνδέονται με την πολυδιαφημισμένη πράσινη ανάπτυξη. Ενδεικτικά:

- Εγκαθίστανται περιφράξεις σε γονίδια, αλλά και ολόκληρους οργανισμούς μέσα από τις βιοτεχνολογικές πατέντες[4]. Αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας είναι, μεταξύ άλλων, αγροτικοί πληθυσμοί να μην μπορούν να καλλιεργήσουν τους σπόρους που καλλιεργούσαν για εκατοντάδες χρόνια, επειδή αυτοί ανήκουν πλέον σε κάποια εταιρεία και αυτόχθονες πληθυσμοί να στερούνται την πρόσβαση σε θεραπευτικά βότανα, γιατί αυτά έχουν γίνει ιδιοκτησία εταιρειών που τα χρησιμοποιούν για παραγωγή φαρμάκων.
- Στις ΗΠΑ γίνονται μελέτες με σκοπό την εξεύρεση τρόπων να εγκατασταθούν περιφράξεις στον αέρα μέσα από νομοθεσίες περί αιολικής ενέργειας. Η ιδιοκτησία του αέρα σχετίζεται με την κατοχύρωση «δικαιωμάτων» αποκλειστικής νομής του αέρα πάνω από συγκεκριμένα εδάφη[5].
- Δάση αποψιλώνονται και μετατρέπονται σε ιδιόκτητα χωράφια προκειμένου να καλλιεργηθούν φυτά, που θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για παραγωγή αγροκαυσίμων.
- Επίσης, αν και ακόμα δεν υπάρχουν στοιχεία, δεν θα ήταν απίθανο να δούμε προσεχώς (καθώς το project πράσινη ανάπτυξη θα προχωρά) περιφράξεις να εγκαθίστανται σε σχέση με την ηλιακή ακτινοβολία ή τα δάση. Άλλωστε η ρητορική που αντιμετωπίζει το φυσικό περιβάλλον ως βιοκεφάλαιο είναι ήδη εδώ.
- Εκτός από τις απόπειρες για επέκταση των περιφράξεων στον ίδιο τον αέρα ή προσεχώς και στην ηλιακή ακτινοβολία, παραμένουν οι παλαιότερες μορφές περίφραξης πάνω στην τεχνολογία παραγωγής ενέργειας. Αυτή τη φορά έχουμε απλώς να κάνουμε με την τεχνολογία των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας: οι ανεμογεννήτριες και τα φωτοβολταϊκά δεν είναι κοινόκτητα. Ανήκουν σε μεγαλοεπενδυτές.

Το καπιταλιστικό όνειρο για τη μετατροπή των πάντων σε ατομική ιδιοκτησία δεν έχει άλλα όρια, πέρα από αυτά που του βάζουν οι κοινωνικές αντιστάσεις. Οι αντιστάσεις αυτές είναι όμως υπαρκτές, ένας συνεχής αγώνας μαίνεται.

Επίσης η τεχνογνωσία που συνδέεται με την κατασκευή τους περιφράσσεται με πατέντες και πνευματικές ιδιοκτησίες.

- Πέρα από τις περιφράξεις που έχουν να κάνουν με την πράσινη ανάπτυξη, ένα άλλο πεδίο νέων περιφράξεων είναι το internet. Η απαγόρευση της ελεύθερης διακίνησης software, η επιδίωξη για κατάργηση της ανωνυμίας των blog, οι σκέψεις για εισαγωγή γραμματοσήμου στα e-mail, η συζήτηση για καθορισμό της ταχύτητας πρόσβασης σε κάθε site ανάλογα με την επισκεψιμότητά του ή τα χρήματα που πληρώνει, οι νόμοι που δίνουν σε κυβερνήσεις τη δυνατότητα να κλείνουν το internet σε περίπτωση κήρυξης κατάστασης εκτάκτου ανάγκης, το κλείσιμο ανατρεπτικών ιστοσελίδων αποτελούν κομμάτια μιας ευρείας επιχείρησης περίφραξης του internet. (Αυτή δεν διεξάγεται τυχαία. Το internet είναι ένα μέσο παγκόσμιας απεύθυνσης σε μηδενικό χρόνο, στο οποίο επί του παρόντος μπορεί να έχει ισότιμη πρόσβαση μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Όσο να πεις, είναι πρόβλημα για έναν κόσμο οργανωμένου ψεύδους.)

Αντίσταση στις περιφράξεις

Πρέπει να γίνει αντιληπτό σε σχέση με τις περιφράξεις, πως δεν πρόκειται απλώς για ένα ζήτημα οικονομικό αλλά για πολύ ριζικότερες σχέσεις εξουσίας και επιβολής. Όταν για παράδειγμα οι πηγές του νερού γίνονται ιδιόκτητες ένα πρόβλημα είναι πράγματι το ότι μπορεί να μην έχεις τα λεφτά να αγοράσεις το νερό. Το κυριότερο όμως είναι η δυνατότητα του ιδιοκτήτη να σου στερήσει την πρόσβαση στο νερό ακόμα και αν έχεις λεφτά να το πληρώσεις. Αυτό θεμελιώνει πολύ βαθύτερες σχέσεις εξάρτησης, οι οποίες μάλιστα φτάνουν να υπονομεύουν και τη δυνατότητα των από κάτω για αγώνα. Μπορεί για παράδειγμα κάποιοι απεργοί να έχουν δημιουργήσει ταμείο αλληλεγγύης για να καλύψουν τις ανάγκες τους, αλλά να μη βρίσκουν να αγοράσουν αυτά που χρειάζονται, επειδή οι ιδιοκτήτες των προϊόντων δε θα τους πουλούν προκειμένου να τους γονατίσουν. Ή όταν το 90% της παγκόσμιας παραγωγής τροφίμων ελέγχεται από 5-10 εταιρείες, πέρα από τη δυνατότητά τους να ελέγχουν τις τιμές, έχουν και μια τεράστια πολιτική εξουσία, η οποία απορρέει από το ότι ανά πάσα στιγμή μπορούν (τουλάχιστον από τυπική άποψη) να σταματήσουν την παροχή αυτής της τροφής. Γι' αυτό το λόγο, η αντίσταση στις περιφράξεις, εκτός από αγώνας για επανοικειοποίηση όλων εκείνων που έχουν κλαπεί από τις ανθρώπινες κοινότητες, είναι και αγώνας για τη δημιουργία και διατήρηση των υλικών όρων που θα μας επιτρέπουν τόσο να συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε, όσο και να δημιουργήσουμε σχέσεις αλληλεγγύης που για να υπάρξουν προϋποθέτουν την κοινή κτήση των μέσων παραγωγής και αναπαραγωγής. Όπως είδαμε στα προηγούμενα, αντικείμενο περίφραξης μπορεί να γίνει οτιδήποτε, αρκεί να βρεθεί ο τρόπος να περιφραχθεί. Το καπιταλιστικό όνειρο για μετατροπή των πάντων σε ατομική ιδιοκτησία δεν έχει όρια πέρα από αυτά που του βάζουν οι κοινωνικές αντιστάσεις.

Οι αντιστάσεις αυτές είναι όμως υπαρκτές. Από τα κινήματα των ακτημόνων στη Βραζιλία και των Ζαπατίστας στο Μεξικό που καταλαμβάνουν χωράφια μεγαλογαιοκτημόνων, ως τους ελεύθερους κατασκηνωτές που επιμένουν• από την εξέγερση στη Βολιβία ενάντια στην περίφραξη του νερού, ως την Ινδία και τον Αμαζόνιο όπου οι αυτόχθονες της ζούγκλας αντιστέκονται στον εκτοπισμό τους που γίνεται για να παραδοθούν οι περιοχές τους σε εταιρείες εξόρυξης πρώτων υλών• από τις αντιστάσεις στα αιολικά πάρκα και τα φράγματα, ως εκείνους που συνεχίζουν να διακινούν software και μουσική μέσω internet• από τον κόσμο που συνεχίζει να επιλέγει τις πλατείες αντί των καφέ ως τους καταληψίες εργοστασίων της Αργεντινής• από τις συνελεύσεις γειτονιάς που αποτρέπουν τη μετατροπή των πάρκων σε πάρκινγκ ως τους κινηματικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς• από τις καταλήψεις κτηρίων ως την αντίσταση στις βιοτεχνολογικές πατέντες, από το σαμποτάζ των ακυρωτικών μηχανημάτων του μετρό και των λεωφορείων και τη «λαθρεπιβίβαση» ως τις απαλλοτριώσεις σουπερμάρκετ, από τις κινήσεις ενάντια στα διόδια ως την αντίσταση στην απαγόρευση να προβάλλονται δημόσια ταινίες με copyright, ένας συνεχής αγώνας μαίνεται… Ένας αγώνας για την υπεράσπιση και την επανοικειοποίηση τόπων, τρόπων, χρόνων, κόσμων όπου δε θα κυριαρχούν οι νόμοι και ο πολιτισμός της ιδιοκτησίας.

Ανιχνεύοντας τα επόμενα βήματα

Εν μέσω κρίσης του καπιταλισμού και όξυνσης της επίθεσης των αφεντικών, το κρισιμότερο ζήτημα είναι αν οι επιμέρους αγωνιζόμενοι που συμμετέχουμε σε διαφορετικά κινήματα μπορούμε να συναντηθούμε και να συνθέσουμε μια αντιπρόταση οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων. Γνωρίζουμε καλά ότι αυτή η διαδικασία δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε γρήγορη. Χρειάζεται να ξεπεράσουμε διαχωρισμούς, οι οποίοι δεν είναι απλώς ιδεολογικοί, αλλά πατούν σε υλικές πραγματικότητες και επίσης να αισθανθούμε εμπιστοσύνη, η οποία δεν είναι δοσμένη και θέλει χρόνο για να χτιστεί. Χρειάζεται ακόμη να δημιουργηθεί μια κοινή γλώσσα, αφού συχνά μιλούμε για τα ίδια πράγματα με άλλες λέξεις, καθώς και να μάθουμε να συζητάμε και να συνεργαζόμαστε. Χρειάζεται τέλος να ανακτήσουμε λέξεις και νοήματα που είτε μας έχουν κλέψει τα αφεντικά, είτε βαραίνουν από επιλογές του παρελθόντος.

Έχοντας υπόψη αυτές τις δυσκολίες αναζητούμε τα σημεία εκείνα στα οποία οι αγώνες εφάπτονται. Είναι τα σημεία από τα οποία μπορούμε να ξεκινήσουμε τη συζήτηση. Οι περιφράξεις είναι ένα τέτοιο σημείο. Πολλοί επιμέρους αγώνες σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την εναντίωση σε μορφές περιφράξεων, δηλαδή σε μορφές που παίρνει η ιδιοκτησία. Εμείς από τη μεριά μας

αντιλαμβανόμαστε αυτούς τους αγώνες ενάντια στις περιφράξεις ως έκφραση της ανάγκης μας για μοίρασμα. Της ανάγκης των κοινοτήτων να ελέγχουν οι ίδιες τα μέσα με τα οποία παράγουν και αναπαράγονται και να αποφασίζουν οι ίδιες για τη ζωή τους. Πιστεύουμε ότι αυτή η ανάγκη μας για μοίρασμα μπορεί να αποτελέσει ένα κοινό έδαφος για να συναντηθούμε και να δημιουργήσουμε μια νέα πρακτική, ολότελα διαφορετική από τον πολιτισμό της ιδιοκτησίας. Μια πρακτική που θα βασίζεται στην κοινή κτήση, την αλληλεγγύη και την ισοτιμία μεταξύ μας.

Στον αντίποδα των περιφράξεων και της ιδιοκτησίας βρίσκεται ο κομμουνισμός. Πολλοί επικαλέστηκαν αυτή τη λέξη για να γίνουν εξουσιαστές στη θέση των εξουσιαστών. Ωστόσο, θέλουμε να την επανοικειοποιηθούμε γιατί τη χρειαζόμαστε για να μιλήσουμε. Για μας ο κομμουνισμός είναι οι πρακτικές του μοιράσματος, η επεξεργασία τρόπων επικοινωνίας και συνύπαρξης μεταξύ όσων ζουν μαζί, η καταπολέμηση των μικροεξουσιών που αναπτύσσονται στις διαπροσωπικές σχέσεις, το να αποφασίζουμε εμείς για τη ζωή μας, το να προσπαθούμε να καταπολεμήσουμε εξουσιαστικά πρότυπα και συμπεριφορές στους εαυτούς μας. Δεν έχει σχέση με ιεραρχίες, κομματικά γραφεία, ανισότητες και επιβολή. Ούτε με νέα δόγματα και νέα ιερατεία. Δεν είναι στατικός. Είναι μια συνεχής επαναδιαπραγμάτευση, μια συνεχής επεξεργασία των σχέσεων με τους άλλους και του ίδιου του εαυτού μας. Ούτε είναι ομοιόμορφος και αυστηρά προσδιορισμένος. Δεν είναι ένα άκαμπτο πολιτικό πρόγραμμα. Μπορεί να πάρει ποικίλες μορφές σε διαφορετικούς τόπους και χρόνους και να εξελίσσεται με άλλο ρυθμό σε κάθε κοινότητα.

Κυρίως, ο κομμουνισμός δεν είναι δοσμένος, μια έτοιμη λύση. Μένει να φτιαχτεί. Ή καλύτερα εμείς οι ίδιοι και οι ίδιες τον φτιάχνουμε και θα τον φτιάχνουμε μέρα με τη μέρα. Είναι μια μακρά διαδικασία πειραματισμού με μορφές μοιράσματος, όπου κάποιες μπορεί να τις κρίνουμε ως επιτυχημένες και να γενικευθούν και άλλες να κριθούν ως αποτυχημένες και να απορριφθούν. Δεν είναι υπόθεση μιας μέρας. Η μετάβαση από τον πολιτισμό της ιδιοκτησίας στο μοίρασμα είναι σταδιακή. Δε θα ξυπνήσουμε μια μέρα και όλα θα έχουν αλλάξει. Αυτό που μπορεί να συμβεί, και ήδη συμβαίνει εδώ κι εκεί, είναι σταδιακά να μειώνουμε τα πεδία της ζωής μας όπου δρούμε με βάση την ιδιοκτησία και να αυξάνουμε εκείνα όπου λειτουργούμε με βάση την κοινή κτήση και το μοίρασμα.

Για να μπορέσει να υπάρξει και να εξελιχθεί όλη αυτή η διαδικασία χρειάζονται τόποι και χρόνοι οι οποίοι δε θα διέπονται από τους νόμους της ιδιοκτησίας και του εμπορεύματος. Εδώ, η αντίσταση στις περιφράξεις επανέρχεται ως η ανάγκη να δημιουργήσουμε ή να υπερασπιστούμε τις υλικές προϋποθέσεις που θα μας επιτρέψουν να πειραματιστούμε με τις νέες μορφές κοινωνικών σχέσεων. Όπως είπαμε και παραπάνω, οι περιφράξεις καταστρέφουν τη δυνατότητα μια άλλης διευθέτησης των πραγμάτων. Αυτή τη δυνατότητα πρέπει να αποκαταστήσουμε αρχικά, αντιστρέφοντας τη διαδικασία των περιφράξεων. Πολλά κινήματα το κάνουν ήδη: η αντίσταση στις περιφράξεις εξελίσσεται σε κοινωνικοποιήσεις και πρακτικές μοιράσματος. Χρειάζεται να γενικευτεί αυτό που συμβαίνει ήδη: οι καταλήψεις, η κάθε είδους επανοικειοποίηση και κοινωνικοποίηση μέσων παραγωγής/αναπαραγωγής και γνώσεων, η αυτοδιαχείριση χρειάζεται να επεκταθούν. Και στη συνέχεια μέσα στους απελευθερωμένους χωροχρόνους από τη μια να πειραματιστούμε με τις διάφορες μορφές μοιράσματος, και από την άλλη να δημιουργήσουμε τις υποδομές που θα μας επιτρέψουν να προχωρήσουμε το μοίρασμα σε νέα πεδία. Παράλληλα να επικοινωνούμε τα πειράματα και τα συμπεράσματα μας και να δημιουργήσουμε τα δίκτυα εκείνα που θα μας επιτρέπουν να δρούμε πιο συντονισμένα.

Οι αγώνες ενάντια στις περιφράξεις είναι η έκφραση της ανάγκης των κοινοτήτων να ελέγχουν οι ίδιες τα μέσα με τα οποία παράγουν και αναπαράγονται και να αποφασίζουν οι ίδιες για τη ζωή τους. Στον αντίποδα των περιφράξεων και της ιδιοκτησίας βρίσκεται ο κομμουνισμός.

1. Οι πατέντες ονομάζονται αλλιώς και διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Αφορούν εφευρέσεις και τεχνολογικές εφαρμογές και συνίστανται στην κατοχύρωση «δικαιωμάτων» αποκλειστικής εκμετάλλευσης της εφεύρεσης από αυτόν που κατοχύρωσε την πατέντα.
2. βλέπε σχετικά στο blog των «παιδιών του σωλήνα»: http://tube-children.blogspot.com/2008/09/26.html
3. αυτό που οι από πάνω ονομάζουν «Πράσινη επανάσταση»
4. μπροσούρα «Περί κενών δαιμονίων» της ομάδας αυτομόρφωσης ενάντια στη βιοτεχνολογία της κυριαρχίας [διαθέσιμη στο: http://www.disobey.net/hotel/]
5. Sarajevo, (2009) *Ανανεώσιμες Πηγές Κέρδους* τ.32 [διαθέσιμο στο http://sarajevomag.gr/entipa/teuhos_32/i32_p06_wind_1.html]

Η σιωπή όταν σπάει κάνει θόρυβο

Τέσσερα χρόνια μετά τον βιασμό της ανήλικης μαθήτριας στην Αμάρυνθο, ήρθε η δικαστική απόφαση του μικτού ορκωτού δικαστηρίου Χαλκίδας, να επικυρώσει αυτό που όλη η κοινωνία αναπαράγει συστηματικά και αδιάκοπα. Να επικυρώσει δηλαδή, την εξουσία των ανδρών επί των γυναικών, φρικτό εργαλείο της οποίας αποτελεί ο βιασμός. Η αθώωση των βιαστών συντηρεί και ισχυροποιεί αυτήν ακριβώς την πατριαρχική εξουσία.

μωβ καφενείο

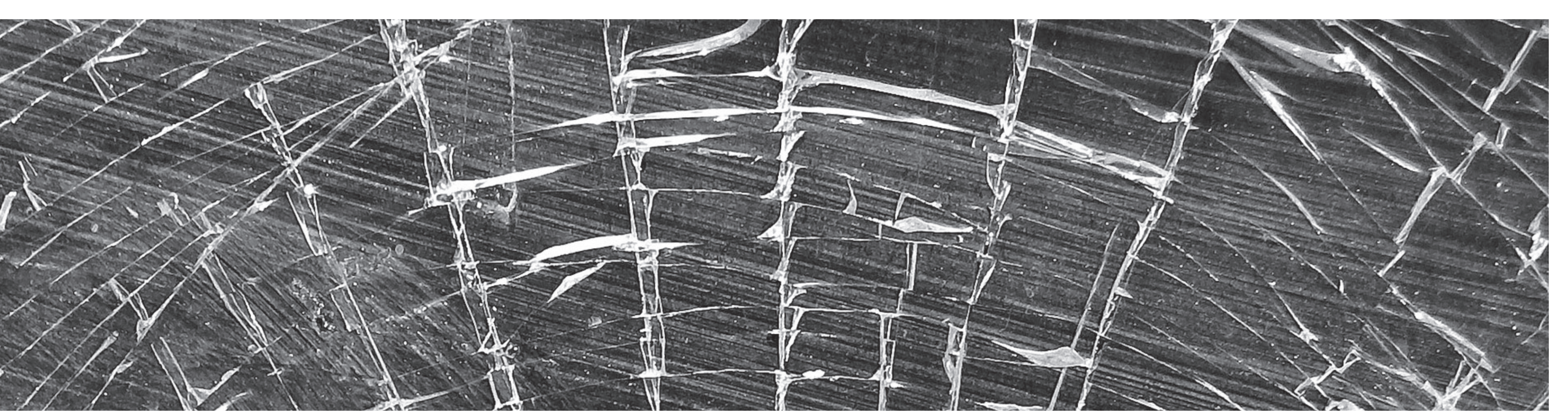
Οκτώβριος 2006, Εύβοια, Αμάρυνθος. Η 16χρονη μαθήτρια βιάζεται από τέσσερις συμμαθητές της στις τουαλέτες του υπό κατάληψη σχολείου τους. Η κοπέλα κατάγεται από τη Βουλγαρία ενώ οι βιαστές της είναι γνήσια τέκνα της επαρχιακής κωμόπολης, και μάλιστα ο ένας είναι γιος καθηγητή του συγκεκριμένου λυκείου και ένας άλλος γιος αστυνομικού της περιοχής. Η κοπέλα καταγγέλλει το γεγονός στις αρχές και υποδεικνύει τα πρόσωπα που ενεπλάκησαν, στα οποία εκτός από τους τέσσερις συγκαταλέγονται και τρεις κοπέλες, επίσης μαθήτριες, που βιντεοσκοπούσαν ό,τι εκτυλισσόταν. Το ζήτημα παίρνει διαστάσεις και αναπαράγεται ποικιλοτρόπως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Φορείς, συλλογικότητες και άτομα παίρνουν θέση δημόσια για το γεγονός, ενώ λίγο διάστημα μετά (τον Νοέμβριο) γίνονται δύο πορείες στην Αμάρυνθο, μια οργανωμένη από φεμινίστριες και μια που καλούνταν από αναρχικούς. Η τοπική κοινωνία σοκάρεται και μέσα σε μια σειρά απονενοημένων κινήσεων ο σύλλογος διδασκόντων του λυκείου αποφασίζει την πενθήμερη αποβολή τόσο των βιαστών όσο και της ίδιας της μαθήτριας. Το κλίμα που επικρατεί αναγκάζει τη μαθήτρια να εγκαταλείψει την Αμάρυνθο, ενώ οι τέσσερις δράστες αφήνονται ελεύθεροι και με περιοριστικούς όρους έως ότου εκδικαστεί η υπόθεση.

Κάπως έτσι φτάνουμε στο σήμερα...

Μάρτιος 2010. Το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων της Χαλκίδας έκρινε παμψηφεί αθώους και τους τέσσερις δράστες του βιασμού καθώς και τα τρία κορίτσια που βρίσκονταν μαζί τους και βιντεοσκοπούσαν όσα συνέβαιναν και οι οποίες κατηγορούνταν για συνέργεια. Το δικαστήριο αποφάνθηκε πως δεν επρόκειτο για βιασμό αλλά για ερωτική συνεύρεση. Η τοπική κοινωνία είχε ήδη αποφασίσει ότι ο βιασμός είναι δικαίωμά της και έτσι βρέθηκαν 40 μάρτυρες υπεράσπισης των βιαστών και ούτε ένας μάρτυρας υπεράσπισης της κοπέλας εκτός από τη μητέρα της. Επιπλέον οι μέχρι πρότινος κατηγορούμενοι κατέθεσαν μηνύσεις εναντίον της κοπέλας για ψευδορκία, ψευδή κατάθεση, ψευδή καταμήνυση, παραπλάνηση σε ψευδορκία και συκοφαντική δυσφήμιση.

Να λοιπόν ποια είναι η ελληνική πραγματικότητα.

Σε αυτόν τον κόσμο και ειδικότερα σε αυτό εδώ το μέρος του, ο βιασμός είναι για άλλη μια φορά ένδειξη ανδρισμού. Από την θλιβερή ελληνική επαρχία με τα κωλόμπαρα και τις επιγραφές «Προσεχώς 40 Βουλγάρες», ως τις μητροπόλεις με τους οίκους ανοχής, γεμάτους από υποτιμημένα γυναικεία σώματα, ως επί το πλείστον μεταναστριών. Από τα σύνορα που αποτελούν τόπο διέλευσης και μεταφοράς γυναικείων σωμάτων εν είδει εμπορεύματος, ως τη σεπτή ελληνική

οικογένεια και τη βία που ασκείται εις βάρος των γυναικών εντός της, αναδύεται και εγκαθίσταται διαρκώς και πάντα η πατριαρχική εξουσία. Είναι αυτή ακριβώς η ελληνική κοινωνία που φέρει και συντηρεί, με την επανάληψη συγκεκριμένων πρακτικών όπως ο βιασμός, πατριαρχικές, σεξιστικές και ρατσιστικές αντιλήψεις.

Τίποτα δε μας ξάφνιασε λοιπόν στην περίπτωση του βιασμού της κοπέλας στην Αμάρυνθο. Πόσο μάλλον από τη στιγμή που η ίδια φέρει ταυτότητες που την υποβάλουν σε πολλαπλές καταπιέσεις. Είναι γυναίκα, μετανάστρια, ανήλικη, εργαζόμενη και ζει μόνο με τη μητέρα της (γεγονός που την κάνει να φαντάζει τρωτή σύμφωνα με τις κυρίαρχες αντιλήψεις αφού δεν υπάρχει πατέρας – προστάτης, ακόμα κι αν αυτός ήταν μετανάστης). Από την άλλη οι βιαστές της δεν είναι απλώς Έλληνες, αλλά είναι ο «ανθός» της τοπικής κοινωνίας, ενώ τα κορίτσια που συμμετέχουν αποτελούν θετικό παράδειγμα θηλυκότητας (φέρουν βέβαια την παθητικότητα σα σώματα, αλλά είναι αδελφές, μέλλουσες σύζυγοι και μάνες). Η 16χρονη Βουλγάρα ήταν «η άλλη» , όπως γενικά οι γυναίκες είναι «ο άλλος» στην πατριαρχική κοινωνία, προσδιοριζόμενη με αρνητικούς όρους, με όρους έλλειψης. Έτσι μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή και η αντίδραση της κοινότητας ως προς τον βιασμό. Γι' αυτούς η επίθεση κατά των δραστών ήταν στην ουσία επίθεση ενάντια στην τοπική τους κοινωνία, ενάντια σε αυτούς τους ίδιους που κατασκευάζουν και τρέφουν συντηρητικές και σεξιστικές αντιλήψεις. Η ακραία, προκλητική και βίαιη αντίδραση της τοπικής κοινωνίας είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους το ζήτημα πήρε τέτοια έκταση και συγκέντρωσε πάνω του το ενδιαφέρον και τα φώτα της δημοσιότητας. Φυσικά και ο ίδιος ο χαρακτήρας του θέματος αποτέλεσε εξαιρετική ευκαιρία για τα μέσα να τραφούν και να θρέψουν με δόσεις κανιβαλισμού, πικάντικες λεπτομέρειες και πικρόχολη κριτική για τη νεολαία, το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας. Ο σημαντικότερος ωστόσο λόγος της έκτασης του γεγονότος είναι η ίδια η στάση της 16χρονης που κατήγγειλε τον βιασμό. Πράξη που απαιτεί φοβερό θάρρος, δύναμη και εξαιρετικά γερά νεύρα, ούτως ή άλλως σε μια περίπτωση βιασμού, πόσο μάλλον στη συγκεκριμένη στην οποία συμπυκνώνονται όλα τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν και την κάνουν τόσο ιδιαίτερη.

Όταν μια γυναίκα αποφασίζει να μιλήσει και ταυτόχρονα δεν μπορεί ή δεν θέλει να περάσει στην αυτοδικία, καταφεύγει στη δικαιοσύνη. Όχι επειδή έχει κάποιο νόημα ή αξίζει τον κόπο να εμπιστεύεται κανείς τους θεσμούς, αλλά επειδή υπάρχει η επιθυμία ο βιαστής να τιμωρηθεί, αν όχι από τα δικά της χέρια, τότε με όποιο άλλο μέσο μπορεί να διαθέτει. Οι θεσμοί είναι το εναπομείναν μέσο. Η αθώωση των βιαστών μπορεί να μη μας ξαφνιάζει όμως μας εξοργίζει. Πολύ περισσότερο δε, μας εξοργίζει η εκ των υστέρων μήνυση εις βάρος της κοπέλας, που αποτελεί γελοία επίθεση αυτών που προσπαθούν απεγνωσμένα να γίνουν από κατηγορούμενοι κατήγοροι Αυτή η αθωωτική απόφαση και αυτή η συντεταγμένη επίθεση αποτελούν έναν νέο κύκλο βίας, βίας ενάντια στο αυτονόητο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των σωμάτων μας.

Ο βιασμός και η απειλή του, αποτελούν την πιο ωμή μέθοδο επιβολής και συντήρησης της ανδρικής κυριαρχίας. Μιας κυριαρχίας που βασίζεται στη δύναμη, την εξουσία και την κατοχή και η οποία νοείται και αναπαράγεται κοινωνικά σα φυσικό δικαίωμα. Αυτή η βίαιη επιβολή εξουσίας αποκαλύπτει τη λογική που βρίσκεται πίσω της, σύμφωνα με την οποία οι γυναίκες αποτελούν ένα είδος ιδιωτικής περιουσίας, που κατοχυρώνεται με τον καταναγκασμό. Ο σεξουαλικός καταναγκασμός, η πραγματικότητα και η αναγκαιότητά του εξελίσσονται στην ιστορία και αποτελούν γνωρίσματα και του δικού μας κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού συστήματος. Ο βιασμός είναι ένα τίμημα που πρέπει να πληρώνουμε για τη διατήρηση αυτού του πατριαρχικού συστήματος, είναι ένα εργαλείο τρόμου. Αυτού τους είδους όμως η τρομοκρατία αποσιωπάται συστηματικά και μεθοδευμένα από πάντα, ενώ ο κυρίαρχος λόγος είναι αυτός που ορίζει σε τι συνίσταται η τρομοκρατία (κυρίως επιτιθέμενος στα δραστήρια πολιτικά κομμάτια ή στα πιο αδύναμα) παραλείποντας πάντα να αναφερθεί στον τρόμο της σεξουαλικοποιημένης βίας. Ο φόβος της βίας και η βία καθαυτή διαμορφώνουν συμπεριφορές, εγκαθιδρύουν και ανανεώνουν τη γυναικεία εξάρτηση από τους άντρες σε συνθήκες καταναγκασμού και σιωπής. Ο βιασμός αποτελεί την πιο καλλιεργημένη κοινωνικά αντρική φαντασίωση, η οποία συνήθως συνοδεύεται από την υποκριτική παραδοχή της κρυφής επιθυμίας των γυναικών να βιαστούν. Αυτός ο μύθος περί κρυφής επιθυμίας, όχι μόνο αποτελεί μια εξαιρετική δικαιολογία, αλλά ταυτόχρονα κατασκευάζει τη γυναικεία σεξουαλικότητα με βάση τους όρους της αντρικής επιθυμίας. Το γυναικείο σώμα πραγμοποιείται, γίνεται αντιληπτό ως παθητικό, ως κάτι που δεν μπορεί να ικανοποιηθεί το ίδιο αλλά μόνο να ικανοποιήσει κάποιο άλλο. Η σεξουαλικοποιημένη βία είναι έκφραση αυτής της αντίληψης και στο πεδίο της περιέχει την ταπείνωση και τον εξευτελισμό. Ας τελειώνουμε με τις αυταπάτες ότι ο βιασμός είναι ένα σεξουαλικό έγκλημα, είναι έγκλημα ενάντια στην υπόσταση των γυναικών, ενάντια στην ίδια τους την ύπαρξη. Ας τελειώνουμε επίσης με την αντίληψη ότι πρόκειται για μεμονωμένα περιστατικά. Πρόκειται για καθημερινή, ωμή βία, η οποία δεν ασκείται από μια ειδική κατηγορία αντρών, ασκείται απλά από άντρες, από συζύγους, πατέρες και αδελφούς. Τέτοιες πράξεις αποτελούν μια κατάφαση στην αντρική ταυτότητα, που δομείται, μέσα στο διπολικό σύστημα των φύλων, πάνω στην επιβολή επί του γυναικείου σώματος. Δηλαδή κάθε «κατά φύσιν» άντρας γίνεται τόσο περισσότερο άντρας όσο συναινεί και αναπαράγει αυτό το πρότυπο.(Αυτή η κίνηση όμως δεν είναι ούτε φυσική, ούτε αναπόφευκτη, αλλά ούτε και καθολική, αλλιώς η κοινωνική απελευθέρωση δεν θα ήταν δυνατή).

Υπάρχει ωστόσο και το κομμάτι της βίας που ασκείται από τους ίδιους τους θεσμούς της πατριαρχικής κοινωνίας, λειτουργεί σα συνέχεια της σεξουαλικοποιημένης βίας και γίνεται εμφανές όταν μια γυναίκα καταγγέλλει το βιασμό της. Το τρίπτυχο μπάτσοι- ιατροδικαστές- δικαστές εκφράζει και αναπαράγει όλες τις καθιερωμένες έμφυλες αντιλήψεις και υποβάλλει τις γυναίκες σε επώδυνες και εξευτελιστικές διαδικασίες, αντιμετωπίζοντας τες ως υπόλογες και υπεύθυνες για ό,τι τους συνέβη. Φαίνεται να μην είναι και τόσο τυχαίο το γεγονός ότι οι γυναίκες συχνά δεν καταγγέλλουν το βιασμό τους. Όταν υποχρεώνεσαι να υποστείς ταπεινωτικές ανακρίσεις, σωματικούς ελέγχους και προσβλητικά υπονοούμενα ή ακόμα χειρότερα όταν αθωώνεται ο βιαστής σου και βρίσκεσαι να κατηγορείσαι εσύ, είναι ξεκάθαρο ότι θα χρειαστεί να έρθεις αντιμέτωπη με όλο τον μηχανισμό αυτού του σάπιου πατριαρχικού συστήματος. Όταν ξέρεις ότι οι μπάτσοι είναι υπεύθυνοι για το 10% των συζυγοκτονιών που σημειώνονται στην Ελλάδα, ότι εμπλέκονται σε κυκλώματα μαστροπείας και σε βιασμούς αλλοδαπών, όταν εξετάζεσαι κυρίως από άντρες ιατροδικαστές, που όπως στην περίπτωση της Αμαρύνθου, διαπιστώνουν μώλωπες στη γεννητική περιοχή, ωστόσο δε διαπιστώνουν ενδείξεις βιασμού, ξέρεις ότι δεν μπορείς να περιμένεις και πολλά. Όταν στη δίκη πρέπει να αποδείξεις ότι δεν προκάλεσες εσύ τον βιασμό σου, πρέπει να αποδείξεις δηλαδή όχι μόνο ότι ο άλλος είναι ένοχος, αλλά και ότι εσύ σε καμία περίπτωση δεν προκάλεσες (γιατί ο βιασμός είναι το μόνο έγκλημα για το οποίο η απόδειξη ενοχής του δράστη στηρίζεται στην απόδειξη «αθωότητας» του θύματος) γίνεται σαφές ότι έχεις εμπλακεί σε μια εχθρική διαδικασία. Έχεις εμπλακεί γιατί επιθυμείς το αυτονόητο, την τιμωρία. Αν σε όλο αυτό το μοντέλο προσθέσουμε και την οικογένεια που με τη σειρά της, αν όχι αυτή πρώτη και καλύτερη, αναπαράγει σεξιστικές αντιλήψεις και σπεύδει να διαφυλάξει την τιμή της, διατηρώντας το σκοτάδι και τη σιωπή έχουμε μπροστά μας ένα εκρηκτικό μείγμα. Ένα μείγμα που μας γεμίζει οργή.

Βιασμός είναι ο προσδιορισμός της σεξουαλικότητάς μας σε σχέση με την ανδρική επιθυμία, η αντιμετώπιση μας στον δρόμο και στη δουλειά, η εργαλειακή αντίληψη των σωμάτων μας. Η Αμάρυνθος υπό συνθήκες μπορεί να ξανασυμβεί. Για την αναγνώριση της γυναικείας σεξουαλικότητας, για τον αφανισμό της πατριαρχίας. Κάτω τα χέρια από τα σώματά μας!

Μωβ Καφενείο

Η συνέλευση που λειτουργεί το μώβ καφενείο, ξεκίνησε πριν 2 χρόνια ως ομάδα αυτομόρφωσης για το φεμινισμό και πλέον υφίσταται ως ομάδα που ασχολείται με ζητήματα καταπίεσης και εξουσίας, που προκύπτουν από τις έμφυλες σχέσεις μέσα στην πατριαρχική συνθήκη. Όλο αυτό το διάστημα ψάχνουμε μέσα από τα κείμενα που διαβάζουμε, αναλυτικά εργαλεία για την κατανόηση της ιστορίας και του παρόντος, έτσι ώστε να προκαλέσουμε πλήγματα στην πατριαρχία, στον καπιταλισμό, στο γερασμένο αυτόν κόσμο. Τόπος συνάντησης, γνωριμίας και συλλογικής αυτομόρφωσης, είναι το μώβ καφενείο, κάθε Τετάρτη στις 8:00, στη Φάμπρικα Υφανέτ και ο διαδικτυακός τόπος συνάντησης είναι: **autofemini@lists.espiv.net**

ΠΑΛΙ ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ;

ΝΑ ΞΕΘΑΨΟΥΜΕ ΤΟ ΤΣΕΚΟΥΡΙ ΤΟΥ ΤΑΞΙΚΟΥ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ!

cafe la rage

Εδώ και μια 20ετία η ιδεολογία του "ο καθένας για την πάρτυ του" και του "όλοι μαζί ενάντια στους Άλλους" χαρακτήρισε την τροπή των κοινωνικών σχέσεων μέσα στην ελληνική κοινωνία. Η σύντομη δεκαετία ('80) του ελληνικού πασοκικού κράτους-πρόνοιας ανασυγκρότησε ουσιαστικά τον πυρήνα του σύγχρονου πελατειακού κράτους: Υπερμεγέθης δημόσιος τομέας - σφιχταγκάλιασμα και έλεγχος του συνδικαλισμού - κομματική διαχείριση των κοινωνικών αντιστάσεων.

Αυτό που ακολούθησε στη δεκαετία του '90, ως η ελληνική εκδοχή του νεοφιλελευθερισμού, ήταν η σταδιακή απορύθμιση της κρατικής πρόνοιας και η προσπάθεια ιδιωτικοποίησης πολλών δημόσιων οργανισμών. Ταυτόχρονα η αναπτυξιακή πορεία της χώρας βρήκε πρόσφορο έδαφος στην υποτιμημένη εργασία των βαλκάνιων προλετάριων είτε των μεταναστών είτε των εργατών σε ελληνικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια. Το ελληνικό κεφάλαιο, εκείνη την περίοδο, διακρίνεται για τις επεκτατικές του βλέψεις. Συνακόλουθα, ο εθνικιστικός παροξυσμός (βλ. μακεδονικά συλλαλητήρια) και η ιδεολογία του "εμείς έχουμε το πάνω χέρι" αναπλάθει τα συλλογικά φαντασιακά σε μια κατεύθυνση διαίρεσης του κόσμου της εργασίας και διαρκούς υποτίμησης της εργασίας των ξένων εργατών.

Το μπουμ της κατανάλωσης προτύπων και τρόπων ζωής δημιουργεί την αίσθηση στους ντόπιους εργαζόμενους πως «τίποτα δεν θα ξαναείναι όπως παλιά». Στο εξής οι αγώνες με επίκεντρο την εργασία γίνονται αντιληπτοί ως αμυντικοί, μεταθέτοντας το ζητούμενο των νεοφιλελεύθερων αναδιαρθρώσεων στο μέλλον. Ο κερδισμένος χρόνος από αυτούς τους αγώνες δεν αντικατοπτρίζεται σε μια διεύρυνση της ταξικής αλληλεγγύης ή των πεδίων αγώνα. Αντίθετα τα κεκτημένα αρχίζουν να «ξεχνιούνται» εύκολα όταν μπορεί κανείς να εξασφαλιστεί (για πόσο;) με χρηματιστηριακό τζόγο και δάνεια, δάνεια, δάνεια... υποθηκεύοντας με αυτόν τον τρόπο την μελλοντική του εργασία. Η τροπή αυτή των κοινωνικών σχέσεων, βάζει στο επίκεντρο όχι απλά το «βόλεμα», όπως την δεκαετία του '80, αλλά την ατομική ανέλιξη με κάθε δυνατό τρόπο και κυρίως μέσα από τον γρήγορο πλουτισμό.

Η «ισχυρή ελλάδα» αβαντάρει πλέον την ιδεολογία της ασφάλειας ως κεντρική, αυτό που γίνεται κατανοητό ως το «επίπεδο της ζωής μας» πρέπει να διαφυλαχτεί πάση θυσία με όρους πολέμου χαμηλής έντασης. Σε αυτό το πνεύμα η εγληματοποίηση των μεταναστών προσαρμόζει τις ατομικές φοβίες σε ζητήματα δημόσιας τάξης και ασφάλειας ενώ διατηρεί μέσω του ρατσισμού τις αναγκαίες εκείνες συνθήκες για την διαρκή υποτίμησή τους. Η κατανάλωση «τρόπων ζωής» και «εθνική ισχύος» έφτασε στην κορύφωσή της το 2004 - χρονιά που τα εθνικιστικά φαντασιακά γιόρτασαν την συσσωρευμένη ξεφτίλα τους κυνηγώντας και σκοτώνοντας μετανάστες με μαζικά πογκρόμ έπειτα από τον ποδοσφαιρικό αγώνα ελλάδας-αλβανίας. Κάπου εκεί, με την τελετή λήξης των ολυμπιακών αγώνων, όταν έσβησαν τα φώτα και σταμάτησαν τα όργανα, το μόνο που απόμεινε ήταν η μπόχα της συλλογικής ταξικής μας ήττας.

Όλα αυτά τα χρόνια οι αγώνες είχαν αποσπασματικά χαρακτηριστικά και ενώ καταφέρνανε κάποιο μπλοκάρισμα στην αναδιάρθρωση δεν μπορούσαν να απαντήσουν παράλληλα σε ζητήματα ενότητας της τάξης. Χαρακτηριστική είναι η απεργία των δασκάλων που προηγήθηκε του φοιτητικού κινήματος (2007) αλλά δεν μπόρεσε να συναντηθεί με αυτό. Επίσης ο κάθετος τρόπος οργάνωσης και ο χαρακτήρας του κομματικοποιημένου συνδικαλισμού περιθωριοποιούσε ή αποθάρρυνε τις όποιες προσπάθειες αυτόνομων αγώνων. Ο γραφειοκρατικός συνδικαλισμός φέρει μέσα του ένα βαθύ συντεχνιασμό που δεν αναγνωρίζει παρά καθαρά οικονομικά κίνητρα στους αγώνες καθότι τα υπόλοιπα «πολιτικά» ζητήματα είναι δουλειά των κομμάτων και των συμφερόντων που εκφράζει το καθένα μέσα στο συνδικαλισμό. Όμως αυτό το συνδικαλιστικό μοντέλο – ικανό μεν να έχει δημόσια παρουσία στο βαθμό που απειλείται η «πελατεία» του – σταδιακά διέρχεται από όλο και μεγαλύτερη κρίση γιατί στην πραγματικότητα δεν εκπροσωπεί παρά ένα περιορισμένο κομμάτι της τάξης ακόμα και για το οποίο δεν μπορεί να εγγυηθεί σήμερα τίποτα. Η επισφαλειοποίηση της εργασίας και τα νέα υποκείμενα που δημιουργούνται όχι απλά δεν εκπροσωπούνται αλλά η ίδια η μορφή της εργασίας αλλάζει το περιεχόμενο των ζητημάτων που σου τίθενται καθώς διαρρηγνύονται συνολικά παγιωμένες κοινωνικές δομές συντήρησης και αναπαραγωγής της εργασίας. Η μετανάστευση (μαύρη-παράνομη μετακινούμενη εργασία) σαν ακραία περίπτωση επισφάλειας μπορεί να προεικάσει τον μετασχηματισμό των εργασιακών σχέσεων για όλο και διευρυνόμενα κομμάτια της κοινωνίας, κυρίως νέων και ιδιαίτερα γυναικών.

Στα μέσα της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα οι υποθηκευμένοι στα όνειρα των γονιών τους νέοι και νέες συνειδητοποίησαν πως η ιδεολογία της διαρκούς υπερτίμησης τους -μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης- κατέρρεε. Εκεί που πολλοί και πολλές φώναζαν για τα πτυχία τους (φοιτητικά 2006-2007) άλλοι και άλλες προετοιμάζονταν να συναντηθούν με τους πλέον υποτιμημένους της εργατικής τάξης (μετανάστες, επισφαλείς εργαζόμενους/ες) έχοντας ως συνείδηση πως ή θα αγωνιστούμε όλοι μαζί ή θα χάσουμε όλοι μαζί. Η "γενιά που θα ζήσει χειρότερα από τις άλλες" μέχρι πρόσφατα στην πλειοψηφία της είχε τις πλάτες του άτυπου ή και τυπικού οικογενειακού κράτους-πρόνοιας. Η αθέτηση της υπόσχεσης κοινωνικής ανέλιξης την ανάγκασε να ζήσει το πρώτο το σοκ της απότομης υποτίμησής της, το δεύτερο ήταν στροφή του αστυνομικού όπλου πάνω της (Δεκεμβριανά 2008) - μια πρώτη υπόσχεση βίαιης τροπής στην διαχείριση της κοινωνικής απειθαρχίας η οποία ευτυχώς όχι μόνο δεν έμεινε αναπάντητη αλλά άφησε πίσω της μια πλούσια σε εμπειρίες αγώνα παρακαταθήκη η οποία δημιούργησε στους δρόμους μια προλεταριακή σφαίρα έξω από και ενάντια στο κράτος και το κεφάλαιο. Το τρίτο σοκ θα είναι η κατάρρευση του οικογενειακού κράτους συντήρησης του άνεργου πληθυσμού και της ιδεολογίας του "εγώ κάπως θα την βολέψω". Και αυτό δεν φαντάζει πολύ μακρινό.

Για ακόμα μια φορά λοιπόν ο κυρίαρχος λόγος ζητά από τον καθένα να αυτοϋποτιμηθεί, αφού θα πρέπει πρώτα να έχει υποτιμήσει την νοημοσύνη του.

Ο νέος ιδεολογικός βόθρος «για το ξεπέρασμα της κρίσης» αποτελεί ένα μίγμα εθελοντισμού, χριστιανικής θυσίας και τηλεοπτικής αυτοϊκανοποίησης. Για άλλη μια φορά επιχειρείται να κατασκευαστεί εκείνη η ταξική συμμαχία κράτους - αφεντικών και κοινωνίας – βλ. εθνική ενότητα- σε μια εποχή που μόνο τα αφεντικά μπορούν να βγουν κερδισμένα. Γιατί αυτή την φορά τα αφεντικά δεν έχουν να πουλήσουν καμία θετική ιδεολογία - ούτε πράσινα άλογα ούτε καταναλωτικά δάνεια ούτε εθνικιστικές μεγαφιέστες- το μόνο που πουλάνε είναι ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ και όπως οι μαφιόζοι ξέρουν να την πουλάνε καλά!

Παρόλ' αυτά, μέσα στο ζόφο της καθημερινής ζωής ξεπηδούν αντιστάσεις έξω από την συνδικαλιστική – κομματική γραφειοκρατία και εναντίον της. Στο έδαφος της διαρκούς υποτίμησης μας συναντιόμαστε σε αγώνες ενάντια στην βία των αφεντικών, συναντιόμαστε με τους ξένους εργάτες που αγωνίζονται ενάντια στα μέτρα πειθάρχησής τους, συναντιόμαστε στους δρόμους, στο μπλοκάρισμα της μητρόπολης, στις καταλήψεις και τα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα. Έχοντας στο μυαλό και στην καρδιά μας τον Δεκέμβρη και την δύναμη που αποκτούμε όταν ξεπερνάμε τους διαχωρισμούς και τις θεσμισμένες ταυτότητες, όταν κινούμαστε μαζικά και συγκρουσιακά, γνωρίζουμε πλέον πως τα σπέρματα ενός άλλου κόσμου είναι ήδη εδώ. Στις αμεσοδημοκρατικές και αυτοοργανωμένες διαδικασίες, στην απαλλοτρίωση των σχέσεων και των χώρων της μητρόπολης, στη συλλογική δράση που διαρρηγνύει τους ατομικιστικούς τρόπους ζωής, στη άρνηση κάθε εκπροσώπησης και διαμεσολάβησης.

……..για να βγούμε από τη δικά μας κρίση απαιτείται η όξυνση και η γενίκευση όλων αυτών των εμπειριών αγώνα.

Cafe La Rage : τόπος συνάντησης, αυτοοργάνωσης και αυτομόρφωσης επισφαλών, ανέργων, «μαύρων» εργατριών και εργατών. Κάθε βδομάδα στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ http://cafelarage.blogspot.com/

CAFE LA RAGE : Τόπος συνάντησης, αυτοοργάνωσης και αυτομόρφωσης επισφαλών, ανέργων, μαύρων, εργατριών και εργατών
Κάθε βδομάδα στην κατάληψη Φάμπρικα ΥΦΑΝΕΤ
cafelarage.blogspot.com - Για επικοινωνία: cafelarage@yahoo.gr

REBEL

Θεωρία & Ανάλυση
για το ανταγωνιστικό κίνημα

Αντικείμενο

Είναι γεγονός, ότι μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008 αρκετά πρότερα εγχειρήματα έκλεισαν τον κύκλο τους και νέες ανάγκες και επιθυμίες αναδεικνύονται στο εσωτερικό του ανταγωνιστικού κινήματος, εξάλλου οι εξεγέρσεις είναι πάντα εικόνα από το μέλλον. Μεταξύ των διαφόρων άλλων αναζητήσεων για τις μελλοντικές κινηματικές δομές προέκυψε έπειτα από συζητήσεις μεταξύ των μελών της συντακτικής ομάδας του «Black Out στο κοινωνικό εργοστάσιο» (http://www.blackout.gr/) η ανάγκη για δημιουργία μιας νέας συγκροτημένης δομής παραγωγής λόγου, θεωρίας και αναλύσεων.

Φυσικά δεν επιδιώκουμε να καλύψουμε το σύνολο των κινηματικών επιθυμιών και αναγκών σε θεωρητικό λόγο, ωστόσο επιδιώκουμε να συνεισφέρουμε με πιο οργανωμένο και μεθοδικό τρόπο στην σφυρηλάτηση και εμβάθυνση των θεωρητικών περιεχομένων του ανταγωνιστικού κινήματος. Η εμπειρία του εκδοτικού εγχειρήματος του Black Out στη Θεσσαλονίκη αλλά και αντιστοίχων εγχειρημάτων στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις ανέδειξε την αναγκαιότητα της ύπαρξης μιας οργανωμένης μεταφραστικής δομής, η οποία να μπορεί να ανιχνεύει, να αφουγκράζεται και να ιχνηλατεί διεισδυτικά και έγκαιρα το αρχιπέλαγος των θεωρητικών αναζητήσεων σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Η δομή που επιλέχτηκε αποτελείται από μεταφραστική - εκδοτική ομάδα, διαδικτυακή ιστοσελίδα και κοινότητα μεταφραστών με ονομασία «Rebel: Θεωρία και Ανάλυση για το ανταγωνιστικό κίνημα».

Μέθοδος

Η μέθοδος που ακολουθεί το Rebel αποτελείται από τα παρακάτω στάδια:

Α) Χαρτογράφηση εγχειρημάτων (ομάδες, περιοδικά, blog) παραγωγής λόγου και θεωρίας σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο και δημιουργία βάσης δεδομένων – βιβλιοθήκης με κείμενα που κινούνται στα πλαίσια της αυτονομίας, του ελευθεριακού κομμουνισμού, του αναρχισμού, του ριζοσπαστικού φεμινισμού, του αυτόνομου μαρξισμού, της ριζοσπαστικής οικολογίας αλλά και επιλεγμένα κείμενα από την πλευρά των think tank της εξουσίας. Στόχος αποτελεί η δημιουργία μιας λειτουργικής ιστοσελίδας, η οποία ενημερώνεται έγκαιρα με άρθρα και κείμενα αιχμής του κοινωνικού ανταγωνισμού.

Β) Ταξινόμηση και ομαδοποίηση των δημοσιευμένων άρθρων, κειμένων, αναλύσεων με βάση τις παρακάτω θεματικές ενότητες: Βιοτεχνολογία, Γεωπολιτική, Εθνικισμός, Εκπαίδευση, Έλεγχος, Ενέργεια, Εργασία, Θέαμα, Ιστορία, Κίνημα, Μετανάστες, Νέες περιφράξεις, Οικονομία, Πολεοδομία, Πράσινος Καπιταλισμός, Αισθητική, Φύλο, Media

Οι μεταφράσεις πραγματοποιούνται τόσο από τα μέλη του εγχειρήματος όσο και από άλλες συντρόφισσες και συντρόφους με την απόκτηση κωδικών πρόσβασης. Σκοπός του Rebel αποτελεί η δημιουργία μιας αμφίδρομης κοινότητας μεταφραστών, η οποία να μπορεί να υλοποιήσει τους στόχους του εγχειρήματος. Σε μελλοντικό στάδιο θεμιτή θα ήταν και η μετάφραση κειμένων και από τα ελληνικά σε άλλες γλώσσες.

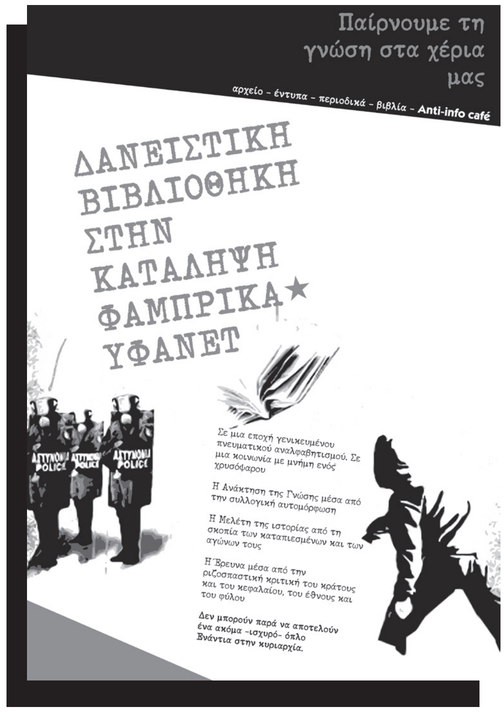
Γ) Εκδόσεις σε τακτικά χρονικά διαστήματα, με βάση τις παραπάνω θεματικές ενότητες π.χ. κρίση, κλιματική αλλαγή, φύλο κτλ. και παράλληλη διοργάνωση εκδηλώσεων σε αυτόνομους χώρους, στέκια και καταλήψεις σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και άλλες πόλεις, είτε με τη συμμετοχή των συγγραφέων των άρθρων όταν αυτό είναι εφικτό, είτε αυτόνομα. Ενδιαφέρον στόχο αποτελεί η όσο το δυνατόν πιο συλλογική συγγραφή των εισαγωγικών κειμένων και προλόγων των εκδόσεων.

Στόχος

Ο στόχος του εγχειρήματος είναι τριπλός. Καταρχήν, το «Rebel: Θεωρία και Ανάλυση για το ανταγωνιστικό κίνημα» στοχεύει στη συλλογή, ταξινόμηση και δημιουργία μιας εύχρηστης στον κάθε ενδιαφερόμενο κινηματικής βιβλιοθήκης - τράπεζας θεωρητικών άρθρων - κειμένων, αναλύσεων από χώρες εκτός Ελλάδας και στη συστηματική μετάφρασή τους. Δεύτερος στόχος αποτελεί η τακτική έκδοση θεματικών μπροσούρων και βιβλίων καθώς και η παράλληλη διοργάνωση εκδηλώσεων - βιβλιοπαρουσιάσεων. Τρίτος στόχος του εγχειρήματος αποτελεί η συντονισμένη εμπλοκή και ενεργή συμμετοχή συντροφισσών και συντρόφων που αναζητούν και μεταφράζουν θεωρητικά κείμενα είτε βρίσκονται σε άλλες χώρες και έχουν από πρώτο χέρι γνώση των εκεί θεωρητικών αναζητήσεων είτε έχουν τις γνώσεις και ικανότητες και θα επιθυμούσαν να συνεισφέρουν.

Η βασική ιδέα πίσω από τους παραπάνω στόχους του Rebel είναι η επικοινωνία και κυκλοφορία της ανάλυσης, της σκέψης, των ιδεών, των θεωρητικών προσεγγίσεων και πολιτικών μεθοδολογικών εργαλείων χρήσιμων για κινηματικούς σκοπούς. Προφανώς το Rebel δεν αποτελεί το μοναδικό εγχείρημα που επιτελεί αυτόν τον ρόλο, ούτε θέλει να λειτουργήσει ανταγωνιστικά προς θεωρητικά και μη έντυπα περιοδικά και ηλεκτρονικά εγχειρήματα. Επιθυμία του Rebel είναι να παρέχει στο ανταγωνιστικό κίνημα μια οργανωμένη, αξιόπιστη και διεισδυτική δομή – εργαλείο, παροχής θεωρητικών κειμένων και αναλύσεων, οι οποίες να είναι ικανές να τροφοδοτούν και να γονιμοποιούν τη σκέψη και τις δράσεις στο δρόμο.

rebelnet.gr

Δεν χρειάζονται πολλά επιχειρήματα για να πείσουν πως το να γνωρίζεις το παρελθόν σου, βοηθάει να κατανοείς καλύτερα το παρόν σου και να προλαβαίνεις λάθη που πιθανόν να επαναληφθούν στο μέλλον. Αυτή είναι η χρησιμότητα της μνήμης. Ειδικά όταν το ιστορικό μας σχέδιο – η κοινωνική απελευθέρωση από τα δεσμά του κράτους και του κεφαλαίου- είναι τόσο απαιτητικό. Χρειαζόμαστε όχι απλά τη μνήμη αλλά και τη σκέψη γύρω από το τι ακριβώς είναι αυτό που θέλουμε να καταστρέψουμε, τι ακριβώς είναι αυτό που μας καταστρέφει. Μα πρωτίστως χρειαζόμαστε πάθος και ελπίδα, τα οποία μπορούμε να ψηλαφίσουμε στα ίχνη της ιστορίας, σε ανθρώπους, κινήματα, αρνήσεις, συλλογική δημιουργία, συλλογική μνήμη.

Την ιστορική περίοδο που διανύουμε βρισκόμαστε μπροστά σε μια πεσιμιστική διαπίστωση. Ποτέ άλλοτε, ενώ υπάρχουν τόσες δυνατότητες ελεύθερης σκέψης και κριτικής άποψης, δεν υπήρξαν πιο πολλοί στενόμυαλοι και πειθήνιοι άνθρωποι. Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα γενικευμένο «πνευματικό αναλφαβητισμό». Απόρροια τόσο της μαζικής αποβλάκωσης που προσφέρουν απλόχερα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και τα ίδια τα συστήματα εκπαίδευσης.

Στεκόμαστε σχεδόν οικειοθελώς αφηρημένοι μπροστά στο έδαφος που έχει χαθεί αδυνατώντας να υπάρξουμε αποφασιστικοί στην κατεύθυνση της ανάκτησή του. Και όμως η ανάκτηση αυτού του εδάφους που εμπεριέχει την παιδαγωγική προσέγγιση της κοινωνίας, την επανοικειοποίηση της κοινωνικά παραγόμενης γνώσης και την επίθεση στους θεσμούς της διανοητικής αλλοτρίωσης θα έπρεπε να είναι ένα από τα πρωταρχικά μελήματα όσων θέλουν να μιλάνε ακόμα για κοινωνική επανάσταση. Το «να πάρουμε τις ζωές μας στα χέρια μας» σημαίνει να πάρουμε στα χέρια μας και όλες εκείνες τις κοινωνικές τεχνικές και διανοητικές εμπειρίες, δεξιότητες και γνώσεις που μπορούν να μας βοηθήσουν συλλογικά να κατακτήσουμε την αυτονομία μας από το κράτος, το κεφάλαιο και από πλήθος μεσολαβήσεις που απλόχερα μας προσφέρονται.

Η δομή λοιπόν μιας δημόσιας κινηματικής δανειστικής βιβλιοθήκης έρχεται να εξυπηρετήσει αυτή την υπόθεση.

ΑΝΟΙΧΤΑ ΤΙΣ ΩΡΕΣ ΚΑΙ ΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ ΤΗΣ ΥΦΑΝΕΤ

περισσότερα στο:
www.yfanet.net

Κοινωνική επανάσταση ή βαρβαρότητα;

Ανακοίνωση για 5 Μάη από Κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ

«Τίποτα δεν θα είναι πια το ίδιο!» φωνάζαμε και γράφαμε το Δεκέμβρη του 2008 καθώς βλέπαμε όλο και ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια να αντιλαμβάνονται ότι έχει έρθει ο καιρός να αμφισβητηθεί συνολικά αυτός ο γερασμένος καπιταλιστικός κόσμος. Σήμερα η εντεινόμενη καπιταλιστική κρίση διεθνώς και όχι μόνο στην Ελλάδα λόγω «κακοδιαχείρισης», όπως ψευδώς παρουσιάζεται, φέρνει σε κρίση και το σύστημα πολιτικής κυριαρχίας. Μεγάλα τμήματα του πληθυσμού συνειδητοποιούν ότι η πιστωτικά συντηρούμενη ευημερία των τελευταίων χρόνων τελείωσε και προσγειώνονται βίαια στην πραγματικότητα της μαζικής υποτίμησης της ζωής τους. Μιας υποτίμησης που στέλνει ολοταχώς στην εξαθλίωση όλο και ευρύτερα κοινωνικά κομμάτια. Ακριβώς αυτό το καθημερινό βίωμα συναντούσε κανείς σε εκατοντάδες χιλιάδες βλέμματα και την Τετάρτη 5 Μάη. Την ημέρα της Γενικής Απεργίας. Όλοι αυτοί και αυτές, πολλοί περισσότεροι από το Δεκέμβρη του 2008, από όλες τις ηλικιακές κατηγορίες, από όλες τις περιοχές, ήταν εκεί στο δρόμο. Για να δημιουργήσουν μια νέα πραγματικότητα μέσα από τον αγώνα και την εναντίωση στον δρόμο και όχι πλέον ως οπαδοί ενός πολιτικού συστήματος στα όρια της χρεωκοπίας. Αποφασισμένοι, οργισμένοι, σε απόγνωση, με μια άρρητη αλλά κοινή παραδοχή – όλοι στο δρόμο!

Δυστυχώς τίποτα δεν θα είναι ακριβώς ίδιο μετά την 5η Μάη. Γιατί σε αυτήν την ιστορική συγκυρία, ίσως μια από τις πιο κρίσιμες στιγμές του κοινωνικού–ταξικού ανταγωνισμού, αυτό που ανέκοψε την πρωτόγνωρη συγκρουσιακή διάθεση δεν ήταν ούτε τα χημικά, ούτε τα δακρυγόνα, αλλά η είδηση ότι τρεις εργαζόμενοι βρήκαν το θάνατο μετά από τον εμπρησμό της τράπεζας, στην οποία δούλευαν. Δολοφονήθηκαν από σχηματισμούς δίπλα από το σώμα της διαδήλωσης, αλλά με αναφορές σε αυτό. Αυτό που μας πληγώνει δεν είναι η χαμένη ευκαιρία της 5ης Μάη, όπως θα έπραττε κάθε «στρατηγός» που αποτιμούσε τα γεγονότα. Αυτό που μας πληγώνει είναι πόση μισαλλοδοξία, ναρκισσισμός και έπαρση μπορούν να χωρέσουν στις γραμμές των καταπιεσμένων, εκπροσωπώντας, υποτίθεται, και το πιο ριζοσπαστικό κομμάτι τους. Ειδικά όταν όλα αυτά έχουν τη μορφή της οργανωμένης και σχεδιασμένης τακτικής των αδιάκριτων εμπρησμών αδιαφορώντας, υποτιμώντας ή και αγνοώντας ακόμη και τη ζωή των εργαζομένων.

Φυσικά δεν πέσαμε από τα σύννεφα, όπως και οι περισσότεροι άλλωστε. Η έκπληξη και το σοκ από το θάνατο των 3 εργαζομένων στη Marfin ίσως να ήταν ενδεικτικά μιας ενδόμυχης ελπίδας ότι παρ' όλη την διόγκωση της έκλυσης πολιτικής βίας χωρίς περίσκεψη ποτέ δεν θα φτάναμε σε αυτό το σημείο. Μιας βίας που γίνεται αυτοσκοπός, ανάγεται σε μέτρο επαναστατικότητας και πάντα πρέπει να βρίσκεται ένα επίπεδο πιο πάνω από την υπόλοιπη κοινωνία για να επιβεβαιώνει την ίδια την επαναστατικότητα. Μιας βίας που εν τέλει έφθασε να επιτίθεται σε κοινωνικά κομμάτια. Σήμερα καλούμαστε να μιλήσουμε δημόσια. Όχι προς το κράτος και τα αφεντικά που καθημερινά δολοφονούν εργάτες, μετανάστες οργανώνοντας τη διαιώνιση του δικού μας διανοητικού, υλικού και φυσικού θανάτου. Καλούμαστε να μιλήσουμε προς τους αγωνιζόμενους και τα καταπιεσμένα κοινωνικά κομμάτια που είδαν μέσα από τον αγώνα να ξεπηδά ο θάνατος.

Σε αυτό το κείμενο επιλέγουμε να μην μιλήσουμε για τις εγκληματικές ευθύνες του Βγενόπουλου. Θεωρούμε μάλιστα ότι όσοι από τη μεριά του αναρχικού χώρου αναφέρονται μόνο σε αυτές, συνειδητά αποφεύγουν να πάρουν θέση για το περιστατικό της Marfin. Σήμερα θα μιλήσουμε για λογικές και πρακτικές που βρέθηκαν στα αναρχικά μπλοκ κουβαλώντας την ιδέα ότι όποιος δεν είναι μαζί μας είναι εναντίον μας, με λεκτικά δάνεια από την αμερικάνικη πολεμική προπαγάνδα του πολέμου στο Αφγανιστάν. Κι εμείς όλα αυτά τα ανεχτήκαμε, στη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα και όπου αλλού. Το χειρότερο που θα μπορούσαμε να κάνουμε, θα ήταν να μιλήσουμε για 5-10 ανεγκέφαλους, ανόητους, μη θέλοντας να αναγνωρίσουμε την πραγματικότητα, στέλνοντας το γεγονός στις επαναστατικές καλένδες του μεταμοντέρνου σχετικισμού που όλα μπορεί να συμβαίνουν χωρίς ιστορικότητα, αξιακές αφετηρίες και επαναστατικό σχέδιο. Αποκρύπτοντας την πραγματικότητα, ότι δηλαδή στο θάνατο δεν οδήγησαν ατέλειες, κενά και λάθη σε επίπεδο σχεδιασμού, αλλά ή ίδια η πολιτική αντίληψη που λογίζει τη ζωή των «μη–επαναστατών» σαν λάθος γεγονός. Τη λογική που κατανοώντας ατελώς τους μηχανισμούς μοριοποίησης της εξουσίας προσπαθεί να δει εχθρούς στο στρατόπεδο των καταπιεσμένων. Την ίδια αντίληψη που διαλαλεί ότι η «πραγματική» αντιπαράθεση με το κράτος προϋποθέτει ένα μείγμα καθαρότητας του υποκειμένου και μιλιταριστικής αποφασιστικότητας.

Ωστόσο η ιδέα του ασυμβίβαστου επαναστάτη που είναι αμόλυντος από την μπίχλα των κοινωνικών συνηθειών εκτός από ψευδής είναι και βαθιά συντηρητική υπονοώντας την ύπαρξη μιας «συνειδητοποιημένης» επαναστατικής αριστοκρατίας. Τέτοιες αριστοκρατίες έχουν πολλές φορές στην ιστορία υπονομεύσει τον αγώνα στο όνομα της επανάστασης.

Σκιαγραφούμε μία πραγματικότητα που λέει ότι ο θάνατος των 3 εργαζομένων ήταν αναπόφευκτο αποτέλεσμα συγκεκριμένων πολιτικών αντιλήψεων. Όλο αυτό το θεωρητικό σαπιοκάραβο βήμα-βήμα χτίστηκε εντός εκτός και επι ταυτά του αναρχικού χώρου παράλληλα με μια τακτική στρατιωτικο-πολιτικής πόλωσης. Ένας θεωρητικός πολτός που στο κέντρο του αναγνωρίζει θαρραλέες μονάδες που απλά επιτίθενται σε οτιδήποτε ορίζουν οι ίδιες ως εχθρικό κατα βούληση. Εκεί που μπερδεύεται η τράπεζα ως σύμβολο του καπιταλισμού με τον εργαζόμενο σε αυτήν. Εκεί που το κεφάλαιο ως διάχυτη κοινωνική σχέση προβάλλεται αδιακρίτως σε όλες τις απολήξεις της σχέσης, αποδίδοντας απλοϊκά την ήττα της κοινωνίας από τα αφεντικά στην ίδια την κοινωνία. Εκεί που ο πολιτικός λόγος δεν μπορεί να δει την δυναμική των κοινωνικών σχέσεων αλλά μόνο το είδωλό του στον επαναστατικό καθρέφτη. Στον αντεστραμμένο κόσμο του «επαναστατικού» θεάματος, τα μέσα δράσης είναι που προκαλούν την κοινωνική πόλωση, γι' αυτό και ο φετιχισμός της βίας (όσο και αν σπεύδουν γενικόλογα να τον αποκηρύξουν) είναι δομικός της συγκεκριμένης πολιτικής πρότασης και εκεί εξαντλείται.

Σε αυτό το πνεύμα, ομάδες που εκφράζουν αυτήν την πολιτική πρόταση, δεν δίστασαν τόσο στο πρόσφατο παρελθόν όσο και με αφορμή το γεγονός της Marfin να αντιμετωπίσουν εργαζόμενους ως παράπλευρες απώλειες, να τους βαφτίσουν τραπεζικά στελέχη και άλλα συναφή. Η λογική των παράπλευρων απωλειών βάζει από το παράθυρο "συμψηφισμούς και ισολογισμούς" μιας αριθμητικής πολύ κοντά σε αυτή των αφεντικών υποστηρίζοντας ότι στον "πόλεμο" συμβαίνουν αυτά. Οι στατιστικές του «επαναστατικού πολέμου» μιλάνε με τα ίδια νούμερα και την στρατιωτικοποιημένη γλώσσα των κυρίαρχων.

Μόνο που αυτό που λέγεται αναρχικό–αντιεξουσιαστικό ρεύμα διαθέτει κοινωνικές αναφορές, εμπειρίες αγώνα, μαχητικότητα και διαδικασίες κοινωνικής αλληλεγγύης που μπορούν στην τρέχουσα συγκυρία της όξυνσης του κοινωνικού-ταξικού ανταγωνισμού να δημιουργήσουν τους όρους για ένα κοινωνικό ρεύμα συνολικής αμφισβήτησης. Αρκεί η εκκωφαντική σιωπή να σπάσει. Αρκεί να μην δώσουμε άλλο χώρο στο μηδενισμό που διαπομπεύει τον αγώνα για κοινωνική απελεύθερωση ως «έρωτα με την κοινωνία». Αρκεί να έχουμε το θάρρος να αναγνωρίσουμε και να πολεμήσουμε και μέσα μας αλλά και στις υπερδομές του το θωρακισμένο προφίλ της αρρενωπής μαχητικότητας. Αρκεί να καταδείξουμε αυτές τις αντιλήψεις ως εχθρικές στον αγώνα για κοινωνική απελευθέρωση

Βρισκόμαστε σε μία στιγμή όπου πρέπει να αναμετρηθούμε με την πραγματικότητα, ανυποχώρητοι μπροστά στην καπιταλιστική επίθεση. Τον πόνο και την μνήμη των εργαζομένων της Marfin τα κρατάμε καλά φυλαγμένα μέσα μας. Η λεηλασία των ζωών, των κοινωνικών σχέσεων και των αναγκών μας προχωράει και γι' αυτό πρέπει να κινηθούμε αποφασιστικά και να δημιουργήσουμε αγώνες όσο το δυνατό πιο πλούσιους σε περιεχόμενα και πρακτικές. Δεν πρόκειται να δώσουμε χώρο σε φωνές συμμόρφωσης και άνευ όρων παράδοσης στο καπιταλιστικό κράτος που ταυτίζουν την κοινωνική αντιβία με τα τυφλά χτυπήματα. Η βία των από τα κάτω είναι ιστορικά αναπόσπαστο κομμάτι του αγώνα και των εξεγέρσεων τους όπως και τα μέσα που χρησιμοποιούν και εκφράζεται ενάντια στην καπιταλιστική σχέση και την κρατική προσταγή. Οι αγωνιζόμενοι όταν αποφασίζουν να αναμετρηθούν έχουν την ποιότητα και τον τρόπο να το πράξουν συλλογικά και στοχευμένα όπως εκείνο το μεσημέρι στα σκαλιά της βουλής... εκεί όπου τα θεωρήματα περί υπνωτισμένης και συνένοχης κοινωνίας κατέρρευσαν, εκεί που οι «οργισμένοι μισθωτοί» έδειξαν ότι ξέρουν κι αυτοί υπό συγκεκριμένες συνθήκες να αρνιούνται τα πρότυπα του φιλοτομαρισμού και τα υπολείμματα που τους προσφέρουν για ζωή. Και αυτά δεν είναι αποκλειστικά προνόμια του υπερεγώ του «αναρχικού κουκουλοφόρου».

Οι μήνες και τα χρόνια που έρχονται θα αποτελέσουν ορόσημο στο τι είδους απαντήσεις θα δώσει η κοινωνία στο ήδη διατυπωμένο αλλά πιο επίκαιρο από ποτέ ερώτημα: Κοινωνική επανάσταση ή βαρβαρότητα;

ΟΥΤΕ ΒΗΜΑ ΠΙΣΩ!
ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ!

